

Hvilke preferanser har nordmenn for økonomiske ulikheter?

AV:
GEHAN SKHMOT

VEILEDER:
DR. GORM KIPPERBERG

Universitetet
i Stavanger

MASTEROPPGAVE I ØKONOMI OG ADMINISTRASJON
HANDELSHØGSKOLEN VED UIS – 2015

Standard forside

Universitetet
i Stavanger

**DET SAMFUNNSVITENSKAPELIGE FAKULTET,
HANDELSHØGSKOLEN VED UIS
MASTEROPPGAVE**

STUDIEPROGRAM:

Økonomi og administrasjon

OPPGAVEN ER SKREVET INNEN FØLGENDE
SPESIALISERINGSRETNING:

Økonomisk analyse

ER OPPGAVEN KONFIDENSIELL?

(NB! Bruk rødt skjema ved konfidensiell oppgave)

TITTEL:

Hvilke preferanser har nordmenn for økonomiske ulikheter?

ENGELSK TITTEL:

Which preferences do Norwegians have for economic inequality?

FORFATTER(E)

Studentnummer:

211823

.....

.....

Navn:

Gehan Skhmot

.....

.....

VEILEDER:

Gorm Kipperberg

OPPGAVEN ER MOTTATT I TO – 2 – INNBUNDNE EKSEMPLARER

Stavanger,/..... 2015 Underskrift administrasjon:

FORORD

I denne oppgaven ser jeg på hvilke preferanser nordmenn har for økonomiske ulikheter. Oppgaven gir et nyttig innblikk i hvordan nordmenn opplever dagens ulikheter og hva de mener er en ideell fordeling. Dette har uten tvil vært et veldig interessant tema for meg å studere.

Denne oppgaven er et avsluttende ledd i en toårig mastergrad i økonomi og administrasjon på Handelshøgskolen ved Universitetet i Stavanger.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder Dr. Gorm Kipperberg for god veiledning og oppfølging, hele veien fra Japan. Takk for at du igjennom 5 år av studie har gitt meg en genuin interesse for samfunnsøkonomi.

Takk til Handelshøgskolen ved Universitetet i Stavanger for deres økonomisk bidrag til å kunne gjennomføre dette prosjektet. Takk også til PhD stipendiat ved Handelshøgskolen, William Gilje Gjedrem for hans tålmodighet og gode hjelp gjennom hele oppgaven.

Jeg vil også rette en stor takk til professor Dan Ariely ved Duke University for at jeg fikk muligheten til å gjennomføre deres eksperiment i Norge og for hans positive respons. Takk til min kontaktperson i dette prosjektet, Dr. Steve Prince ved Duke University, for hjelp og tilgang på materialer.

Takk til min familie for deres støtte og at dere alltid har troen på meg.

Til slutt takk til min mann og bestevenn for hjelp, støtte og motivasjon. Jeg hadde ikke klart det uten deg.

Stavanger, 15.06.2015

Gehan Skhmot

SAMMENDRAG

Norge blir, sammenlignet med andre land på verdensbasis, betegnet som et land med små økonomiske ulikheter. Tall fra Statistisk Sentralbyrå har likevel de siste årene vist klare tendenser på økende ulikheter og et større gap mellom rike og fattige. Tema i denne oppgaven er hvordan den norske befolkningen opplever de økonomiske ulikhetene i landet og hva de mener er en ideell fordeling av ulikhetene. Basert på et tidligere eksperiment gjennomført i USA, har denne studien gjennomført et nasjonalt eksperiment på et representativt utvalg fra den norske befolkningen bestående av 1010 personer. Resultatene av dette eksperimentet belyser problemstillingen i denne oppgaven: Hvilke preferanser har nordmenn for økonomiske ulikheter?

Nordmenn foretrekker å leve i land som har små eller ingen ulikheter, det vil si at hver femtedel av befolkningen eier like mye, sammenlignet med fordelingen av total nettoformue i Norge. Ved å be utvalget estimere fordelingen av ulikhetene i Norge i dag, estimerer de en fordeling som er preget av store gap mellom de rikeste og minst rike. Fordelingen underestimerer likevel de virkelige ulikhetene slik de er i dag. Nordmenn er klare på at de misliker ujevne økonomiske ulikheter, og dette viser de i måten de konstruerer en ideell fordeling. Den ideelle fordelingen tar høyde for økonomiske forskjeller mellom de ulike befolkningsgruppene i samfunnet, men avstanden fra den estimerte fordelingen indikerer også et ønske om et mindre gap mellom de rikeste og de minst rike. Dette kan oppfattes som et felles ønske blant den norske befolkningen, ettersom tendensen er klar på tvers av kjønn, inntekt og politisk tilhørighet.

Ulike variabler viser å påvirke nordmenns preferanser for hvilke fordeling av ulikheter de foretrekker og hvordan de anser en fordeling som ideell. Kvinner foretrekker for eksempel en helt lik fordeling i større grad enn menn. De mener også at de 20 % rikeste i samfunnet bør eie mindre og at de minst rike bør eie mer sammenlignet med menn. Uansett hvordan ulike variabler spiller inn på hvilke fordeling nordmenn foretrekker eller hva de mener er ideelt, synes nordmenn å være samstemte om at gapet mellom de rikeste og de minst rike bør være mindre. Dette indikerer også nordmenn ved å uttrykke preferanser for tiltak som kan redusere ulikhetene i landet og hjelpe de minst rike.

INNHOLDSFORTEGNELSE

FORORD	3
SAMMENDRAG	4
INNHOLDSFORTEGNELSE	5
FIGUROVERSIKT	7
TABELLOVERSIKT	7
1. INNLEDNING	8
2. BAKGRUNN	10
2.1 Å STUDERE ØKONOMISKE ULIKHETER - INNTEKT ELLER NETTOFORMUE?	10
2.2 HVA ER NETTOFORMUE?	11
2.3 MÅLING AV NETTOFORMUE	12
2.3.1 Verdifastsettelse.....	13
2.3.1 Utvikling av konsentrasjon i nettoformue.....	13
2.4 FORDELINGEN AV NETTOFORMUE I NORGE	14
2.4.1 Hva består nordmenns nettoformue av?.....	16
2.5 TIDLIGERE FORSKNING PÅ INDIVIDERS PREFERANSER FOR ØKONOMISKE ULIKHETER.....	17
2.5.1 Sosial mobilitet.....	17
2.5.2 Preferanser for omfordeling.....	18
2.5.3 Effekten av økonomiske ulikheter	19
3. TEORI	20
3.1 PROSENTILER, DESILER OG KVINTILER	20
3.2 GINI- KOEFFISIENTEN	20
3.3 LIVSSYKLUSHYPOTEBSEN	22
3.4 URETTFERDIGHETSAVERSJON	24
3.5 RISIKOAVERSJON.....	24
3.6 ALTRUISME	25
3.7 RAWLS TEORI OM RETTFERDIGHET	25
4. EKSPERIMENTELL DESIGN	26
4.1 UTVALG.....	26
4.2 BESKRIVELSE AV EKSPERIMENTET.....	26
4.2.1 Del 1	27
4.2.1.1 Eksperimentell vri	30
4.2.2 Del 2	31
4.2.3 Generell del	32
4.3 NETTBASERT EKSPERIMENT	33
4.3.1 Utfordringer og begrensninger	34
5. ANALYSE	35
5.1 PREFERANSER FOR Å LEVE I ULIKE HYPOTETISKE LAND.....	36
5.1.1 Trippel sammenligning.....	37
5.2 PREFERANSER FOR ØKONOMISKE ULIKHETER I NORGE	38
5.2.1 Demografiske faktorer.....	38
5.3 ØKONOMETRISK ANALYSE	40
5.3.1 Valg av kakediagram.....	44
5.3.1.1 Den norske fordelingen	46
5.3.1.2 Relativ jevn fordeling.....	47
5.3.1.3 Lik fordeling	47
5.3.2 Ideell fordeling- hva spiller inn?.....	48
5.3.2.1 De 20 % rikeste – og minst rike	51

6. DISKUSJON	52
7. KONKLUSJON	59
ETTERORD	61
REFERANSER	63

VEDLEGG OG TILLEGG

TILLEGG 1 BIVARIAT ANALYSE

VEDLEGG 1 DEMOGRAFISK SAMMENLIGNING MELLOM UTVALG OG DEN NORSKE BEFOLKNINGEN

VEDLEGG 2 STATISTISK SAMMENDRAG AV INNSAMLET DATA

VEDLEGG 3 UTKAST AV EKSPERIMENTDESIGN

FIGUROVERSIKT

Figur 2.1 Definisjon på nettoformue	12
Figur 2.2 Desilfordelt gjennomsnittlig nettoformue og gjeld for husholdninger, 2009 (Epland og Kirkeberg 2012)	16
Figur 3.1 "Lorenz - kurven" - Grafisk fremstilling av Gini-koeffisienten. (Wikipedia)....	21
Figur 3.2 Gjennomsnittlig nettoformue og gjeld basert på alder for 2009. (Epland og Kirkeberg 2012).....	22
Figur 3.3 Livssyklus hypotesen (Wikipedia).....	23
Figur 4.1 Mulige kakediagramfordelinger.....	27
Figur 4.2 Eksempel på parvis sammenligning.....	29
Figur 4.3 Spørsmål med trippel sammenligning	30
Figur 4.4 Design på hvordan respondentene skulle estimerte virkelig og ideell fordeling.	32
Figur 5.1 Preferanser for å leve i ulike hypotetiske land.....	36
Figur 5.2 Foretrukket fordeling- Trippel sammenligning	37
Figur 5.3 Virkelig, estimert og ideell fordeling.....	38
Figur 5.4 Estimert og ideell fordeling basert på ulike demografiske variabler	39
Figur 6.1 Den norske ideelle fordelingen versus den amerikanske ideelle fordelingen.....	54
Figur 6.2 Virkelig, estimert og ideell fordeling – sammenligning	55
Figur 6.3 En sammenligning i uttrykte preferanser mellom Norge, Australia og USA.....	57

TABELLOVERSIKT

Tabell 2.1 Desilfordelt nettoformue, gjennomsnitt og grenseverdier for husholdninger (SSB 2014).	15
Tabell 5.1 Demografisk profil	35
Tabell 5.2 En oversikt over de uavhengige variablene.....	41
Tabell 5.3 Regresjonsanalyse – Valg av mest foretrukket fordeling.....	45
Tabell 5.4 Regresjonsanalyse – Valg av mest foretrukket fordeling inkludert for holdningsvariabler	46
Tabell 5.5 Regresjonsanalyse – Ideell fordeling	49
Tabell 5.6 Regresjonsanalyse – Ideell fordeling inkludert for holdningsvariabler	50

1. INNLEDNING

Vi lever i en verden i dag der ulikhetene mellom de rike og fattige er økende i stadig større grad. De 10 % rikeste i verden eier alene ca. 87 % av verdens totale nettoformue (Swiss Report 2014). I følge organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) må man tilbake til 1820-tallet for å se lignende grad av ulikheter mellom de rike og fattige som verden opplever i dag (OECD 2014). De voksende ulikhetene er heller ikke noe unntak i Norge, de 10 % rikeste eier i dag nesten 50 % av den totale private nettoformuen i landet (SSB 2014). Å forske på økonomiske ulikheter og effekten det har både på individer og samfunnet generelt har vært et voksende forskningsfelt de siste årene. Forskningsfeltet har ikke bare vokst innenfor økonomi, men også innenfor andre fagfelt som psykologi og sosiologi. Ulike studier har påvist at effekten av økende økonomiske ulikheter påvirker ulike faktorer som nivå av tillit, kriminalitet, utdanning, helse og hvor lykkelig befolkningen i et land er (Pickett og Wilkinson 2010).

Økonomiske ulikheter blir ofte studert enten ved å se på fordeling av inntekt eller fordeling av nettoformue (Hansen 2012). Gini-indeksen er barometeret som i økonomisk sammenheng ofte blir brukt for å måle økonomiske ulikheter. En annen måte å måle økonomiske ulikheter på er å måle ytterpunktetene i et samfunn, se hvor mye de rikeste eier i forhold til de fattigste og motsatt, altså studere konsentrasjon av verdier (Hansen 2012).

Å studere hvilke preferanser individer har for økonomiske ulikheter er et annet forskningsfelt som fokuserer på ulikheter. En studie som satte lys på dette forskningsfeltet ble i 2011 utført i USA av økonomiprofessor Michael Norton ved Harvard Business School og Dan Ariely, professor i psykologi og atferdsøkonomi ved Duke University. Norton og Ariely er begge verdenskjente økonomer som er spesielt kjent for sin banebrytende forskning innenfor atferdsøkonomi og deres foredrag på den berømte konferansenettsiden Ted. Studien som ble gjennomført undersøkte hvilke preferanser 5000 amerikanere hadde for de økonomiske ulikhetene i USA. Amerikanske respondenter estimerte den totale nettoformuen til de 20 % rikeste til å utgjøre 59 % av den totale nettoformuen i landet. De mente videre at det ideelle hadde vært om de 20 % rikeste kun eier 32 % av den totale nettoformuen (Norton og Ariely 2011). Det respondentene ikke var klar over er at i virkeligheten eier de 20 % rikeste omtrent 84 % av den totale nettoformuen i landet. Resultatene av eksperimentet var en stor oppvekker for mange amerikanere, og startet en offentlig diskusjon i USA om hvorvidt politiske tiltak fungerte i forhold til å kunne redusere ulikhetene. En video som illustrerte resultatene Ariely og Norton fikk, ble en stor hit på YouTube og har per i dag blitt vist 16 millioner ganger. Videoen ble også omtalt i norsk media (E24, 04.03.2013). Samme eksperiment ble også

gjennomført i Australia. USA er et land som er kjent for å ha store økonomiske ulikheter. Australia derimot er et land der ulikhetene er jevnere fordelt sammenlignet med USA, her eier de 20 % rikeste 62 % av total nettoformue. Resultatene i Australia viste likevel en replikering av resultatene i USA, australiere underestimerte ulikhetene i landet og ønsket også en jevnere fordeling av nettoformue.

I Norge eier de 20 % rikeste omtrent 69 % av den totale nettoformuen. Norge er altså et land som ikke ligger på samme nivå som USA i forhold til graden av ulikheter og hvor mye de 20 % rikeste eier, men heller ikke helt på lik linje med Australia. Mens de 20 % minst rike i Australia eier litt mindre enn 1 % av nettoformuen, har de 20 % minst rike i Norge en negativ andel av nettoformuen på 5,4 %. Basert på resultatene som ble funnet både i USA og Australia ble problemstillingen for denne oppgaven dannet: Hvilke preferanser har nordmenn for økonomiske ulikheter? For å besvare denne problemstillingen ble det utviklet seks forskningsspørsmål som denne oppgaven hadde som mål å undersøke; Ved å presentere ulike parvise fordelinger av nettoformue for ulike hypotetiske land, hvilken fordeling foretrekker nordmenn mest? Vil måten nordmenn uttrykker sine preferanser på være annerledes dersom de får samme fordelinger gjennom en trippel sammenligning? Hvordan estimerer de ulikhetene i landet i dag? Hva mener nordmenn er en ideell fordeling av ulikhetene? Skiller nordmenns preferanser seg i forhold til andre land der samme eksperiment tidligere har blitt gjennomført? Hvordan påvirker ulike variabler som kjønn, alder og politisk tilhørighet nordmenns preferanser for hvilken kakediagramfordeling de foretrekker eller måten de anser en fordeling som ideell?

Gjennom en personlig korrespondanse med Dan Ariely ble det for denne oppgaven gitt tillatelse til å utføre samme eksperiment i Norge som det ble utført i USA av Ariely og Norton. Det ble også gitt tilgang til alle spørsmål som ble brukt i det opprinnelige eksperimentet både på engelsk og oversatt til norsk. Endringer som ble foretatt av det opprinnelige eksperimentet blir forklart nærmere senere i denne presentasjonen. Målet var likevel å beholde hovedoppsettet i det opprinnelige eksperimentet, for å kunne være i stand til å sammenligne resultatene med resultatene som ble funnet i USA og Australia. Det var også et mål å gjennomføre eksperimentet mest mulig likt det opprinnelige oppsettet for å kunne dele resultatene med hovedpersonene bak eksperimentet, Michael Norton og Dan Ariely, noe Ariely selv har vist interesse for.

Problemstillingen i denne oppgaven besvares gjennom et nasjonalt eksperiment gjennomført på et representativt utvalg av den norske befolkningen. Det har i tillegg også blitt brukt data av eksperimentet som ble utført i USA og Australia som en ”referansebase” for å se på hvordan resultatene samstemmer eller avviker i forhold til resultatene i Norge. I følgende presentasjon vil først rammen rundt oppgaven og tidligere forskning presenteres i del to. I del

tre presenteres teoretisk litteratur som kan relateres til økonomiske ulikheter og hva som kan påvirke individers preferanser. Videre i del fire blir eksperimentell design beskrevet. I del fem presenteres resultatene for denne studien. Under del seks blir resultatene av eksperimentet drøftet og diskutert, her blir resultatene særlig drøftet med hensyn til problemstillingen og forskningsspørsmålene oppgaven hadde som mål å undersøke. Oppgaven avsluttes med en kortfattet konklusjon i del syv.

2. BAKGRUNN

2.1 Å studere økonomiske ulikheter - inntekt eller nettoformue?

Selv om både inntekt og nettoformue kan brukes som en indikator på økonomiske ulikheter i et land, har inntekt vært den måleindikatoren som har vært mest brukt i tidligere økonomisk forskning. Årsaken til dette er at inntekt er enkel å definere for respondenter og samtidig enklere å svare på i undersøkelser enn nettoformue. Flere vet bedre hva de har i bruttoinntekt enn hva verdien av alt de eier minus det de har i gjeld er. Det finnes også i dag gode statistiske data i flere land på hva befolkningen har i inntekt og fordelingen av den (Epland og Kirkeberg 2012).

Hovedforskjellen mellom inntekt og nettoformue er at inntekt kan bli sett på som en flytende strøm av penger over kort tid, mens nettoformue er noe man bygger opp over lenger tid. Det er likevel en nær relasjon mellom inntekt og nettoformue, da inntekt kan være en av kildene for sparing eller investering for å kunne bygge en høyere formue (Skopek, m.fl. 2011). Selv om det er inntekt som har blitt mest brukt som utgangspunkt i forskning så langt, både i internasjonal sammenheng og i Norge, så er nettoformue en like så viktig indikator på økonomiske ulikheter (Hansen 2011). Formue innebærer makt. Personer som har lik inntekt trenger ikke å være på samme nivå økonomisk, nettopp fordi deres nettoformue kan variere. Nettoformue kan også ha rollen som en økonomisk buffer i vanskelige økonomiske tider med lav eller nesten ingen inntekt. I motsetning til inntekt gir også formue muligheten til å sikre fremtidige generasjoner i form av arv (Skopek, m.fl. 2011).

I denne oppgaven er det blitt tatt utgangspunkt i fordelingen av total nettoformue, da dette ble brukt i det opprinnelige eksperimentet. Å ta utgangspunkt i nettoformue skyldes også viktigheten av nettoformue som en indikator på økonomiske ulikheter, noe som har vært svært lite forsket på i norsk sammenheng. Bruttoinntekt ble tatt i betraktning som ett av spørsmålene i eksperimentet som har blitt gjennomført. Det å se samlet både på inntekt og nettoformue er

anbefalt av OECD når er en skal studere den økonomiske situasjonen for et hushold (Epland og Kirkeberg 2012). En viktig presisering i denne oppgaven er at konseptet inntekt eller nettoformue i seg selv ikke er det som blir studert, men heller preferansene individer har for ulikhetene og fordeling av disse. En annen presisering er at det ikke nødvendigvis trenger å være en korrelasjon mellom inntekt og nettoformue, da det tar lenger tid å bygge en formue. For at de med høy inntekt skal ha høy formue, er det en forutsetning at de sparer eller investerer med gevinst (Hansen 2011). Dette har også blitt undersøkt av SSB for norsk data. (Epland og Kirkeberg 2012). Resultatene kunne vise til at det er nær sammenheng mellom de som har høyest inntektsandel og de som har høyest nettoformue. Dette trenger likevel ikke å gjelde i alle tilfeller. Personer kan ha høy inntekt men negativ nettoformue på grunn av høy gjeld. Disse er da nødvendigvis ikke ”fattige”, noe som har blitt tatt i betraktning i denne oppgaven. Når det har blitt formulert ”minst rik” så er det altså den nettoformuen individer har som det har blitt referert til. Dette har da ikke nødvendigvis trengt å reflektere deres inntekt. På den andre siden kan personer ha lav inntekt, men høy nettoformue i form av penger spart i banken, aksjeinvesteringer og lignende. (Epland og Kirkeberg 2012).

I de neste delavsnittene av denne delen blir konseptet om nettoformue utdypet nærmere. Selv om hovedfokuset i denne oppgaven er hvilke preferanser individer har for økonomiske ulikheter og ikke nettoformue som tema i seg selv, har det i denne oppgaven blitt ansett som viktig å være kjent med de reelle forholdene som kan være med å påvirke hvilke preferanser individer har for økonomiske ulikheter, med utgangspunkt i fordeling av nettoformue. Det er også nyttig å være kjent med norsk statistisk data for nettoformue, da dette har blitt brukt som sammenlignings grunnlag i denne oppgaven.

2.2 Hva er nettoformue?

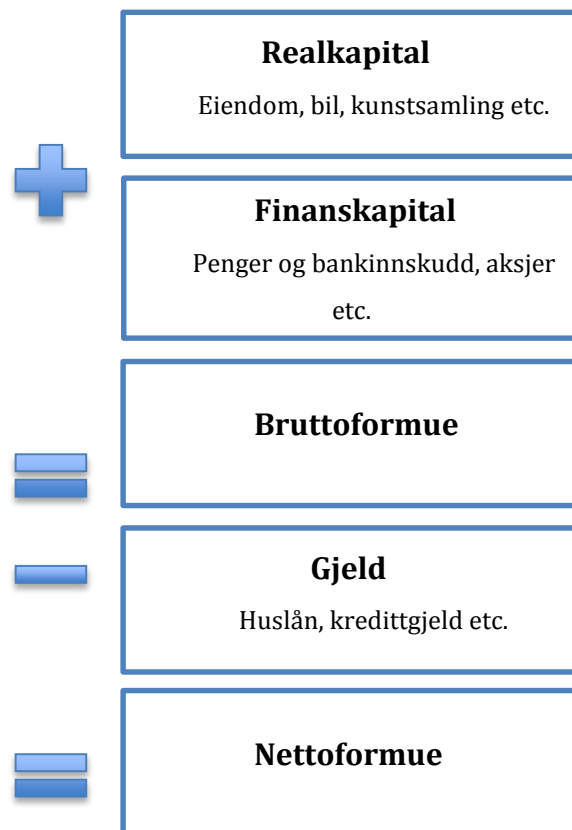
Definisjonen på nettoformue er ifølge Store Norske Leksikon:

*” Verdien av en skattyters rørlige og urørlige eiendom og utestående fordringer
(bruttoformuen) med fradrag av hans gjeld”*

(Store Norske Leksikon)

Nettoformue er altså verdien av alt en eier i form av pengeverdier, bankinnskudd, verdipapirer og eiendom, fratrukket lån i form av huslån, for eksempel, og kredittgjeld. Det finnes i utgangspunktet tre hovedtyper formuesobjekter: eiendom, penger og bankinnskudd, og verdipapirer (Hansen 2011). Eiendom går under en mer bestemt definisjon som omtales som

realkapital. Med realkapital menes det konkrete fysiske ting som en allerede eier. Eksempel på det er bolig, bil, kunstsamlinger og lignende (Store norske leksikon). *Finanskapital* derimot dekker de to andre formuesobjektene, penger og bankinnskudd i tillegg til verdipapirer som aksjer, obligasjoner og lignende. Med finanskapital menes verdier som kan investeres og oppnå gevinst (Store norske leksikon). Ved å slå verdien av realkapital og finanskapital sammen, får en det en har i bruttoformue. Ved å trekke fra det en har i gjeld i form av huslån, kredittgjeld osv., får en verdien av det en har i nettoformue. Dette er også illustrert på figur 2.1. *Den totale nettoformuen* er en betegnelse som blir omtalt ved flere anledninger i denne oppgaven. Dette er en betegnelse som har blitt brukt for å omtale den samlede totale private nettoformuen som eies av befolkningen.

Figur 2.1 Definisjon på nettoformue

2.3 Måling av nettoformue

Selv om definisjonen på nettoformue er tydelig, er det ofte en utfordring når en skal studere nettoformue og få fullstendig data. For mange er dette sensitiv informasjon de kanskje ikke vil gå ut med. Det er også flere som ikke ønsker å opplyse om virkelig verdi på egen nettoformue for å unngå formueskatt (Epland og Kirkeberg 2012). Å unngå å svare på spørsmål om

nettoformue er et fenomen som er kjent i europeiske undersøkelser. Prosentandelen på ingen respons rate i flere undersøkelser varierer mellom 40 % og 70 % (Perez-Duarte et al. 2010, referert i Epland og Kirkeberg 2012). Et alternativ til å anskaffe informasjon om nettoformue istedenfor undersøkelser er å bruke registrert data på nettoformue, der slik data er tilgjengelig. I Norge har både undersøkelser sendt ut til norske husholdninger og offentlige registre blitt brukt av SSB. Men fra 2004 ble det vedtatt av SSB å utvikle et samlet register over alle norske husholdninger med informasjon om husholdningens inntekt og nettoformue. Dette ble etablert ved å samle informasjon fra ulike offentlige institusjoner som Folkeregisteret, Skatteetaten, Lånekassen og NAV (Epland og Kirkeberg 2012).

2.3.1 Verdifastsettelse

Skatteetaten er den institusjonen i Norge som sitter med informasjon om den norske befolkningens nettoformue. Utfordringen med data hentet fra Skatteetaten er at verdifastsettelsen av formuesobjekt kan variere. Formuesobjekter som penger og bankinnskudd blir verdifastsatt etter markedsverdi i Norge. Det samme gjelder for huslån og gjeld, mens eiendom og verdipapirer blir fastsatt etter likningsverdi (Epland og Kirkeberg 2012). Likningsverdi er den verdien som blir fastsatt på en eiendom for eksempel ved formuesligning, og som dermed er med på å bestemme hva en har i nettoformue og hvor mye en eventuelt må betale i formueskatt. Likningsverdien på en eiendom er altså den skattemessige verdien en har på boligen i Selvangivelsen (Skatteetaten). Det at eiendom i Norge blir fastsatt etter likningsverdi og ikke virkelig markedsverdi, har ført til at Norge i lang tid har blitt utelatt fra flere internasjonale studier som har forsket på nettoformue på tvers av land (Epland og Kirkeberg 2012). Dette skyldes at verdien på eiendom oppgitt i Selvangivelsen som en del av formuen har vært mye lavere enn markedsverdien, som indikerer den virkelige verdien på formuen. For å forbedre dette har SSB utviklet en modell der de oppjusterer markedsverdien til 100 prosent i forhold til den antatte markedsverdien som er oppgitt i Selvangivelsen (SSB 2014). Dette har SSB utført for å kunne se på den reelle formuen nordmenn har, og ikke kun den skattemessige, slik den forekommer i Selvangivelsen.

2.3.1 Utvikling av konsentrasjon i nettoformue

Ulike konjunkturer er med på å påvirke konsentrasjonen av nettoformue i et land.inntekt er en av drivkreftene som er med på å øke nettoformue over tid. Når de rikeste fortsetter å ha høyest inntektsandel, så vil konsentrasjonen av nettoformue øke. Det at de rikeste besitter høyest

inntektsandel over tid, blir av enkelte økonomer forklart i sammenheng med høy finanskapital. De med høy inntekt har mulighet til å investere og kjøpe aksjer, noe som gir utbytte og høye kapitalinntekter som igjen fører til at de står med de høyeste inntektene. Dette er en økonomisk modell som ofte beskrives med begrepet ”finansilisering” (Hansen 2012). Det vil med andre ord si at inntekter og profitt i stadig større grad blir tjent gjennom finansielle transaksjoner, noe som igjen forventes å ha størst effekt på den økonomiske situasjonen blant de rikeste, som vanligvis besitter høyest finanskapital (Davies 2009 referert i Hansen 2012).

Konjunktorene nevnt så langt er forhold som i utgangspunktet er med på å øke konsentrasjonen av nettoformue blant de rikeste. En årsak som gjennom historien har vist at konsentrasjonen kan avta er eierskap på bolig. Dette er en utvikling i nettoformue som i utgangspunktet preger de som tilhører middelklassen i samfunnet. Det at de eier bolig som igjen øker i verdi, fører til at ulikhetene i nettoformue avtar (Hansen 2012). Dette er en effekt som blir mer utdypet for norske forhold i neste avsnitt. Et strengt skattesystem der de rikeste må skatte for sin egen formue, fører også til at konsentrasjonen avtar eller holdes i balanse (Atkinson 2006). På den andre siden kan velferdsstater med offentlige ordninger som yter gode tjenester innenfor helse, trygd, og utdanning gjør at sparing ikke føles som en nødvendighet for å dekke slike ytelser. Dette er noe som igjen kan føre til sterk konsentrasjon av nettoformue blant de rikeste (Davies 2009 referert i Hansen 2012)

2.4 Fordelingen av nettoformue i Norge

Fordelingen av nettoformue i Norge er i likhet med mange andre land preget av store ulikheter (Epland og Kirkeberg 2012). Mye tyder likevel på at ulikhetene var langt større før i tiden, før den industrielle revolusjon. En studie som har sammenlignet 7 forskjellige land, viser at for 150 år siden eide de 1 % rikeste 50 % eller mer av den totale formuen i land som Danmark, Sverige, Frankrike og Storbritannia. I Norge eide de 1 % rikeste i landet 35-40 % av den totale formuen (Ohlson et. al. 2006, Hansen 2011). Beregninger som har blitt gjennomført i tiden etter den industrielle revolusjon viser at konsentrasjonen av nettoformue blant de rikeste har avtatt. I de siste 20-30 årene har konsentrasjonen blant 1 % rikeste ligget på 20 % av den totale formuen i ulike land, inkludert Norge og de andre skandinaviske land. Norge er med andre ord ikke noe unntak når det gjelder hvor stor andel de rike besitter av nettoformuen (Hansen 2011).

Det at det har vært sterkest inntektsvekst blant høyinntektsgruppene har vært en av faktorene som har påvirket den sterke konsentrasjonen av nettoformue i Norge de siste årene. Høy inntekt fører til at personer kan investere mer og dermed oppnå høyere inntekter som gir bedre

muligheter for sparing. Det som derimot har vært med på å balansere ulikhetene i Norge er den sterke økningen i boligpriser. Det at flere eier bolig i dag har ført til at deres realkapital har økt, noe som igjen resulterer i høyere nettoformue. I følge tall hentet fra SSB sine data over Inntekt- og formuesstatistikk for 2013 hadde nordmenn en bruttoformue på totalt 7 349 millioner kroner. Av dette var markedsverdien på primærbolig 4 442 millioner kroner. Verdien på egen bolig utgjør altså 60 % av den totale private bruttoformuen i landet.

I tabell 2.1 blir fordelingen av den totale nettoformuen i landet presentert, rangert i desiler. Tabellen er basert på SSB sine nyeste tall for Inntekt- og formuesstatistikk 2013 (SSB 2014). De 20 % rikeste i landet (9. og 10. desil) eier 68,6 % av den totale nettoformuen, mens de 20 % minst rike (1. og 2. desil) har en negativ formue på minus 5,4 %. Befolkningsgruppene imellom (3-8 desil) eier en jevn andel av nettoformuen sammenlignet med ytterpunktene. Det at fordelingen holder seg jevnt mellom ytterpunktene, kan være noe som forklarer hvorfor Norge ofte blir betegnet som et land med små ulikheter. Fordelingen mellom ytterpunktene, de 20 % rikeste og de 20 % minst rike viser likevel til en ujevn fordeling av nettoformue mellom disse to befolkningsgruppene.

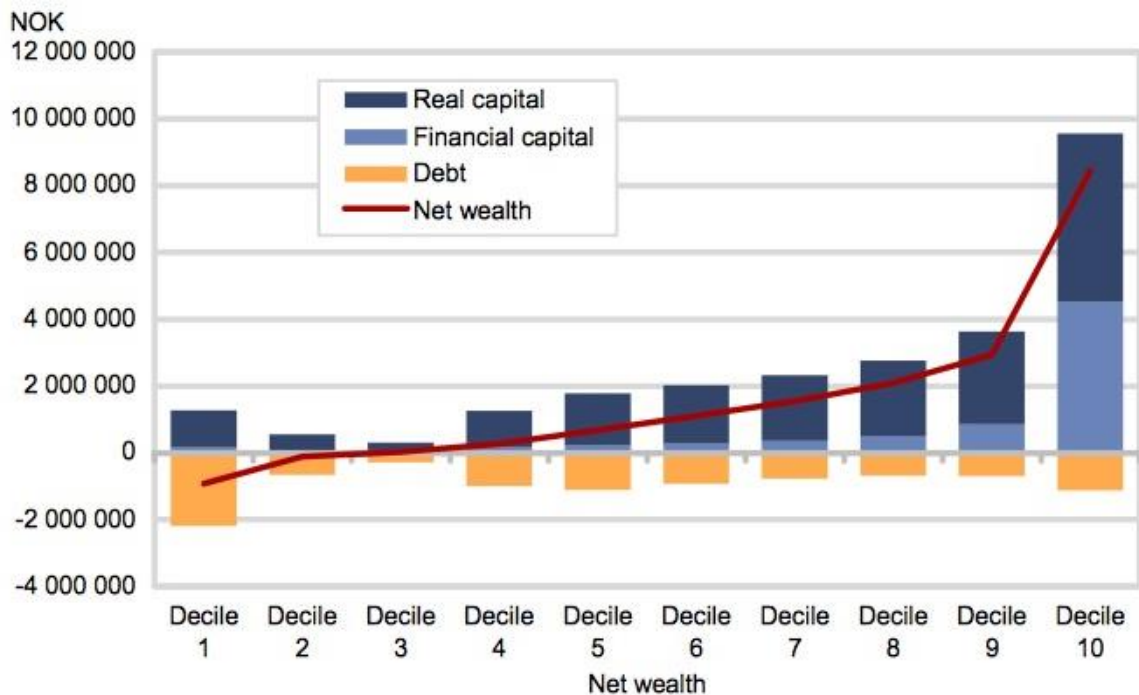
Desil	Prosent	Gjennomsnitt (kr)	Grenseverdi (kr)
Desil 1	-5	-1 037 200	:
Desil 2	-0,4	-72 800	-218200
Desil 3	0,3	55 200	1000
Desil 4	1,9	388 900	165700
Desil 5	4,3	894 300	634300
Desil 6	6,9	1 435 500	1157700
Desil 7	9,9	2 042 100	1724500
Desil 8	13,5	2 790 500	2382100
Desil 9	19,1	3 945 200	3257000
Desil 10	49,5	10 225 000	4852200
I alt	100 %	2 066 700	:

Tabell 2.1 Desilfordelt nettoformue, gjennomsnitt og grenseverdier for husholdninger (SSB 2014).¹

¹ Studenter er utelatt fra denne statistikken

2.4.1 Hva består nordmenns nettoformue av?

Figur 2.2 viser hva nordmenns nettoformue består av, dette er en figur som representerer statistisk fra 2009, og ikke tallene som er presentert i tabellen over. Figuren viser likevel et klart mønster på innholdet i nordmenns nettoformue. Nettoformuen for 1. og 2. desil er negativ. Dette kan forklares av gjeld som i utgangspunktet skyldes huslån. Personer i denne befolkningsgruppen er ofte unge personer i etableringsfasen (Epland og Kirkeberg 2012).

Figur 2.2 Desilfordelt gjennomsnittlig nettoformue og gjeld for husholdninger, 2009 (Epland og Kirkeberg 2012)

Figuren viser videre en positiv nettoformue for befolkningsgruppene i midten, der realkapital utgjør den største delen. Dette er ofte veletablerte mennesker som har en god jobb og inntekt, samtidig som de har betalt ned store deler av sitt huslån. Det at disse gruppene har en positiv nettoformue kan også støttes av økte boligpriser, som har gitt egen bolig høyere verdi og dermed økt deres realkapital. Mens figuren viser at verdi på eiendom utgjør den største andelen av nettoformuen for nordmenn i middelklassen, utgjør finanskapital en like stor andel som realkapital av nettoformuen for de rikeste (9. og 10. desil). Det at boligprisene har økt kan være en av faktorene som har hindret at konsentrasjonen av nettoformue har økt mer. Hovedtendensen er likevel at konsentrasjonen av nettoformue blant de rikeste er økende. En mulig forklaring kan være at den sterke inntektsveksten blant de rikeste og mer investeringer i finanskapital er med på å overskygge effekten av økende boligpriser, med andre ord at de rike bare fortsetter å bli rikere, selv om de i middelklassen har fått høyere verdi på nettoformuen.

2.5 Tidligere forskning på individers preferanser for økonomiske ulikheter

Hvilke preferanser individer har for økonomiske ulikheter har vært et populært felt å forske på blant økonomer de siste årene. Innledningsvis ble et eksperiment av Dan Ariely og Michael Norton som undersøkte dette presentert. Resultatene fra eksperimentet viste at selv om amerikanere ønsker en jevnere fordeling av nettoformue i landet, så ønsker de likevel ikke en helt lik fordeling. De støtter altså en viss grad av ulikheter (Norton og Ariely 2011). Et lignende mønster med samme resultater kommer også frem i samme eksperiment utført i Australia (Norton m.fl. 2014). En forklaring for hvorfor både amerikanere og australiere ikke ønsker en helt lik fordeling av nettoformue kan være en rettferdighetssans blant individer. Individer ønsker kanskje ikke en helt lik fordeling, men heller en rettferdig fordeling (Fehr og Schmidt 1999). Rettferdighet har vært et sentralt konsept i forskning om ulikheter. En studie utført av flere professorer ved NHH på 500 barn og unge viser at barn ned i tiårsalderen foretrekker å dele helt rettferdig mellom seg. Eldre barn deler derimot proporsjonalt, det vil si utfra hvor stor innsats de mener en har gjort for å gjøre seg fortjent til det. Mennesker har altså en tendens til å akseptere ulikheter basert på hvor stor innsats en gjør (Almås m.fl. 2010). Individer aksepterer at inntekten for en faglært kan være høyere enn for ufaglært, eller at en administrerende direktør har en høyere inntekt enn en statsråd (Kiatpongsan og Norton 2014).

2.5.1 Sosial mobilitet

Forfatterne bak eksperimentet som ble gjennomført i USA begrunnet amerikanernes preferanser for en viss grad av ulikheter med blant annet en overbevisning om sosial mobilitet i det amerikanske samfunnet. Innbyggerne mener med andre ord at det er gode muligheter for å oppnå suksess i det samfunnet de lever i. Den som er fattig i dag, kan bli rik i fremtiden. Dette har også vært forklaringen i myten om hvorfor flere studier har konkludert med at innbyggere ikke ønsker omfordeling i inntekt eller nettoformue, særlig i USA (Kuziemko m.fl. 2013). De som derimot tviler på at det er like muligheter for alle til å oppnå suksess, har liten tro på sosial mobilitet og mener heller at myndighetene må gripe inn for å redusere ulikhetene (Alesina og Ferrara 2005). Studier på økonomiske ulikheter og sosial mobilitet har påvist at preferanser kan variere basert på geografisk område. Innbyggere i Europa er for eksempel mer negative til økonomiske ulikheter enn innbyggere i USA (Alesina m.fl. 2004). Den manglende troen på sosial mobilitet blant innbyggere i Europa gjør at de i større grad viser avsky mot økonomiske ulikheter og støtter tiltak som kan redusere dette. Lavinntekts amerikanere har en tro på at de

kan klatre seg opp, mens lav inntekts europeere føler seg mer ”låst” i sin økonomiske posisjon (Alesina, m.fl. 2004).

2.5.2 Preferanser for omfordeling

I studier om økonomiske ulikheter har økonomer også vært interessert i hvilke preferanser individer har for omfordeling av ulikheter eller en jevnere fordeling. Studier har blant annet påvist at når lavt utdanna og lavinntekts individer blir informert om ulikhetene i landet, så støtter de i mye mindre grad tiltak for at fattige skal få det bedre, mens høyt utdanna og høynntekts individer støtter slike tiltak. Dette blir av økonomer forklart med ”angsten for å miste status” blant individer. Lavstatus individer frykter politiske tiltak som kan hjelpe personer ”under” dem til å ha det bedre (Kuziemko m.fl. 2013). Det som er nevnt så langt kan være tilfelle dersom individer selv ikke kjenner deres plassering i en fordeling. Ved å vise fattige individer deres virkelige plassering i en inntektsfordeling, viser studier at disse i større grad støtter politiske tiltak som kan forbedre både deres og andre fattiges situasjon (Cruces m.fl. 2013). Dette er en tendens som har blitt bemerket i flere studier, da individer i undersøkelser synes å ha en tendens til å tro at de er rikere enn de er. Dette er en respons som har vært særlig utbredt blant lavinntekts individer (Kuziemko m.fl.2013).

Ulike studier har også forsket på ulike kulturelle konsepter som kan påvirke individers preferanser for omfordeling. Hvorfor er det for eksempel flere amerikanere som ikke ønsker tiltak som kan redusere ulikheter? Fokuset i slike studier har da vært å studere kulturelle preferanser som ulike individer har, og som kan ha en evne til å ”rettferdiggjøre” ulikhetene for individer. Eksempel på kulturelle preferanser er hvordan en forholder seg til ansvarlighet for egne valg. Flere argumenterer for eksempel med at ”de fattige er fattige fordi de har tatt dårlige valg”. En studie som fokuserte på dette kunne gjennom seks ulike eksperiment vise at når tema som omhandlet egne valg ble fremhevet, så var respondenter mindre plaget av at det er økonomiske ulikheter i samfunnet. Overbevisning om at det er egne valg som spiller en rolle viste blant annet at respondenter var mindre villige til å støtte politiske krav der de rike betaler høyere skatter. Respondentene var også mindre overbevist om at sosiale faktorer kan forklare hvorfor noen er rike og andre er fattige (Savani og Rattan 2012).

Tilliten individer har til styringssystemet i et land viser seg også å ha en påvirkning på hvilke preferanser individer har for omfordeling. Manglende tillit til myndighetene synes å ha en negativ effekt på hvordan individer responderer på spørsmål om politiske tiltak må innføres for å redusere ulikheter. Undersøkelser der informasjon om ulikhetene i et land blir gitt, viser at

respondenter stoler enda mindre på staten. Tilliten til myndigheter virker særlig å være mindre blant lavt utdanna og fattige individer (Kuziemko et. al 2013).

2.5.3 Effekten av økonomiske ulikheter

I denne oppgaven er hovedfokuset rettet mot hvilke preferanser individer har for ulikheter, men det kan bli sett på som like så viktig å se hvordan befolkningen kan bli påvirket av disse ulikhetene. Effekten av ulikheter merkes når mennesker måler seg opp mot hverandre. Selv om individer har en aksept for at personer i andre posisjoner eller stillinger tjener mer enn de, så har de likevel ofte en referansegruppe de sammenligner seg med. En referansegruppe vil si en sosial gruppe som et individ identifiserer seg med (Store norske leksikon). Dette er ofte mennesker en jobber med, familie, naboer og andre individer som kanskje er i samme økonomisk situasjon. Flere studier har vist hvordan tilfredsheten med en jobb eller produktiviteten går ned når personer oppdager at andre i samme stilling har høyere inntekt (Norton 2014).

Subjektivt velvære eller lykke er et felt som i voksende grad har blitt forsket på i sammenheng med preferanser for økonomiske ulikheter. Blir individer eller befolkningen i et land generelt påvirket av at det er høye økonomiske ulikheter? Statistikk fra USA viser at lykkenivået var høyere i tider med lav inntektsulikhet enn med høy ulikhet, selv om landet har opplevd en betydelig økonomisk vekst opp igjennom årene (Oishi m.fl. 2011). Ulikheter viser seg også å redusere lykkenivået blant europeere. Graden av tillit og rettferdighet i et samfunn har også blitt koplet til graden av økonomiske ulikheter. (Oishi m.fl. 2011). Personer stoler mye mindre på hverandre i land med store ulikheter (Alesina m.fl. 2004). Store ulikheter øker også angsten for å miste status, noe som igjen viser seg å føre til mer konflikter og mindre tillit blant innbyggerne (Delhey og Dragolov 2013). Konkurransen om å ha høy status og økende ulikheter i et land har også vist seg å ha en direkte effekt på psykisk og fysisk helse på innbyggerne i et land (Layte 2012). Separate boligstrøk basert på individers økonomisk situasjon har vist seg å forårsake dårligere helse særlig blant de fattige, og spesielt blant de eldre. Mens blandede nabolag viser seg å ha en positiv effekt på ulike sosiale aspekter, da særlig helse (Marshall m.fl. 2014).

Arv spiller en rolle i mange tilfeller i forhold til hvor stor nettoformue individer har. Et sentralt spørsmål har lenge vært om nettoformue genereres av arv eller egen inntekt (Skopek m.fl. 2011). En studie som ble utført i USA kunne forklare hvorfor ulikhetene mellom hvite og svarte er tydelige i så stor grad. Studien påpekte arv som en sentral årsak. Hvite har blant annet

dobbelt så stor sjans for å arve og har mer sikre forventninger på arv. Studien viser at 10 % til 20 % av ulikhetene i nettoformue mellom hvite og svarte forklares av de høye mulighetene hvite har for å arve (Menchik og Jianakoplos 1997). Flere har påpekt effekten av arv som en av de største kildene til voksende ulikheter i dag og derfor krevd at en arveavgift må opprettholdes for å balansere ulikhetene (Piketty og Zucman 2014).

3. TEORI

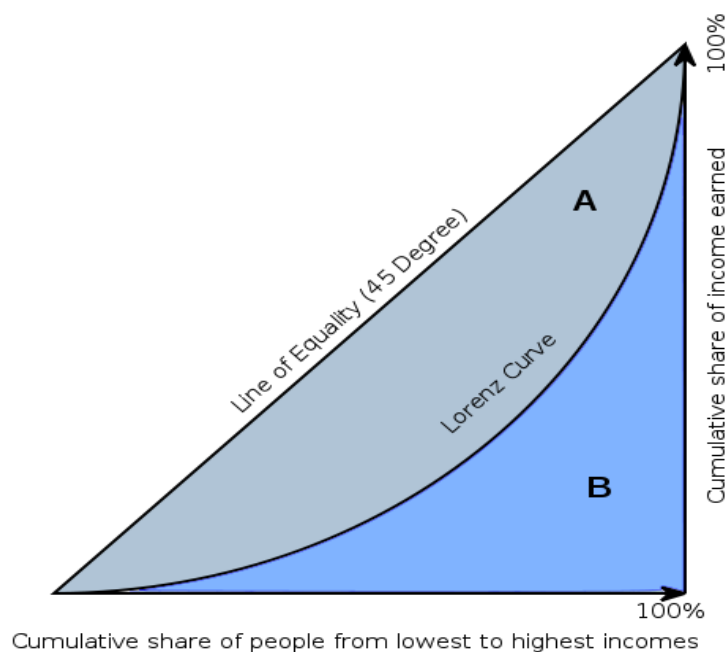
3.1 Prosentiler, desiler og kvintiler

Prosentiler, desiler og kvintiler er mål som brukes for å undersøke kjennetegn i en populasjon. Prosentil er et spredningsmål som har i oppgave å dele en populasjon eller en befolkning i 100 like store deler. Disse betegnes som P01, P02..P99, sortert etter rekkefølge. Dette er altså verdier som sorteres i et datasett og gir en indikasjon på hvor stor prosentandel en gitt prosentil er høyere enn resten av populasjonen (Wikipedia). Det vil si jo høyere prosentil det er, jo høyere er totalverdien denne prosentilen besitter sammenlignet med resten av populasjonen. Prosentilrangering blir i sammenheng med forskning på økonomiske ulikheter brukt for å studere fordeling av inntekt eller nettoformue. Her blir befolkningen sortert i rekkefølge basert på hvor stor nettoformue de for eksempel har. De 100 prosentilene blir ofte rangert i ni fraktiler (P10, P20,....P90) dette er bedre kjent som *desiler*. Betingelsen for en desil rangering er at hvert intervall inneholder like mange observasjoner og at desilene er rangert i rekkefølge (Store norske leksikon). Hver desil representerer altså 10 % av en populasjon eller befolkning. Når desiler blir brukt for å rangere befolkningen gitt deres nettoformue, så vil det si at jo høyere desil en befolkningsgruppe er på, jo høyere andel av nettoformuen eier de sammenlignet med resten. Siden det er like mange mennesker i hver desil, er det lett å sammenligne hvor stor andel av nettoformuen den rikeste befolkningsgruppen (10. desil) for eksempel eier i forhold til den minst rike gruppen (1.desil).

En annen metode for å sammenligne befolkningsgrupper med hverandre på er å slå desiler parvis sammen, det vil si studere grupper som utgjør 20 % av befolkningen om gangen, dette er bedre kjent som *kvintiler*. Med kvintiler deles befolkningen i fem like store grupper (Investopedia). Siden gruppene er rangert med utgangspunkt i deres størrelse på nettoformue, gir kvintilfordeling et godt grunnlag for å kunne studere fordelingen av nettoformue mellom ytterpunktene i et samfunn.

3.2 Gini- koeffisienten

Gini- koeffisienten er et mål som viser statistisk spredning, og den er oppkalt etter den italienske statistikeren Corrado Gini (1884-1965). Koeffisienten blir mest omtalt som en indeks og er en av de mest brukte indikatorene for å måle økonomiske ulikheter. Gini-koeffisienten måler ulikheter i hele samfunn, både i form av inntekt eller nettoformue. Det er en maksimal ulikhet når all nettoformue går til én person, og alle andre får ingenting, da ligger Gini-koeffisienten på 1. Hvis all nettoformue blir likt fordelt, er koeffisienten lik 0, og det er perfekt likhet. Med Gini-koeffisienten vil det bety at jo lavere verdi koeffisienten har, desto større likhet er det i samfunnet (Wilkinson og Pickett 2010 referert i Skhmoet 2013).

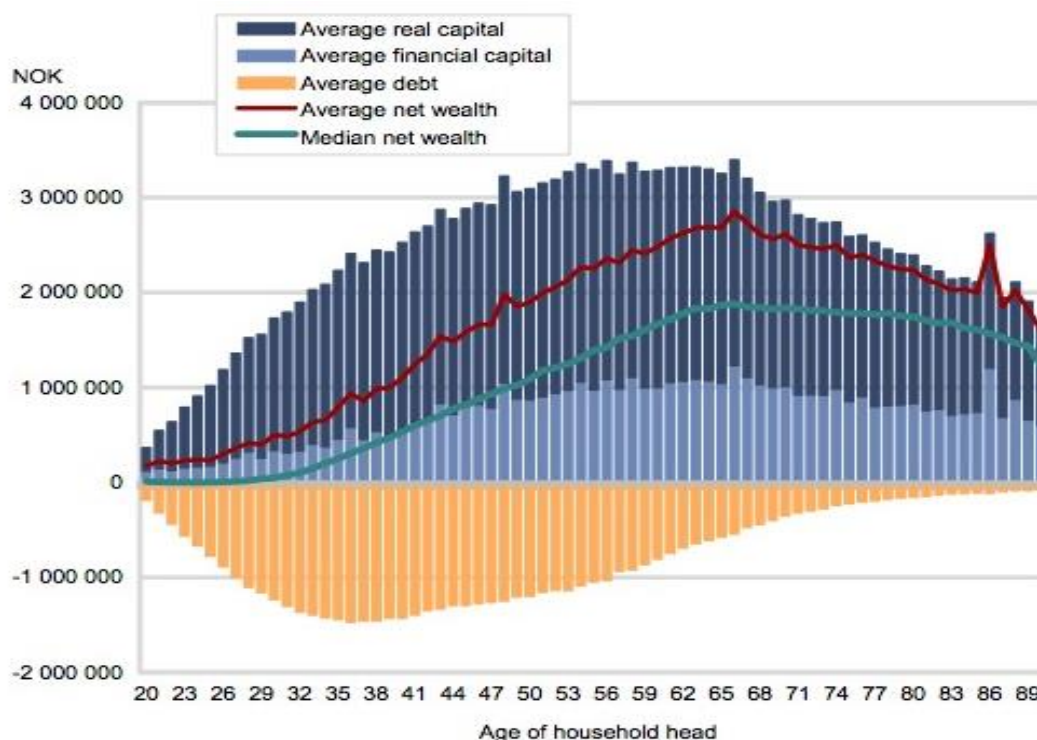

Figur 3.1 "Lorenz - kurven" - Grafisk fremstilling av Gini-koeffisienten. (Wikipedia)

Figur 3.1 viser en grafisk fremstilling av Gini-koeffisienten som også blir omtalt som Lorenz-kurven. På den horisontale x-aksen blir befolkningen avsatt proporsjonalt, de fattigste innbyggerne til venstre og de rikeste innbyggerne til høyre. Den vertikale y-aksen viser hvor stor andel av inntekt eller nettoformue som eies av hver av disse innbyggerne. Ved en 45° vertikal linje indikerer en Gini-koeffisient perfekt likhet eller fordeling, og da er altså koeffisienten på 0, det vil si at $y=x$. Jo mer kurven buer nedover, jo skjevare er inntekt eller nettoformue fordelt. Formue er ofte skjevare fordelt enn inntekt, dette skyldes at formue spares gjennom hele livet og kan overføres i arv. Når Gini-indeksen blir brukt for å måle ulikheter i inntekt ligger den ofte på 0,3 og 0,5 i OECD-landene. Indeksen målt for nettoformue ligger derimot stort sett mellom 0,5 og 0,8. Dette betraktes som svært høyt og langt skjevare fordelt enn inntekt (Hansen 2012).

3.3 Livssyklushypotesen

Nettoformue drives av ulike faktorer som inntekt, forbruk, arv og hvor mye en selv sparer eller investerer. Måten nettoformue endrer seg blir styrt av alder og livsfase (Epland og Kirkeberg 2012). Nettoformuen for en ung nyutdannet varierer for eksempel fra en som er veletablert og vært lenge i arbeidslivet. Figur 3.2 illustrer gjennomsnittlig nettoformue og gjeld for norske husholdninger basert på alderen til personen som har hovedinntektskilden i hver husstand for 2009.

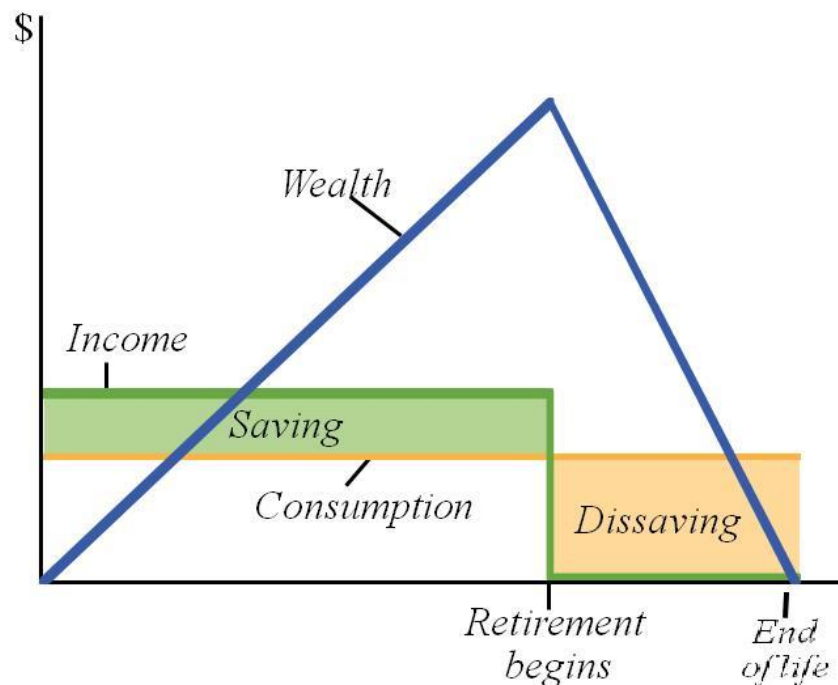

Figur 3.2 Gjennomsnittlig nettoformue og gjeld basert på alder for 2009. (Epland og Kirkeberg 2012)

Grafen viser for eksempel at median nettoformue for unge mennesker under 30 år er nær null. Dette skyldes av at flere i denne gruppen er i en etableringsfase, de har kanskje nettopp startet i en fast jobb og har tatt opp huslån for å kjøpe bolig. Disse trenger nødvendigvis ikke å ha lav inntekt, men grunnet høy gjeld så slår dette ut i negativ eller null i nettoformue. På den andre siden finnes høyest median og gjennomsnittlig nettoformue blant de som har passert 60 år. Dette kan forklares av at disse har betalt ned huslån, og har spart over tid, samtidig som en del av denne gruppen fortsatt er i jobb. En dalende mønster for nettoformue merkes etter hvert som flere har gått ut i pensjon, da er det ofte slik at mange velger å bruke av sin nettoformue, ved siden av det de får pensjon (Epland og Kirkeberg 2012).

Måten mennesker velger å bruke penger basert på sin inntekt og hvor mye de vil spare blir bedre forklart av *livssyklushypotesen*. Dette er en økonomisk teori som ble utviklet tidlig på 1950 tallet av Franco Modigliani og hans student Richard Brumberg. De kunne observere at

individer bygget opp en økonomisk ”buffer” i tiden de arbeidet og hadde fast inntekt som de kunne bruke når de gikk av med pensjon. Budskapet til Modigliani og Brumberg var at individer hele tiden sparer en prosentandel av deres gjeldende inntekt basert på hvilken livsfase de var i. (Investopedia) Figur 3.3 illustrerer teorien om livssyklushypotesen.

Figur 3.3 Livssyklus hypotesen (Wikipedia)

Teorien tar utgangspunkt i at konsumnivået holdes jevnt med inntektsnivået i løpet av årene frem til en går av med pensjon. På den samme tiden stiger også verdien av den formuen en har i form av pengeinnskudd, eiendom osv. Når en går av med pensjon tar teorien utgangspunkt i at inntekten en har stopper der. Selv om man kanskje fortsatt har en månedlig inntekt av sin oppsparte pensjon, så er ikke dette på samme nivå. Her stopper også sparing og økning i formue, og bruken av bufferen en har spart gjennom tidligere år starter (Deaton 2005). Selv om ulike systemer for sparing, pensjon osv. kan påvirke måten livssyklus hypotesen blir sett på i dag i forhold til da den ble utviklet, så er likevel mønsteret som Modigliani og Brumberg utviklet tidlig på 1950 talet synlig i måten mennesker handler i dag. Legg for eksempel merke til formen på kurven som viser utviklingen av nettoformue fra SSB sine data i forhold til alder i 2009 på figur 3.2, og hvordan samme form på kurven er illustrert nesten helt likt i livssyklushypotesen på figur 3.3. Livssyklushypotesen konkluderer med at tilbøyeligheten for å konsumere fremfor å spare er høyest blant unge og eldre individer, fordi unge ser frem til høyere inntekt i fremtiden og bedre forhold, mens eldre bruker penger de har spart eller tjent opp. Middeldrende individer derimot er mest opptatt av å spare istedenfor å bruke alt de tjener, disse har da ofte også høyere inntekt (Deaton 2005).

3.4 Urettferdighetsaversjon

Som tidligere beskrevet har studier vist at mennesker har en aksept for at andre personer som har andre kvalifikasjoner kan ha en høyere inntekt. Men mennesker har vanligvis en tendens til å være nysgjerrig på hva personer i deres nær miljø eller referansegruppe tjener eller har i formue. De vil gjerne vite om de blir rettferdig behandlet i forhold til andre individer. *Urettferdighetsaversjon* (inequity aversion på engelsk) er teorien som blir brukt for å forklare dette. Urettferdighetsaversjon kan defineres som preferansene rundt urettferdighet og motstand et individ har mot tilfeldige ulikheter. Forskning på urettferdighetsaversjon startet allerede i 1978, da forskning registrerte at mennesker er sensitive overfor urettferdighet både mot seg selv og andre. Den mest kjente forskningen ble utført av økonomene Fehr og Schmidt i 1999 (Fehr og Schmidt 1999, referert i Skhmot 2013). Hovedpoenget i deres forskning er at mennesker tar avgjørelser for å minimere urettferdighet i deres utfall. Dette kan illustreres ved en setting med individene $\{1,2,\dots,n\}$ som mottar pengemessig utfall x_i , nytten til person i vil være gitt ved (Fehr og Schmidt 1999):

$$U_j(x, x_j) = x_j - \frac{\alpha_i}{n-1} \sum_{j \neq i} \max(x_j - x_i, 0) - \frac{\beta_i}{n-1} \sum_{j \neq i} \max(x_i - x_j, 0)$$

Hvor α gir uttrykk for hvor mye individ i misliker *ufordelaktig ulikhet* i første omgang, β gir uttrykk for hvor mye individ i misliker *fordelaktig ulikhet* i siste omgang. Det vil si at en i første omgang er mest opptatt av at en ikke skal bli urettferdig behandlet selv, mens i siste omgang bryr den personen seg også om at andre ikke skal bli det, selv om det er "fordelaktig" for denne personen (Fehr og Schmidt 1999, referert i Skhmot 2013). Studien kunne konkludere med at personer er villige til å ofre noe av sin inntekt eller sin formue for å hindre at andre får større utbytte.

3.5 Risikoaversjon

Noe som kan være nyttig å undersøke når en studerer preferanser individer har for ulikheter, er deres forhold til risiko. Økonomisk litteratur inneholder nemlig ulike konsepter som studerer forholdet individer har for risiko. Et kjent konsept er *risikoaversjon*. Et individ er risikoavers når han eller hun foretrekker et sikkert lavt utbytte enn usikkert høyt utbytte (Investopedia). Det vil si at en foretrekker å ha litt enn å ha ingenting. Risiko aversjon kan bli sett i sammenheng med preferanser for ulikheter når det for eksempel undersøkes hvilken fordeling av nettoformue man foretrekker gitt at man kan havne tilfeldig i hvilken som helst del av en fordeling. En antakelse som tar i betraktning risikoavers individer vil være at de velger fordelinger som er

helt likt eller jevnt fordelt og dermed eier en god andel av nettoformue uansett hvor de havner i fordelingen. De som derimot foretrekker å ta risiko, vil kanskje ta sjansen på å velge et land der formue er svært ujevnt fordelt og satse på at de vil havne i den største andelen.

3.6 Altruisme

En faktor som kan være viktig å studere når en undersøker preferanser individer har for ulikheter, er villigheten individer har for å gi slipp på noe som kan gå på egen bekostning, for at andre skal ha det bedre. Dette konseptet er bedre kjent som altruisme. Ordet *altruisme* ble laget av den franske filosofen Auguste Comte og kommer opprinnelig fra det latinske ordet *alteri* som betyr ”andre personer” eller ”noen andre” (Store norske leksikon). Altruisme kan altså bli sett på som det motsatte av egoisme. Når en studerer preferanser for økonomiske ulikheter kan det være av interesse å undersøke hvordan for eksempel de individene som er rikest mener en ideell fordeling av ulikheter bør være. Altruisme kan også studeres, slik det er gjennomført i denne oppgaven, ved å undersøke i hvor stor grad en ønsker at andre som har det dårligere enn seg selv, skal få det bedre.

3.7 Rawls teori om rettferdighet

Den amerikanske professoren og filosofen John Rawls (1921-2002) blir betegnet som en av de viktigste filosofene i nyere tid. Han er mest kjent for sitt hovedverk som ble utgitt i 1971 med tittelen ”A theory of justice”, ”En teori om rettferdighet” oversatt til norsk (Store norske leksikon). Rawls var opptatt av konseptet om et rettferdig samfunn, og hans poeng var at en økonomisk eller sosial ulikhet var rettferdig kun dersom forskjellen var til størst fordel for de svakeste i samfunnet. Dette kaller Rawls for ”forskjellsprinsippet” (Rawls 2009).

Hans mest kjente ide i verket som ble utgitt og som har blitt mye omtalt av økonomer i ettertid er ”Uvitenhetens slør”. Rawls utviklet denne ideen som et tankeeksperiment, her skulle man forestille seg hvilke prinsipper og styringsformer man ville ha blitt enig om, dersom ingen av deltakerne visste hvor de hører til i samfunnet de skal utvikle disse prinsippene for. Man kunne da omtale partene som å være bak *uvitenhetens slør*. (Rawls 2009). Dette prinsippet blir også omtalt som Rawls-betingelsen. Rawls mente at ved å ta utgangspunkt i dette prinsippet vil en sikre at ingen av partene og deres avgjørelser vil styres av egne interesser. Rawls mente at i en slik situasjon vil det være rasjonelt for partene å støtte opp om forskjellsprinsippet som ble introdusert ovenfor. Da man ikke er klar over konsekvensene valget vil få for en selv, vil

individer gå for et valg som kan komme både en selv og andre til gode. I denne oppgaven ble Rawls-prinsippet om uvitenhetens slør testet i eksperimentet som ble gjennomført for se hvilke preferanser individer har for ulike fordelinger, gitt at de ikke selv vet hvor de havner i en fordeling og hvilke konsekvenser de ulike alternativene kan påføre dem.

4. EKSPERIMENTELL DESIGN

4.1 Utvalg

For å svare på problemstillingen i denne oppgaven ble det replikert et nasjonalt eksperiment basert på det tidligere omtalte eksperimentet som ble utført i USA av Dan Ariely og Michael Norton. Den norske versjonen av eksperimentet ble utviklet i perioden november 2014 til mars 2015. En pre-testing av eksperimentet ble gjennomført gjennom et testpanel, i tillegg til tilbakemeldinger fra et ekspertpanel og en pilottesting.

Eksperimentet ble gjennomført som en internettundersøkelse i perioden 30. mars til 16. april 2015. Utvalget i eksperimentet bestod av 1011 respondenter rekruttert fra det internasjonale datainnsamlingsfirmaet Norstat. For at utvalget skulle representere den generelle norske befolkningen ble utvalget i eksperimentet stratifisert etter fylke og landsdel. Det nettbaserte eksperimentet skulle fortrinnsvis gjennomføres via en datamaskin, men var også nettbrettvennlig. Data ble levert i SPSS format, analyser og grafiske illustrasjoner ble videreutviklet som resultat av det.

4.2 Beskrivelse av eksperimentet

Hovedformålet med eksperimentet som ble gjennomført var å undersøke hvilke preferanser nordmenn har for økonomiske ulikheter, dette med utgangspunkt i fordeling av nettoformue. Siden dette var et nettbasert eksperiment utført av et panelfirma med informasjon om respondentene, ble identiteten til deltakerne bekreftet ved at respondentene besvarte spørsmål om alder, kjønn og postnummer. Dette sikret validitet av data og at personen som er registrert i panelet er den som svarer. Respondentene ble informert at dette var en undersøkelse som omhandlet privat formuesfordeling i Norge. I forhold til standard undersøkelse- og eksperimentdesign ble respondenter også informert om tiden på 10-15 minutter eksperimentet ville ta og forsikret om at alle besvarelser ville bli behandlet konfidensielt og anonymt. For å

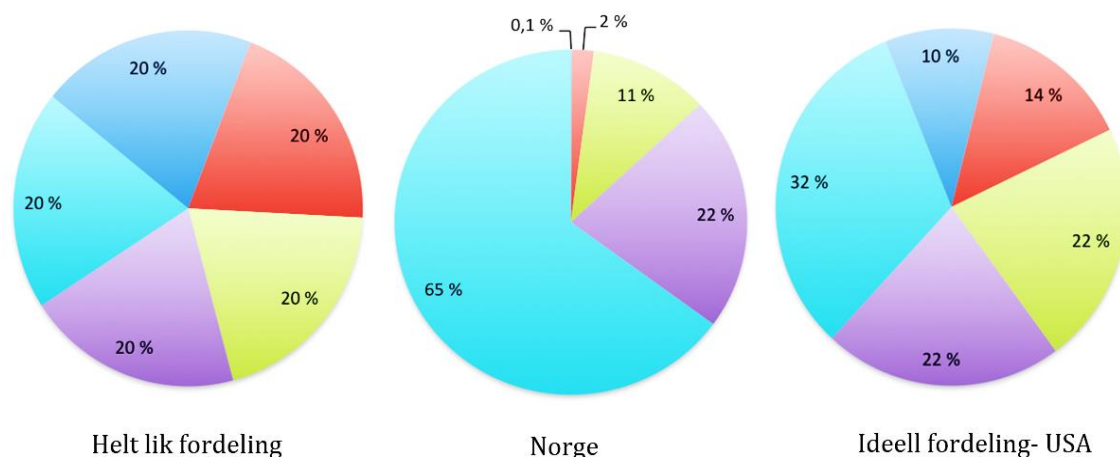
være sikker på at alle hadde den samme forståelsen for hva definisjonen på nettoformue innebærer, ble alle respondenter påkrevd å lese følgende definisjon, før de startet selve eksperimentet: ”Nettoformue er den totale verdien av alt en eier fratrukket gjeld/lån.

En persons nettoformue inkluderer altså pengeverdier som en har i banken, eiendom, aksjer, kunstverk osv., minus verdien av ting en skylder, som huslån, kredittgjeld og lignende.”

Da uttrykket total privat nettoformue blir brukt en del ganger gjennom eksperimentet, for å uttrykke samlet nettoformue for alle innbyggere i et land, ble dette også forklart på samme side. Alle respondenter måtte bekrefte at de hadde lest gjennom definisjonene for å kunne gå videre ved å velge alternativet ”ja” eller ”nei”. Dersom respondentene valgte ”nei”, ble de bedt om å lese gjennom definisjonen før de kunne gå videre. Dette ble gjennomført for å være mest mulig sikker på at respondentene var innforstått med riktig definisjon før de svarte på kommende spørsmål.

4.2.1 Del 1

For første del i eksperimentet ble det laget tre kakediagrammer med ulike fordelinger av nettoformue. Hvert kakediagram var delt i fem deler som skulle representere befolkningen fordelt på fem like store grupper (kvintiler). Alle diagrammene var helt umerket, det vil si respondenten visste ingenting om hvilket land hvert diagram tilhørte. De ble kun informert om at dette var fordelingen av nettoformue i ulike hypotetiske land. Figur 4.1 viser de tre kakediagrammene som ble brukt.

Figur 4.1 Mulige kakediagramfordelinger

For å understreke informasjonen bedre ble det informert om at de rikeste tilhørte den største andelen, de nest rikeste tilhørte den nest største andelen, og helt ned til de minst rike som tilhørte den minst rike andelen av kakediagrammet. Det første diagrammet var konstruert med

utgangspunkt i at alle hadde like stor nettoformue, det vil si at kakediagrammet var delt opp i fem like store deler. Dette for å undersøke hvilke preferanser respondenter har for en helt lik fordeling, der alle eier like mye. Diagrammet er vist til venstre på figur 4.1.

Det andre diagrammet representerte fordelingen i Norge. Diagrammet ble konstruert med utgangspunkt i data hentet fra SSB sin sist oppdaterte Inntekt- og formuesstatistikk for 2013 som ble utgitt 17.12.2014, og som også er presentert i detaljer tidligere i denne oppgaven. For den negative nettoformuen blant de 20 % minst rike ble det foretatt en "bottom coding" eller nullstilling, noe SSB også foretar i sin statistikk.² De negative verdiene får da verdi 0 istedenfor den negative verdien. Ved å gi de negative tallene verdien 0, ble verdiene for de resterende i befolkningen jevnet ut for at kakediagrammet skulle ha en total på 100 %. Blant annet fikk de 20 % rikeste en andel på 65 % og ikke 68,6 %, slik de eier i virkeligheten. Dette ble beregninger som programmet Excel utførte automatisk for å danne et kakediagram, men som også ble kontrollert med Jon Epland, i seksjon for Inntekts- og formuesstatistikk ved SSB. Siden det ble informert at befolkningen ble delt i fem like store grupper basert på nettoformue, fikk den negative verdien eller den verdien som hadde blitt omgjort til null en liten positiv verdi på 0,1 %. Dette ble utført for å ikke distrahere respondenten med at befolkningen var delt i fem deler, men at det kun var fire deler i dette diagrammet. I eksperimentet utført i USA og Australia har den minst rike befolkningen også en liten positiv verdi. Det er høyst sannsynlig at det har blitt foretatt en bottom coding for deres data også, uten at det finnes klare kilder på det i artikkelen.

For å ha et diagram med et nivå av ulikheter mellom de to andre diagrammene, ble det brukt et tredje diagram som ble konstruert med utgangspunkt i den ideelle fordelingen av nettoformue, og som respondentene utformet i eksperimentet som ble gjennomført i USA. Dette ble også brukt i samme eksperiment som ble gjennomført i Australia. Fordelingen har blitt omtalt som den jevne fordelingen i denne oppgaven, da den blir ansett som jevn relativt til den norske fordelingen og som et nøytralt alternativ i forhold til de to andre fordelingene.

Respondentene fikk diagrammene presentert gjennom tre parvise sammenligninger i en randomisert rekkefølge. Figur 4.2 er et skjermbilde tatt fra selve eksperimentet, og viser et eksempel på en parvis sammenligning. For hver sammenligning ble respondenten stilt spørsmålet om hvilket land respondenten foretrekker. Her ble "Rawls-betingelsen" som er blitt introdusert tidligere også inkludert. Det vil si at respondentene skulle foreta et valg uten at de visste på hvilken del av fordelingen de kan ende. En påminnelse om "Rawls-betingelsen" ble

² Rådet med seksjon for Inntekts- og formuesstatistikk i SSB ved Jon Epland.

gitt for hver sammenligning ; *Forestill deg at i det landet du velger, så vil du bli TILFELDIG plassert i fordelingen. Det vil si at du kan ende på hvilken som helst del av kaken, fra å være blant de rikeste til de mest fattige.*

Spørsmål 1/3

Dette er fordelingen av total nettoformue i to hypotetiske land (A og B). Hvilket land foretrekker du?

Forestill deg at i det landet du velger, så vil du bli TILFELDIG plassert i fordelingen. Det vil si at du kan ende på hvilken som helst del av kaken, fra å være blant de rikeste til de mest fattige.

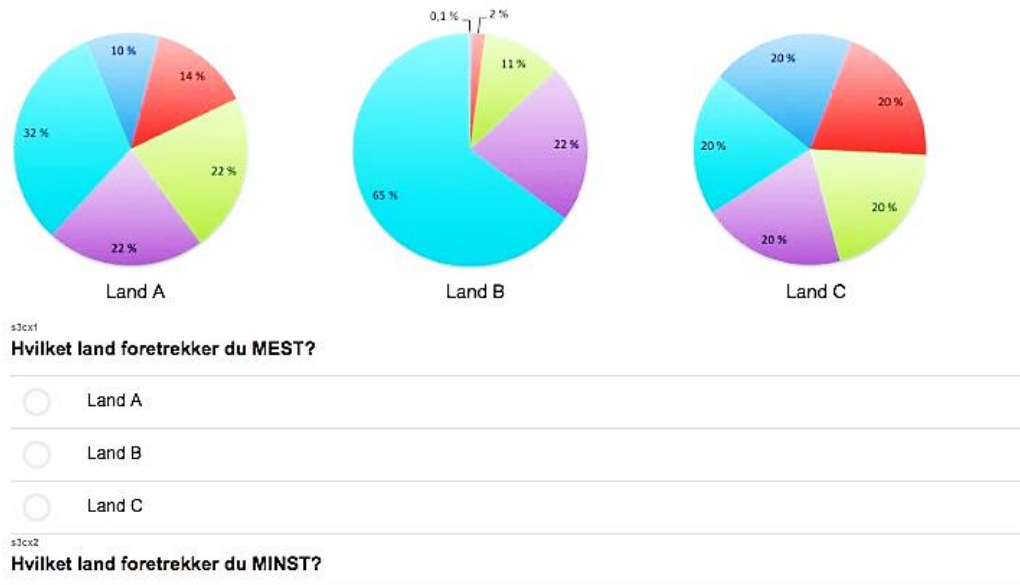

Figur 4.2 Eksempel på parvis sammenligning

I det opprinnelige eksperimentet ble tre parvise sammenligninger gitt til alle respondenter. En innvending mot det eksperimentelle designet var om respondenter preferanser vil variere eller uttrykkes annerledes dersom respondentene ikke fikk presentert kakediagrammene parvis, men alle tre samtidig. For å undersøke dette ble derfor 75 % av respondentene i den norske utgaven presentert for tre parvise sammenligninger, mens 25 % av respondentene fikk alle tre diagrammene presentert samtidig med samme spørsmål. Det vil si at de fikk en trippel sammenligning. Dette er noe som ikke har blitt testet i tidligere versjoner av eksperimentet. Figur 4.3 viser skjermbilde av spørsmålet 25 % av respondentene fikk. Her skulle respondenten ta utgangspunkt i fordelingen av kakediagrammene, og så indikere hvilket land en foretrekker mest og minst. Her var ”Rawls-betingelsen” om muligheten for å kunne bli plassert tilfeldig i fordelingen fortsatt gjeldende. For å unngå at respondenten misforstår spørsmålet ved å velge samme alternativ både som mest- og minst foretrukket land, ble det i innstillingene for spørsmålet hindret at man kunne velge samme alternativ på begge spørsmålene. Dette ble utført for å sikre høyest mulig kvalitet på besvarelsene som ble samlet inn.

Under ser du fordeling av total nettoformue i tre hypotetiske land (A, B og C).

Forestill deg at i det landet du velger, så vil du bli tilfeldig plassert i fordelingen. Det vil si at du kan ende opp på hvilken som helst del av kaken, fra å være blant de rikeste til de mest fattige.

Figur 4.3 Spørsmål med trippel sammenligning

4.2.1.1 Eksperimentell vri

Både i den amerikanske og den australske utgaven av eksperimentet ble parvise kakediagrammer som kun varierte i fordeling presentert for respondentene. Et spørsmål er hva om størrelsen på selve kakediagrammet er annerledes? Gitt en parvis sammenlikning av to diagrammer, som varierer både i størrelse og fordeling, hva avgjør respondentenes valg? For å undersøke dette ble det for den norske utgaven utviklet en eksperimentell vri. Her ble det fortsatt tatt utgangspunkt i de tre opprinnelige diagrammene som ble laget for eksperimentet. Diagrammene ble her konstruert i fire ulike skalastørrelser: 50, 100, 150 og 200. Det var altså 12 mulige varianter av alle de tre kakediagrammene til sammen. Ved å lage parvise sammenligninger, var det 30 mulige kombinasjoner som kunne presenteres. Respondenten ble informert om at det nå er tatt utgangspunkt i den totale private nettoformuen i Norge, og at befolkningen er delt i fem like store grupper. Størrelsen på hvert kakediagram skulle indikere fordelingen av den tilgjengelige nettoformuen, størrelse 50 for eksempel indikerte at den norske befolkningen kun hadde 50 % av den totale nettoformuen å dele mellom seg. Størrelse 150 indikerte derimot at de hadde 50 % mer enn den opprinnelige nettoformuen å fordele. Som tidligere ble det igjen informert om at respondenten kunne bli tilfeldig plassert i valgt fordeling. Den eksperimentelle vrien ble gjennomført på 250 av de 754 respondentene som allerede hadde

besvart hvilket land de foretrekker på tre parvise sammenligninger. Disse var altså allerede kjent med ”konseptet” om nettoformuesfordeling, bare at i denne delen var fokuset rettet mot Norge, og respondenten hadde standpunkt til et land. De 250 respondentene ble delt inn i fem ”blokker”. Her fikk hver blokk seks randomiserte sammenligninger basert på de 30 mulige kombinasjonene som ble satt sammen. Ved å gi 250 respondenter først tre parvise fordelinger som kun varierer i fordeling, så gi dem seks parvise sammenligninger som varierer i fordeling og størrelse kunne gi muligheten til å undersøke nordmenns preferanser og utforske hva de egentlig blir styrt av.³

4.2.2 Del 2

Første del av eksperimentet kan bli sett på som en generell del som undersøker preferanser som individer har for ulikheter generelt, uavhengig av land. Unntaket var for eksperimentell vri der det ble informert at det tas utgangspunkt i Norge. Andre del av eksperimentet derimot ble det undersøkt hvilke preferanser individer har for ulikheter i eget samfunn. I det opprinnelige eksperimentet ble respondentene presentert for konseptet om prosentil rangering, gjennom forklaringer og eksempler om hvordan kaffe kan rangeres basert på hvor mye de 20 % som drikker mest kaffe konsumerer osv. Dette ble utelatt i den norske versjonen fordi det medførte at innholdet ble for komplisert og eksperimentet ble for langt, noe som kunne medføre en risiko for at respondentene ble forvirret av innholdet eller lot være å fullføre. I den norske versjonen ble det istedenfor kun gitt en liten introduksjon, og her skulle respondentene forestille seg at den norske befolkningen deles i fem like store grupper (20 %) basert på hvor stor nettoformue innbyggerne har.

I første omgang skulle respondentene estimere fordelingen av nettoformue i Norge i dag. Respondentene skulle altså indikere hvor stor andel av total nettoformue de trodde var eid av de 20 % rikeste, de 20 % nest rikeste og helt ned til de 20 % minst rike. Etter å ha fullført dette skulle de i neste runde konstruere deres ideelle fordeling. Respondentene skulle oppgi hvordan de mener fordelingen av nettoformue mellom hver av de fem gruppene skulle være. Respondentene fikk opp et glidediagram der de kunne dra i søylen eller skrive inn verdi for hvor mye hver femtedel skulle ha.

³ Resultatene av denne delen vil ikke bli videre utdypet i denne oppgaven da dette ikke er en del av problemstillingen. Innsamlet data gir likevel grunnlag for videre forsknings på dette området.

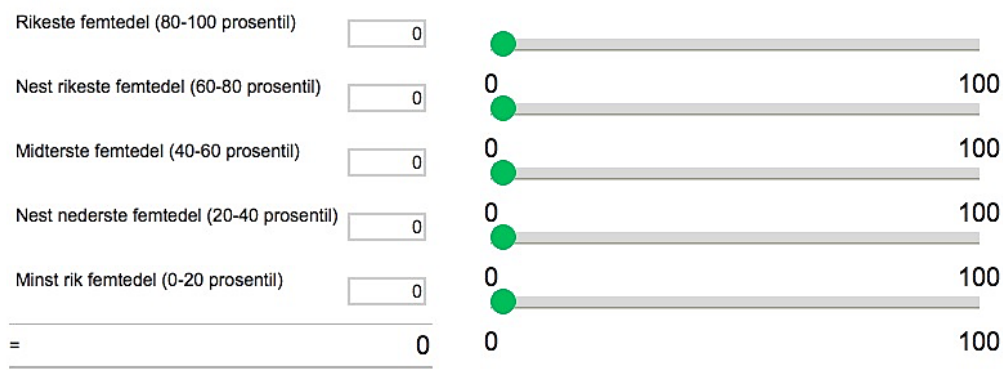
4x1

Ta utgangspunktet i at vi deler den norske befolkningen i fem like store grupper, basert på hvor stor nettoformue de har.

Hvordan **tror** du fordelingen av nettoformue er i Norge i dag?

Gitt at hele den totale private nettoformuen er eid av befolkningen, hvor stor prosentandel av total nettoformue i Norge tror du er eid av de mest rike, de nest mest rike, helt ned til de minst rike?

Merk! Summen av fordelingen på nettoformue mellom de fem gruppene skal bli 100 % til sammen. Ettersom du skal indikere hvor stor andel av nettoformue du **tror** er eid fra de rikeste til de minst rike, så kan ikke en lavere befolkningsgruppe eie en større andel av nettoformue enn befolkningsgruppen over.

Figur 4.4 Design på hvordan respondentene skulle estimerte virkelig og ideell fordeling.

I begge deloppgavene ble respondenten informert om at summen av fordelingen mellom de fem befolkningsgruppene skulle bli 100 % til sammen. Da respondentene skulle ta utgangspunkt i at befolkningen var delt i fem like store grupper basert på hvor stor nettoformue de hadde, ble det også informert om at en lavere befolkningsgruppe ikke kan ha en høyere andel av total nettoformue enn gruppen som er over. Dette for å unngå at respondenten utdelte høyere andeler av nettoformue til en lavere gruppe, enten i den estimerte eller i den ideelle fordelingen, noe som ikke vil være realistisk. Fordelingen skulle i størst mulige grad kunne samstemme med virkeligheten. Respondentene fikk derfor en feilmelding dersom de tildelte en lavere befolkningsgruppe en høyere andel eller dersom de ga over eller under en total på 100 % som da skulle bli fordelt.

4.2.3 Generell del

Siste del av eksperimentet var en generell del som inkluderte demografiske spørsmål. En påminnelse ble i starten av denne delen gitt alle respondenter om at de som deltakere var helt anonyme og at alle besvarelsene var konfidensielle. Siden Norstat bekrefter hvem respondenten er ved å spørre om kjønn, alder og demografisk område i starten, ble ikke disse spørsmålene stilt igjen i denne delen. Som oppvarmings spørsmål, besvarte respondentene derimot spørsmål om sivilstatus, utdanning og arbeidssituasjon. Deretter fikk respondentene spørsmål om bruttoinntekt i husstanden, nettoformue og hvilken politisk parti de støtter. Siden disse

spørsmålene blir beregnet som mest sårbare å besvare, ble disse presentert etter oppvarmingsspørsmålene. I tillegg til demografiske spørsmål i siste del ble respondentene også testet for ulike holdningsspørsmål, for å se om disse påvirker preferanser for ulikheter slik tidligere studier har påvist. Dette var spørsmål som ble utviklet basert på norske forhold og eksisterte ikke i den opprinnelige studien. Blant holdningsspørsmålene ble respondentene presentert for ulike påstander, der de skulle uttrykke sin enighetsgrad fra ”svært uenig” til ”svært enig”. Et eksempel på en av påstandene var: *Myndighetene bør gripe inn for å redusere de økende ulikhetene i landet*. Andre aspekter som respondentene ble undersøkt for var lykketilstand, ansvar for egne valg og preferanser til hvor enig en er i at Norge er verdens beste land å bo i, slik det har blitt konkludert i flere internasjonale studier (UNDP 2014). Selv om alle spørsmålene som var inkludert i eksperimentet var ikke spørsmål som ble inkludert i videre analyser for denne oppgaven, var dette likevel godt datagrunnlag for eventuelt videre forskning på nordmenns preferanser.

4.3 Nettbasert eksperiment

Det kan diskuteres i hvor stor grad eksperimentet som ble gjennomført kan kalles et eksperiment eller en undersøkelse. Et økonomisk eksperiment blir ofte gjennomført på et bestemt sted, og her blir subjekter invitert til å delta i eksperimentet ofte mot en betaling som blir basert på deltakelse og prestasjon. Denne måten å gjennomføre et eksperiment på er bedre kjent som lab-eksperiment. Betingelsene som ofte inkluderes i et eksperiment er en testgruppe og en kontrollgruppe, og man må være i stand til å måle Y mot X (Wikipedia). Et eksperiment er med andre ord når en gjør noe med en situasjon og tester effekten av det som er gjort. En annen måte å betegne et eksperiment på er å evnen til å kunne studere effekten flere uavhengig variabler har hatt på en avhengig variabel (Kunnskapssenteret). En spørreundersøkelse tar for seg et bestemt tema som en vil undersøke. Det er ikke noe mål å manipulere spørsmålene eller opplegget i undersøkelsen på en måte som påvirker respondentens besvarelser (Business Dictionary).

Eksperimentet som har blitt gjennomført i denne oppgaven kan bli sett på som både en spørreundersøkelse og et eksperiment. Respondentene har ikke vært nødt til å møte opp til et bestemt sted og har heller ikke blitt lovet penger basert på innsats. Dette kan forklare hvorfor det kan bli sett på som en spørreundersøkelse. På den andre siden har også betingelser for hva et eksperiment kan inneholde blitt oppfylt. Det studeres blant annet hvordan de 754 som svarte på de parvise sammenligningene responderer i forhold til de 256 som fikk en trippel

sammenligning samtidig. Disse kan bli sett på som en kontrollgruppe. Det undersøkes også hvordan de 250 som fikk de tre parvise sammenligningene og en eksperimentell vri, responderer i forhold til de som kun fikk de tre parvise sammenligningene. I etterkant av eksperimentet har det også blitt gjennomført analyser for hvordan ulike uavhengige variabler som kjønn og inntekt kan ha påvirket hvordan respondenter for eksempel har konstruert den ideelle fordelingen. Denne måten å gjennomføre et slikt eksperiment på der respondentene ikke møter opp personlig til et fysisk sted, er bedre kjent under betegnelsen ”*nettbasert eksperiment*” , *online experiment* eller *web-based experiment* på engelsk.

Å gjennomføre nettbaserte eksperimenter er ikke noe nytt. Allerede i 1997 ble det første verktøyet med navnet NetLab utviklet for å undersøke mulighetene for å gjennomføre eksperimenter på nettet. Verktøyet viste til stort potensial med gjennomføring av eksperimenter over internett, blant annet mer fleksibilitet i forhold til at respondenten kunne ta et eksperiment hvor som helst, og mindre kostnader forbundet med rekruttering av respondenter og diverse utstyr (Horton m.fl. 2011). I dag er den største aktøren innenfor nettbaserte eksperimenter Amazon Mechanical Turk (MTurk), som er utviklet av den berømte nettsiden Amazon. Her kan en gå inn og utvikle sin egen undersøkelse eller eksperiment og nå ut til respondenter over hele verden. Respondentenes sin jobb er å svare på eksperimentene og tjene penger på det. Subjekter som er i panelet til MTurk har blitt rekruttert eller har registrert seg selv. (Horton m.fl. 2011).

4.3.1 utfordringer og begrensninger

Det er utfordringer og begrensninger med nettbaserte eksperimenter som kan forklare litt av skepsisen mange økonomer kan ha for dette, og hvorfor det ikke har blitt tatt i bruk i større grad i økonomiske studier. En av årsakene er utfordringen med å rekruttere subjekter og gi dem en sikker betaling. Samtidig er det en usikkerhet med hensyn til validitet av resultatene. I motsetning til tradisjonelle eksperimenter der instruksjoner blir forklart, må respondenten forstå instruksjoner på egenhånd, og det er vanskelig å stille spørsmål dersom det er noe en lurer på. En annen begrensning er at man ikke kan være 100 % sikker på identiteten til den som svarer. Ulike personer kan dele på samme bruker for eksempel. Disse utfordringene har aktørene i markedet begynt å løse på bedre måter, og det merkes klare forbedringer. En studie som har tatt for seg validitet av data gjennomført via nettbaserte eksperimenter fremstilte et sett av velkjente eksperimenter, som fangenes dilemma og diktatorspillet, både på tradisjonelt vis og nettbasert via MTurk. Studien kunne konkludere at resultater fra nettbasert eksperiment var like valide som andre eksperimenter utført på tradisjonelt vis (Horton m.fl. 2011). Konklusjonene av

eksperimentene samstemte i stor grad, kun med noen enkle avvik. For eksempel ga respondenter mindre penger i diktatorspillet i nettbasert eksperiment. Det at nettbaserte eksperimenter har vist til valide resultater har ført til at nettbaserte eksperimenter har begynt å bli tatt i bruk i økonomiske studier i større grad. En studie som er blitt presentert i denne oppgaven som undersøkte preferanser 5000 amerikanere hadde for omfordeling av ulikheter, ble blant annet gjennomført via MTurk. Selv om nettbaserte eksperimenter ennå ikke er tatt fullt i bruk av mange økonomer, er det flere som tror at dette vil være måten fremtidens eksperimenter vil bli gjennomført på.

5. ANALYSE

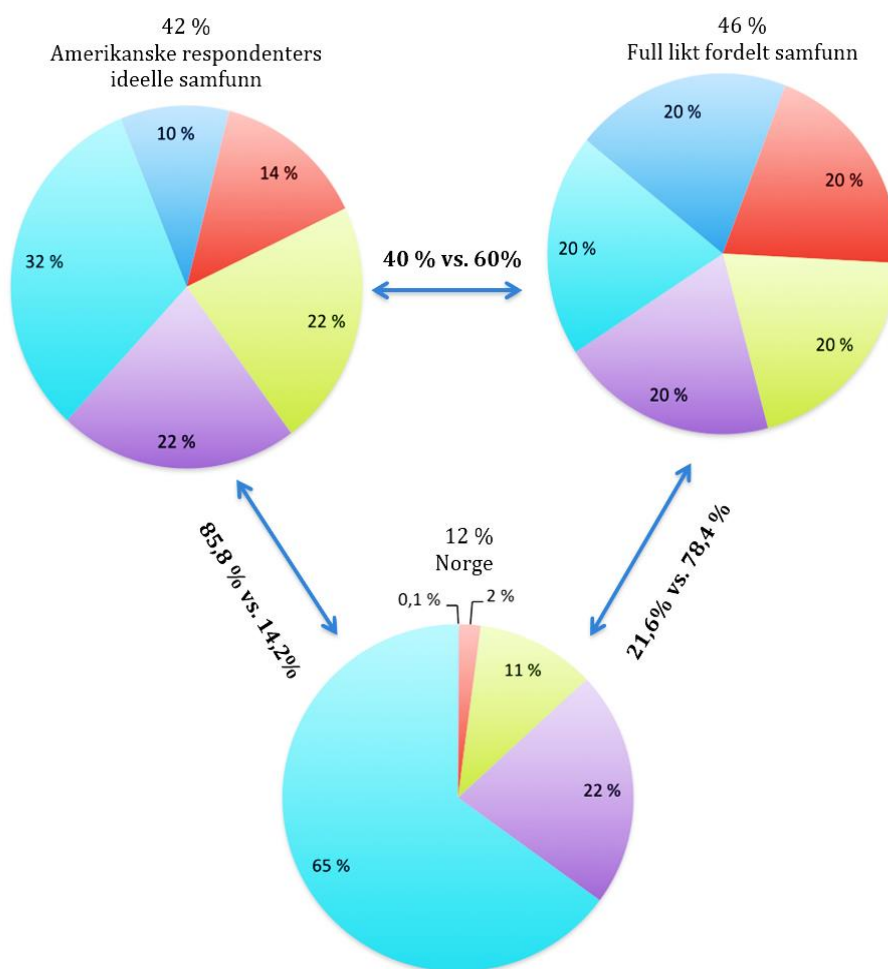
Det endelige utvalget i det gjennomførte eksperimentet bestod av 1010 respondenter. En av respondentene ble utelukket da respondenten ikke hadde klart spørsmålet der respondentene skulle konstruere estimert og ideell fordeling. Utvalget gjenspeilet den norske befolkningen i forhold til kjønn, alder og geografisk område. En demografisk profil av respondentene blir presentert i tabell 5.1 under. En sammenligning mellom utvalgets demografiske og geografiske profil og statistikk for den norske befolkningen fra Statistisk Sentralbyrå er tilgjengelig i Vedlegg 1. Et statistisk sammendrag av hele eksperimentet er presentert i Vedlegg 2.

Demografisk profil av respondentene (N=1010)	
Kjønn	Kvinne (n=498, 49.3%) Mann (n=512, 50.7%)
Alder	18-29 år (n=191, 18.9 %) 30-39 år (n=180, 17.8 %) 40-49 år (n=185, 18.3%) 50-59 år (n=158, 15.8 %) 60-69 år (n=188, 18.8 %) Over 70 år (n=108, 10.4%)
Landsdel/Geografisk område	Østlandet (n=340, 33.7 %) Vestlandet (n=211, 20.9 %) Midt-Norge (n=141, 14.0 %) Oslo (n=139, 13.8 %) Nord-Norge (n=90, 8.9 %) Sørlandet inkludert Telemark (n=89, 8.8%)
Politisk parti	Ap (n=288, 28.5 %), Høyre (n=181, 17.9%), Frp (n=92, 9.1%), Venstre (n=66, 6.5%), Miljøpartiet De Grønne (n=58, 5.2%), KrF (n=53, 5.2%), SV (n=50, 5 %), Sp (n=49, 4.9%), Rødt (n=15, 1.5%). Annet (n=20, 2%), Vet ikke (n=74 7.3 %), Ønsker ikke å svare (n=64, 6.3 %)

Tabell 5.1 Demografisk profil

5.1 Preferanser for å leve i ulike hypotetiske land

Figur 5.1 illustrerer resultatene for første del av eksperimentet. Resultatene for dette spørsmålet er basert på besvarelsene fra 754 respondenter som fikk tre parvise sammenligninger. Ved å studere de tre kakediagramfordelingene samlet sett var det 42 % av respondentene som foretrakk den helt like fordelingen, mens 42 % foretrakk den relativt jevne fordelingen som representerte amerikanske respondenter ideelle fordeling. For 12 % av respondentene var den norske fordelingen mest foretrukket. ⁴ Nærmere studier av de parvise sammenlegningene viste at det var 86 % av respondentene som foretrakk den relativt jevne fordelingen i forhold til den norske fordelingen. Når respondentene skulle velge hvilken fordeling de foretrekker mest mellom den norske fordelingen og den helt like fordelingen, var det omtrent 22 % som foretrakk

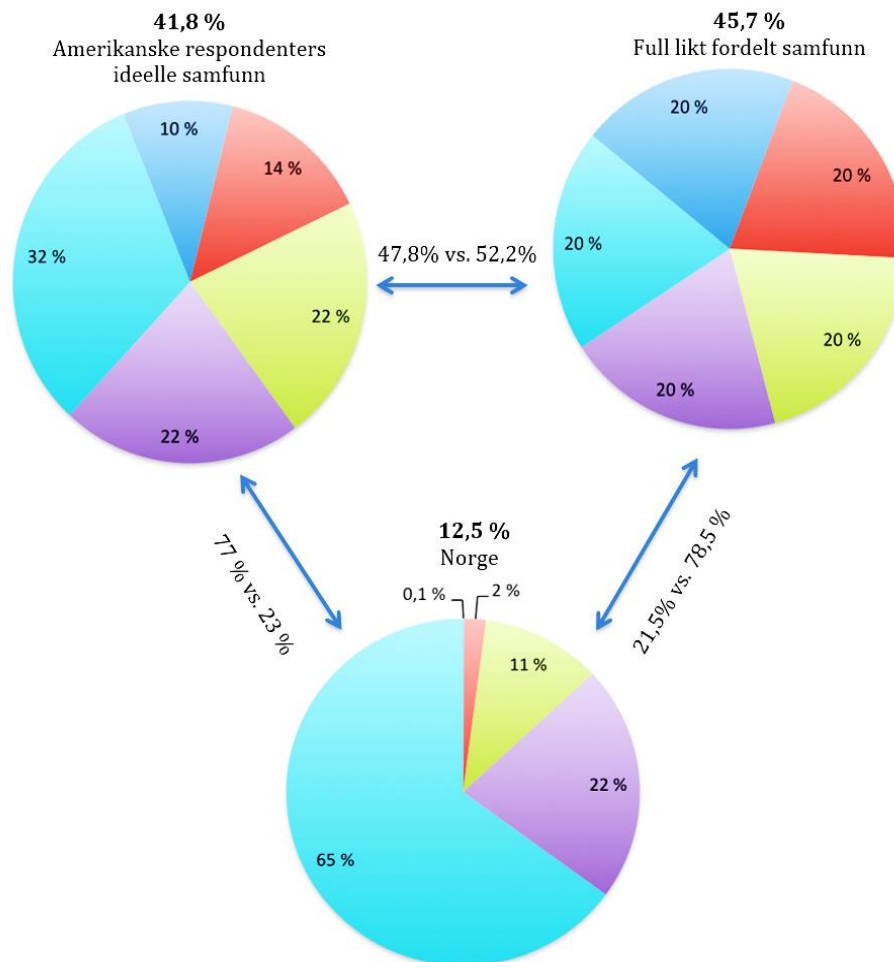
Figur 5.1 Preferanser for å leve i ulike hypotetiske land

⁴ Prosentandelen over hvert kakediagram indikerer andelen hvert kakediagram vil ha fått dersom alle tre kakediagrammer ble presentert samtidig. Dette er konkludert ved å beregne antallet som har valgt hver av fordelingene og dividert på antall mulige sammenligninger alle respondenter kunne få. Summen av alle tre prosenttrater summeres til 100 %.

den norske fordelingen, mens 78 % mente de foretrekker en helt lik fordeling. I sammenligningen mellom den jevne fordelingen og den helt lik fordelingen, var det 40 % av respondentene som foretrakk å leve i et land med små ulikheter mens 60 % foretrakk å leve i et land som har helt perfekt likhet.

5.1.1 Trippel sammenligning

Ved å spørre 256 respondenter hvilken fordeling de foretrekker mest og hvilken de foretrekker minst, ble samme informasjonsmengde som første del av eksperimentet oppnådd, altså full preferanserangering. Her var det nesten 46 % av respondentene som foretrakk den helt like fordelingen, 42 % foretrakk den relativt jevne fordelingen, mens 12,5 % mente den norske fordelingen var mest foretrukket.⁵

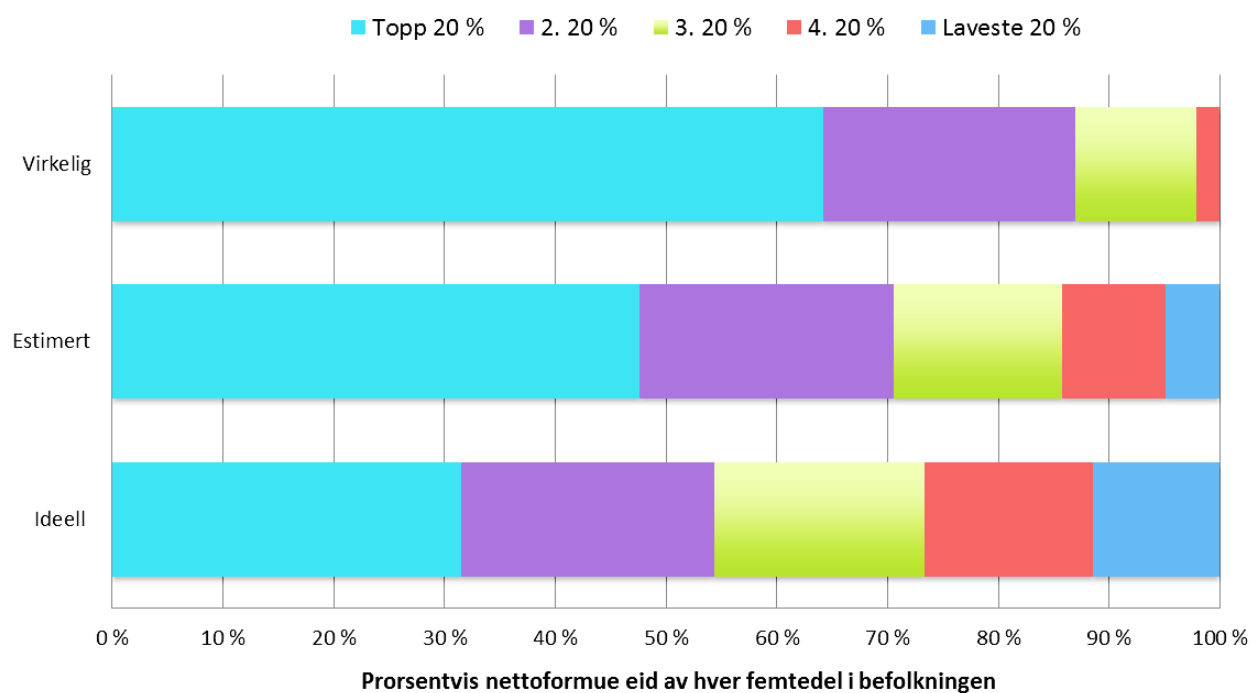

Figur 5.2 Foretrukket fordeling- Trippel sammenligning

⁵ Prosentraten mellom hvert av diagrammene indikerer andelen hvert diagram vil ha fått dersom kakediagrammene ble presentert parvis. Dette er beregnet ved å summere antall respondenter som valgte en av to alternativer om gangen, så dividert antall som valgte det ene alternativet på totalen av begge.

5.2 Preferanser for økonomiske ulikheter i Norge

I andre del av eksperimentet skulle respondentene ta utgangspunktet i Norge og den norske befolkningens nettoformue. Figur 5.3 viser hvordan nordmenn estimerte fordelingen av nettoformue i Norge og hva de har konstruert som en ideell fordeling. Figuren viser også den virkelige fordelingen av nettoformue basert på statistikk for Inntekts- og formuesstatistikk fra SSB for 2013.⁶ Nordmenn estimerte at de 20 % rikeste eier omtrent 48 % av den totale nettoformuen i landet, mens de minst rike mente de eier ca. 5 %.

Figur 5.3 Virkelig, estimert og ideell fordeling

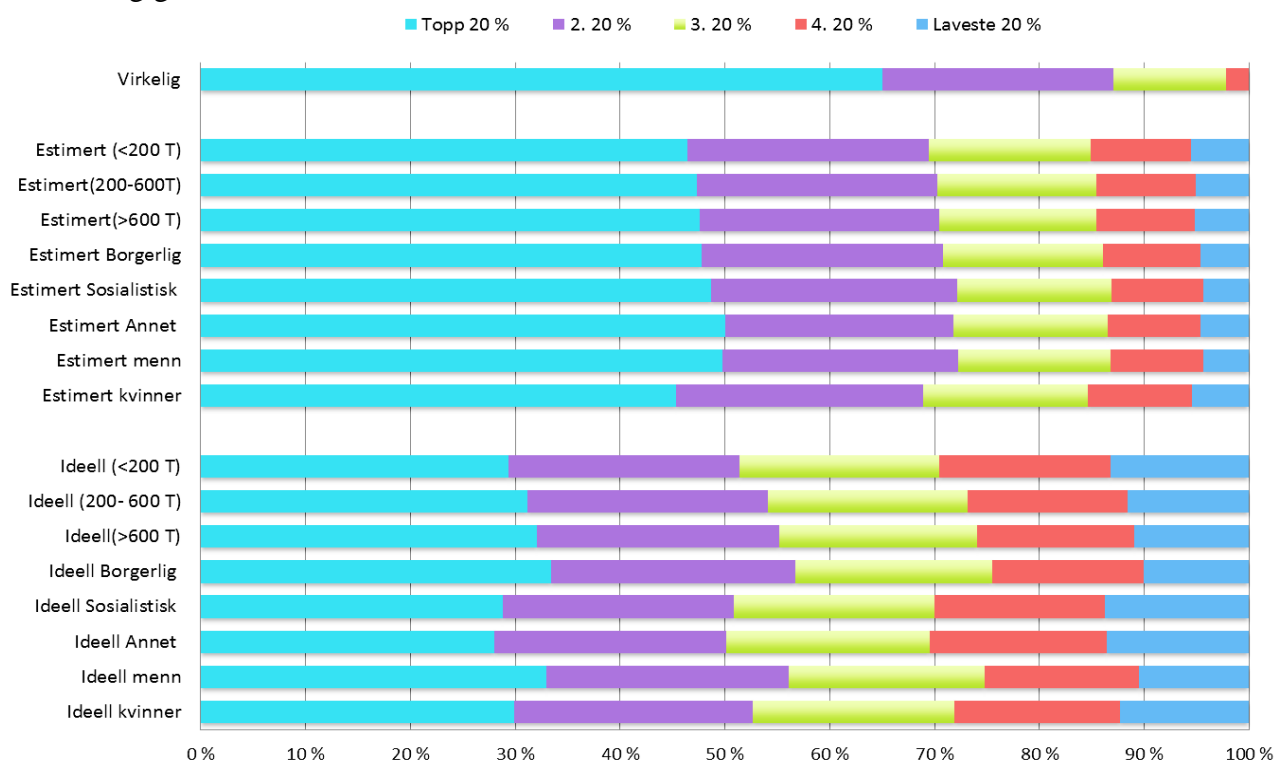
Mens respondentene estimerte andelen til de rikeste til å være 48 %, så mente de at de rikeste kun bør eie en andel på 31,5 %. På den andre siden mente nordmenn at de minst rike i samfunnet skal eie ca. 11,5 % av den totale nettoformuen, og ikke 5 % slik de estimerte at de minst rike eier.

5.2.1 Demografiske faktorer

For å undersøke nærmere i innsamlet data ble det undersøkt hvordan nordmenn estimerte fordelingen av nettoformue og hva de mente er ideelt, med utgangspunkt i ulike demografiske

⁶ Den virkelige verdien i figuren er illustrert med utgangspunkt i negative verdier omgjort til 0. Kun på denne måten blir summen 100 %.

faktorer som kjønn, inntekt og politisk tilhørighet. Figur 5.4 illustrerer hvordan respondentene estimerte ulikhetene og hva de mente var ideelt basert på disse demografiske variablene. Et av målene med dette var å se hvordan personer som tilhører samme variabel, men ulike kategorier har respondert. For eksempel hvordan lav- og høyinntekts individer responderte. Inntektskategoriene som respondentene kunne velge mellom ble for denne analysen slått sammen til tre hovedkategorier, under 200 000 kr, mellom 200 000 og 600 000 kr, og over 600 000 kr. Resultatene kunne vise at nordmenn estimerte ulikhetene i stor grad ganske likt, uavhengig av hva de har i inntekt.

Figur 5.4 Estimert og ideell fordeling basert på ulike demografiske variabler

Når det gjelder hva som bør være ideell fordeling så mente gruppen med lavest inntekt at de rikeste skal eie 29 % av total nettoformue og at de minst rike skal eie 13 %. Respondentene som har inntekt på over 600 000 kr mente derimot at de rikeste skal eie 32 % og de minst rike 11 %.⁷ I likhet med inntekt ble politisk tilhørighet også delt i tre hovedkategorier. Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti ble slått til Borgerlig, mens Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt ble satt sammen under kategorien Sosialistisk. Miljøpartiet de grønne og de som har svart ”Annet” gikk under Annet. De som valgte ”ønsker

⁷ I figuren indikerer T en forkortelse for tusen kroner.

ikke å svare” eller ”vet ikke” ble utelatt fra denne delanalysen.⁸ Resultatene fra denne delanalysen viste at de borgerlige deler inntrykket av ulikhetene i landet nesten på lik måte som de sosialistiske. De borgerlige estimerte at de 20 % rikeste eide 48 %, mens de sosialistiske estimerte at de rikeste eide 49 %. De borgerlige og sosialistiske hadde derimot ulikt syn på hva de mente er ideell fordeling. Mens de sosialistiske mente at de mest rike skal eie en andel på 29 %, og at de minst rike skal eie 14%, mente de borgerlige at de mest rike skal eie 33 % og de minst rike skal eie 10 %. Som figur 5.4 viser kunne kjønn også vise å spille en rolle på hvilke preferanser nordmenn hadde uttrykt. Menn hadde et mer tilnærmet bilde av ulikhetene i landet enn kvinner. De estimerte at de 20 % rikeste eier 50 % og at de minst rike eier 4 %. Kvinner derimot estimerte andelen til de 20 % rikeste til å være på 45 % og til de minst rike på 5.5 %. Når det kommer til hva som er ideell, mente menn at de rikeste bør eie 33 %, mens kvinner mente at de bør eie 30 %.

5.3 Økonometrisk analyse

Et av forskningsspørsmålene i denne oppgaven har vært å studere hva som påvirker nordmenns preferanser både for hvordan de uttrykker hvilke kakediagramfordeling de foretrekker mest og hvordan de konstruerer en ideell fordeling. For å undersøke dette har det gjennom ulike regresjonsanalyser blitt gått mer inn i dybden på nordmenns preferanser. Felles for analysene som har blitt gjennomført har vært et samlet sett med uavhengige variabler. De uavhengige variablene kan deles i to hovedkategorier, demografiske – og holdningsvariabler. En oversikt over de uavhengige variablene er presentert i tabell 5.2. For å unngå flere delkategorier for hver variabel, ble variabler som alder, inntekt og nettoformue delt i tre hovedkategorier for å kunne studere sammenhenger på en mer oversiktlig måte. Politisk tilhørighet ble som tidligere delt i borgerlig, sosialistisk og annet. De som ikke er politisk interessert og de som ikke ønsket å svare ble samlet under kategorien *uvisst*. Dette for å oppnå full uttelling av presentert data. Analysene som ble gjennomført har tatt utgangspunkt i såkalt 0-1 forhold, der alle inkluderte variabler som ikke var lineært rangert, ble kodet for å kunne passe inn i en endelig regresjonsmodell. Kategoriene markert i kursiv i tabell 5.2, viser kategorien som ble ekskludert fra hver variabel for å sammenlignes med resterende variabler i hver kategori.

⁸ Det er viktig å presisere at de ulike kategoriene ikke nødvendigvis trenger å presentere det politiske bilde slik det er i dag, men er kun brukt som en illustrasjon for en sammenligning mellom hovedsidene i norsk politikk.

Kursiv: basekategori/ ekskludert variabel

Demografiske variabler	Holdningsvariabler (spørsmål gitt i parentes)
<ul style="list-style-type: none"> • Kjønn: Kvinner, <i>Menn</i> • Alder: 18-39 år, 40-59 år over 60 år • Geografi: Nord-Norge, Midt-Norge, <i>Østlandet</i>, Vestlandet, Sørlandet inkludert Telemark, Oslo • Sivilstatus: Gift/ samboer, I parforhold, <i>Enslig</i>, Enke/enkemann • Utdanning: Grunnskole, Videregående skole, Fagbrev/fagskole, <i>Universitet-</i> <i>og/eller høyskole 1-3 år</i>, Universitet- og/eller høyskole 4-5 år, Universitet- og/eller høyskole over 6 år • Arbeidssituasjon: <i>Arbeider fulltid</i>, Arbeider deltid, Ikke lønnet/frivillig arbeid, Ikke i arbeid på nåværende tidspunkt, Student, Pensjonert, Svangerskapspermisjon, Annet • Inntekt: <i>Mindre enn 200 000 kr</i>, Mellom 200 000 og 600 000 kr, Over 600 000 kr • Nettoformue: <i>Mindre enn 500 000 kr</i>, Mellom 500 000 og 3 000 000 kr, Over 3 000 000 • Politisk tilhørighet: Borgerlig, <i>Sosialistisk</i>, Annet, Uvisst 	<ul style="list-style-type: none"> • Fremtidsutsikter: (Gitt min økonomisk situasjon i dag, så er jeg bekymret for fremtiden min.) • Urettferdighetsaversjon: (Det er urettferdig at de rike blir rikere, mens de fattige forblir fattige.) • Politiske tiltak: (Myndighetene bør gripe inn for å redusere de økende ulikhetene i landet.) • Altruisme: (Jeg ønsker at andre som har det dårligere enn meg økonomisk skal få det bedre.) • Lykkenivå: Jeg anser meg selv for å være en lykkelig person. • Egne valg: Grunnen til at de fattige er fattige skyldes at de har tatt dårlige valg. • Sosialt mobilitet: I Norge har alle like muligheter for å oppnå suksess.

Tabell 5.2 En oversikt over de uavhengige variablene

Formel 5.1 viser en økonometrisk modell som inkluderer for alle teoretiske variabler, både demografiske- og holdningsvariabler, som det ble vurdert kunne ha en sammenheng med en eller flere av de avhengige variablene slik det er presentert i tabell 5.2.

$$\gamma = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5 + \beta_6 X_6 + \beta_7 X_7 + \beta_8 X_8 + \beta_9 X_9 + \beta_{10} X_{10} \\ + \beta_{11} X_{11} + \beta_{12} X_{12} + \beta_{13} X_{13} + \beta_{14} X_{14} + \beta_{15} X_{15} + \beta_{16} X_{16} + \varepsilon$$

Der:

B = Regresjon koeffisient

X_1 =Kjønn

X_2 =Alder

X_3 =Geografisk område

X_4 =Sivilstatus

X_5 =Utdanning

X_6 =Arbeidssituasjon

X_7 =Inntekt

X_8 =Nettoformue

X_9 =Politisk tilhørighet

X_{10} = Fremtidsutsikter

X_{11} = Urettferdighetsaversjon

X_{12} = Politiske tiltak

X_{13} = Lykkenivå

X_{14} = Egne valg

X_{15} = Sosial mobilitet

Blant utfordringene ved gjennomføring av en regresjonsanalyse er faren for å inkludere for mange variabler som ikke forklarer variasjonen i modellen eller variabler som forklarer samme fenomen. Det at en eller flere variabler som er inkludert kan vise å være korrelert er også en kjent utfordring. Dette medfører til multikollinearitet som gjør at ulike sammenhenger blir overskygget (Wooldridge 2012). En skal likevel være forsiktig med å utelukke variabler i økonometrisk teori, da en variabel kan vise å ha signifikant sammenheng med en eller flere av de avhengige variablene. For å minske faren for at tilfellene som er nevnt oppstår ble derfor en bivariat analyse gjennomført for å studere sammenhengen mellom hver av de avhengige variablene og en uavhengig variabel om gangen. Dette kan studeres i Tillegg 1. Videre ble også stegvise analyser i SPSS gjennomført der en ny variabel ble inkludert gradvis for å studere endringen i R og R^2 . Dette for å studere hvor mye hver variabel øker forklaringen av variasjonen i modellen eller ikke. For å studere mulige korrelasjoner ble det også foretatt en Pearson korrelasjonsanalyse. Det ble også gjennomført automatisk generert stegvise analyser i SPSS som kunne indikere hvilke variabler som vil være statistisk signifikant uansett. Dette for å unngå at en variabel som har en sammenheng med en eller flere av de avhengige variablene ble ved en feil konklusjon utelukket. Vurderingene som ble gjennomført dannet grunnlaget for hvilke variabler som skulle bli inkludert i en endelig regresjonsmodell. Inntekt var blant variablene som viste å ha en nær korrelasjon med nettoformue og utdanning. Dette var særlig gjeldende

mellom at de som hadde høyest inntekt, også hadde høyest nettoformue. For å unngå faren for multikollinearitet, ble derfor inntekt utelukket. Når det kommer til holdningsvariablene kunne også en korrelasjonsanalyse vise en sterk korrelasjon mellom respondenter som uttrykket sterke preferanser for at myndighetene må gripe inn for å redusere ulikhetene, og at de synes det var urettferdig at de rikere ble rikere og de fattige forblir som de er. Sistnevnte variabel ble derfor også utelukket, da denne viste å forklare samme fenomen. En endelig regresjonsmodell for de gjennomførte analysene blir presentert i formel 5.2

$$\gamma = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5 + \beta_6 X_6 + \beta_8 X_8 + \beta_9 X_9 + \beta_{10} X_{10} + \beta_{12} X_{12} \\ + \beta_{13} X_{13} + \beta_{14} X_{14} + \beta_{15} X_{15} + \beta_{16} X_{16} + \varepsilon$$

Der:

β = Regresjon koeffisient

X_1 =Kjønn

X_2 =Alder

X_3 =Geografisk område

X_4 =Sivilstatus

X_5 =Utdanning

X_6 =Arbeidssituasjon

X_8 =Nettoformue

X_9 =Politisk tilhørighet

X_{10} = Fremtidsutsikter

X_{12} = Politiske tiltak

X_{13} = Lykkenivå

X_{14} = Egne valg

X_{15} = Sosial mobilitet

For hver regresjonsanalyse som har blitt gjennomført har det først blitt tatt utgangspunkt i de demografiske variablene, deretter inkludert holdningsvariablene i en felles analyse. Årsaken til at holdningsvariabler ikke ble inkludert i den samme regresjonsanalyse som de demografiske variablene med en gang, skyldes den statistisk signifikante dominansen flere av holdningsvariablene hadde. En sammensetting av alle variabler i samme analyse førte dermed til at flere av de demografiske variablene som opprinnelig var sterkt signifikant fikk svak eller ingen signifikans. Kun ved å gjennomføre en regresjonsanalyse for de demografiske variablene alene først var det mulig å observere effekten de demografiske variablene hadde.

5.3.1 Valg av kakediagram

I første del av eksperimentet som har blitt gjennomført skulle respondentene uttrykke hvilke kakediagramfordeling de foretrekker mest enten gjennom parvise sammenligninger eller trippel sammenligning. Resultatene kunne indikere et sett med ulike preferanser for hvilke fordeling nordmenn foretrekker mest. Men hvordan påvirker ulike variabler hvilke fordeling respondentene har valgt? Har for eksempel en variabel som kjønn eller alder spilt en rolle for hvorfor en respondent hadde den helt like fordelingen som mest foretrukket foran de to andre?

De avhengige variablene i analysene som har blitt gjennomført har vært de tre kakediagramfordelingene respondentene kunne velge mellom. Siden samme informasjonsmengde ble fanget både gjennom de parvise sammenligningene og den triple sammenligningen, ble det tatt utgangspunkt i førstnevnte da dette spørsmålet inkluderte flest respondenter. Siden respondentene fikk tre parvise sammenligninger, måtte det undersøkes hvilke av de tre kakediagrammene var mest foretrukket for hver av respondentene. Transitivitetsaksiomet i mikroøkonomi tilsier at dersom alternativ A er foretrukket foran alternativ B, og alternativ B er foretrukket foran alternativ C. Da skal alternativ A også være foretrukket foran alternativ C. (Økonomisk ordliste) Ved å teste for de tre parvise sammenligningene, var dette tilfelle for 721 respondenter. Disse hadde altså en klar formening om hvilke fordeling de foretrekker mest. For de 33 resterende respondenter som var inkludert i dette utvalget ble det observert preferanseversering. Det vil si at respondentene foretrakk ulike alternativer i hver sammenligning uten klare preferanser på hva som var mest foretrukket. Disse ble utelukket fra den endelige regresjonsanalysen for denne delen da det ikke var mulig å undersøke hva som har påvirket valget, av hvilken fordeling de foretrekker mest. Resultatene av analysen som er gjennomført blir presentert i tabell 5.2 for de demografiske variablene, og tabell 5.3 inkludert for holdningsvariablene.

*** Indikerer signifikans nivå på 0,01 %, ** indikerer signifikans på 0,05 %, * indikerer signifikans på 0,1 %. a: standard avvik i parentes

Avhengige variabler

Uavhengige variabler	Norge	Relativ jevn fordeling	Lik fordeling
Konstant	0.136 (0.046) ^{****}	0.382 (0.065) ^{****}	0.482 (0.069) ^{***}
Kjønn:			
Kvinner	-0.020 (0.026)	-0.092 (0.037) ^{**}	0.112 (0.039) ^{***}
Alder:			
40-59 år	-0.036 (0.033)	-0.133 (0.047) ^{***}	0.169 (0.050) ^{***}
Over 60 år	-0.024 (0.047)	-0.044 (0.067)	.067 (0.071)
Geografi:			
Nord-Norge	0.003 (0.048)	-0.031 (0.068)	0.029 (0.072)
Midt-Norge	-0.012 (0.038)	0.055 (0.053)	-0.043 (0.056)
Vestlandet	0.043 (0.034)	-0.014 (0.049)	-0.029 (0.051)
Sørlandet inkludert Telemark	0.136 (0.047) ^{****}	-0.069 (0.067)	-0.067 (0.070)
Oslo	0.011 (0.011)	-0.001 (0.056)	-0.011 (0.059)
Sivilstatus:			
Samboer/gift	0.001 (0.029)	0.002 (0.041)	0.030 (0.069)
I parforhold	-0.035 (0.046)	0.005 (0.065)	-0.003 (0.043)
Enke/enkemann	-0.035 (0.075)	-0.015 (0.106)	0.050 (0.113)
Utdanning:			
Grunnskole	0.088 (0.060)	-0.072 (0.085)	-0.016 (0.090)
Videregående skole	-0.019 (0.034)	-0.004 (0.049)	0.023 (0.052)
Fagbrev/fagskole	0.005 (0.045)	0.051 (0.064)	-0.056 (0.068)
Universitet og/eller høyskole 4-5 år	-0.002 (0.034)	-0.039 (0.048)	0.041 (0.051)
Universitet og/eller høyskole. Over 6 år	-0.031 (0.042)	-0.071 (0.059)	0.102 (0.063)
Arbeidssituasjon:			
Arbeider deltid	0.001 (0.045)	-0.044 (0.064)	0.043 (0.068)
Ikke lønnet/ frivillig arbeid	0.040 (0.126)	-0.127 (0.178)	0.087 (0.188)
Ikke i arbeid på nåværende tidspunkt	-0.060 (0.126)	0.028 (0.110)	0.032 (0.117)
Student	0.000 (0.045)	0.025 (0.063)	-0.025 (0.067)
Pensjonert	-0.070 (0.046)	-0.053 (0.066)	0.123 (0.070) [*]
Svangerskapspermisjon	0.068 (0.148)	-0.080 (0.209)	0.012 (0.222)
Arbeidssituasjon annet	-0.020 (0.071)	-0.038 (0.101)	0.058 (0.107)
Inntekt:			
Mellom 200 000 og 600 000 kroner	X	X	X
Over 600 000 kroner	X	X	X
Nettoformue:			
Mellom 500 000 – 3 mill.	0.028 (0.029)	-0.007 (0.041)	-0.021 (0.043)
Over 3 mill.	-0.027 (0.043)	0.150 (0.061) ^{**}	-0.123 (0.064) [*]
Politisk tilhørighet			
Borgerlig	0.029 (0.028)	0.120 (0.039) ^{***}	-0.149 (0.042) ^{***}
Annet	-0.045 (0.049)	-0.059 (0.070)	0.104 (0.074)
Uvisst	-0.012 (0.039)	0.074 (0.055)	-0.062 (0.059)

Tabell 5.3 Regresjonsanalyse – Valg av mest foretrukket fordeling

Modell Sammenheng	Norge	Relativ jevn fordeling	Lik fordeling
R	0.203	0.278	0.305
R ²	0.041	0.077	0.093
Justert R ²	0.002	0.040	0.056

*** Indikerer signifikans nivå på 0,01 %, ** indikerer signifikans på 0,05 %, * indikerer signifikans på 0,1 %. a: standard avvik i parentes

Avhengige variabler

Uavhengige variabler	Norge	Relativ jevn fordeling	Lik fordeling
Konstant	0.243 (0.102)***a	0.555 (0.145)***	0.202 (0.152)***a
Kjønn:			
Kvinner	-0.012 (0.027)	-0.085 (0.038)**	0.097 (0.040)**
Alder:			
40-59 år	-0.033 (0.033)	-0.128 (0.047)***	0.161 (0.050)***
Over 60 år	-0.026 (0.047)	-0.046 (0.067)	0.072 (0.071)
Geografi:			
Nord-Norge	0.003 (0.048)	-0.033 (0.068)	0.031 (0.071)
Midt-Norge	-0.012 (0.037)	0.042 (0.053)	-0.030 (0.056)
Vestlandet	0.046 (0.034)	-0.012 (0.048)	-0.033 (0.051)
Sørlandet inkludert Telemark	0.128 (0.047)***	-0.072 (0.066)	-0.056 (0.070)
Oslo	0.021 (0.040)	0.003 (0.056)	-0.023 (0.059)
Sivilstatus:			
Samboer/gift	-0.038 (0.046)	0.008 (0.041)	-0.008 (0.043)
I parforhold	0.000 (0.029)	0.000 (0.065)	0.038 (0.068)
Enke/enkemann	-0.033 (0.075)	-0.019 (0.106)	0.052 (0.111)
Utdanning:			
Grunnskole	0.094 (0.060)	-0.057 (0.085)	-0.037 (0.089)
Videregående skole	-0.021 (0.034)	0.009 (0.049)	0.012 (0.051)
Fagbrev/fagskole	0.010 (0.046)	0.049 (0.065)	-0.059 (0.068)
Universitet og/eller høyskole 4-5 år	-0.005 (0.034)	-0.043 (0.048)	0.047 (0.050)
Universitet og/eller høyskole. Over 6 år	-0.036 (0.042)	-0.061 (0.059)	0.097 (0.062)
Arbeidssituasjon:			
Arbeider deltid	-0.001 (0.045)	-0.048 (0.064)	0.049 (0.067)
Ikke lønnet/ frivillig arbeid	0.085 (0.126)	-0.085 (0.179)	0.001 (0.187)
Ikke i arbeid på nåværende tidspunkt	-0.083 (0.078)	0.033 (0.111)	0.050 (0.116)
Student	0.007 (0.044)	0.019 (0.063)	-0.026 (0.066)
Pensjonert	-0.046 (0.046)	-0.035 (0.066)	0.081 (0.069)
Svangerskapspermisjon	0.117 (0.148)	-0.055 (0.210)	-0.062 (0.220)
Arbeidssituasjon annet	-0.013 (0.072)	-0.024 (0.102)	0.038 (0.107)
Inntekt:			
Mellom 200 000 og 600 000 kroner	X	X	X
Over 600 000 kroner	X	X	X
Nettoformue:			
Mellom 500 000 – 3 mill.	0.029 (0.029)	-0.011 (0.042)	-0.019 (0.044)
Over 3 mill.	-0.031 (0.043)	0.129 (0.062)**	-0.099 (0.065)
Politisk tilhørighet			
Borgerlig	-0.007 (0.030)	0.072 (0.043)*	-0.065 (0.045)
Annet	-0.045 (0.049)	-0.056 (0.070)	0.101 (0.073)
Uvisst	-0.040 (0.040)	0.058 (0.056)	-0.017 (0.059)
Fremtidsutsikter	0.006 (0.005)	-0.001 (0.007)	-0.005 (0.007)
Tiltak for reduksjon av ulikheter	-0.005 (0.006)	-0.027 (0.009)***	0.032 (0.009)***
Altruisme	-0.020 (0.007)***	0.005 (0.010)	0.015 (0.011)
Lykkenivå	0.007 (0.006)	0.002 (0.009)	-0.009 (0.010)
Egne valg	0.001 (0.005)	-0.009 (0.009)	0.008 (0.008)
Sosial mobilitet	0.003 (0.005)	0,007 (0.008)	-0.010 (0.007)

Tabell 5.4 Regresjonsanalyse – Valg av mest foretrukket fordeling inkludert for holdningsvariabler

Modell Sammenheng	Norge	Relativ jevn fordeling	Lik fordeling
R	0.252	0.308	0.355
R ²	0.063	0.095	0.126
Justert R ²	0.017	0.050	0.083

5.3.1.1 Den norske fordelingen

Den norske fordelingen kan betegnes som det mest kontroversielle valget blant respondentene, da denne fordelingen var minst foretrukket. Når en regresjonsanalyse ble derfor gjennomført på denne fordelingen, var det av hensikt å se hva kjennetegner respondentene som valgte denne fordelingen som mest foretrukket alternativ holdt alt annet konstant. Tabell 5.4 illustrerer resultatene for denne avhengige variabelen. Analysen kunne konkludere at kjønn ikke hadde noe effekt på hvorfor denne fordelingen ble valgt foran de to andre fordelingene. Det som likevel synes å spille en rolle var geografisk område. Innbyggere som bor på Sørlandet inkludert Telemark viste å foretrekke denne fordelingen i større grad foran innbyggere på Østlandet. Tabell 5.5 viser hvordan ulike holdningsvariabler kan ha påvirket valget til at den norske fordelingen var mest foretrukket. Her kommer det frem at respondenter som ikke mente at andre personer som har det dårligere enn dem økonomisk burde ha det bedre, viste å foretrekke den norske fordelingen i større grad.

5.3.1.2 Relativ jevn fordeling

Den amerikanske respondenters ideelle fordelingen var fordelingen som havnet mellom den helt like fordelingen og den norske fordelingen som mest foretrukket alternativ. Når en regresjonsanalyse har undersøkt hvem som har valgt denne fordelingen foran de to andre, synes det som menn har foretrukket denne fordelingen i større grad enn kvinner. En jevn fordeling var også mer foretrukket av respondenter i alder 18-39 år sammenlignet med respondenter i alder 40-59 år. Hva respondentene har i nettoformue synes også å påvirke valget av en jevn fordeling som mest foretrukket. Dette var nemlig en fordeling som ble foretrukket i større grad av personer som har en nettoformue over 3 000 000 kroner sammenlignet med personer med nettoformue under 500 000 kroner. For de som støtter den borgerlige siden var dette også en foretrukket fordeling sammenlignet med de som støtter den sosialistiske siden. Respondenter som ikke mente det må til tiltak for å redusere ulikhetene i landet, viste også å foretrekke denne fordelingen.

5.3.1.3 Lik fordeling

Den helt like fordelingen var det mest foretrukket alternativet sammenlignet med de to andre fordelingene blant respondentene. Respondentene som har valgt dette alternativet støttet altså en fordeling der alle eier like mye. Ved å studere regresjonen for denne fordelingen viser det at kjønn har hatt effekt på dette valget. Kvinner hadde denne fordelingen som mest foretrukket i

større grad enn menn. Dette er statistisk signifikant på 0,05 %, noe som indikerer en sterk sammenheng. Valget av en helt lik fordeling synes også å være påvirket av alder, respondenter i alder 40-59 år viste mer tilbøyelighet til denne fordelingen sammenlignet med yngre respondenter. Respondenter som har nettoformue over 3 millioner kroner hadde derimot et negativt forhold til denne fordelingen sammenlignet med personer som har nettoformue under 500 000 kr. Når det gjelder politisk tilhørighet var dette en fordeling som viste å være foretrukket av respondenter som støtter den sosialistiske siden i forhold til respondenter som støtter den borgerlige siden. Respondenter som støttet tiltak for reduksjon av ulikheter, viste også å støtte en helt lik fordeling i større grad.

5.3.2 Ideell fordeling- hva spiller inn?

Måten nordmenn har konstruert den ideelle fordelingen uttrykker deres preferanser for hvilken grad av ulikheter eller likheter de ønsker i en fordeling. Siden dette har vært et sentralt tema i denne oppgaven, har det vært relevant å undersøke hvordan ulike variabler har påvirket måten respondentene har konstruert den ideelle fordelingen. Det har særlig vært mest aktuelt for hva nordmenn har ment ytterpunktene i samfunnet, de 20 % rikeste og 20 % mins rike, bør eie. Respondentene fikk i utgangspunktet først spørsmålet om hvordan de tror fordelingen av nettoformue er i Norge, deretter hvordan de mener den bør være. Ved å gjennomføre en enkel lineær regresjon var det uten tvil en statistisk signifikant sammenheng mellom det respondentene estimerte som virkelig fordeling og det de mente de ulike befolkningsgruppene bør eie ideelt sett. Det synes som respondentene uttrykker sine preferanser basert på hvordan de tror ulikhetene er. Men er det likevel noen andre variabler som i tillegg har hatt en effekt på hva nordmenn anser som ideelt? Resultatene av analysen som er gjennomført presenteres i tabell 5.5 for de demografiske variablene og tabell 5.6 inkludert for holdningsvariabler. Faren for preferanseversering var redusert for dette spørsmålet, da respondentene teknisk sett ikke kunne gi en lavere befolkningsgruppe en høyere andel enn gruppen over. De var også pliktet til å fordele 100 % totalt. Analysene som er gjennomført for disse to avhengige variablene er derfor basert på hele utvalget på 1010 respondenter.

En innvending mot analysene som er gjennomført kan rettes for hvorfor det respondentene estimerte som virkelig fordeling er utelatt som en uavhengig variabel. Årsaken for at denne variabelen ble utelatt skyldes den sterke sammenhengen denne variabelen faktisk har med hva respondentene mente var ideelt. En inkludering av denne variabelen medførte til en høy

dominans over de resterende variablene. Noe som igjen førte til at variabler som opprinnelig hadde en høy signifikant verdi, mistet sin signifikans. Det er likevel vesentlig å presisere at selv om denne variabelen ble utelatt fra analysene, for å kunne studere de andre sammenhengene, er det viktig å fortsatt ta i betraktning at denne variabelen uten tvil har påvirket hva nordmenn mener er en ideell fordeling i stor grad.

*** Indikerer signifikans nivå på 0,01 %, ** indikerer signifikans på 0,05 %, * indikerer signifikans på 0,1 %. a: standard avvik i parentes

Avhengige variabler		
Uavhengige variabler	Ideell fordeling: 20 % rikeste	Ideell fordeling: 20 % minst rike
Konstant	30.832 (1,452) ^{a***}	11.495 (0,749) ^{a***}
Kjønn:		
Kvinner	-2.263 (0,807) ^{***}	1.114 (0,416) ^{***}
Alder:		
40-59 år	1.383 (1,050)	-0.419 (0,542)
Over 60 år	1.340 (1,480)	-0.825 (0,764)
Geografi:		
Nord-Norge	3.061 (1,446) ^{**}	-1.175 (0,746)
Midt-Norge	-0.019 (1,220)	-0.047 (0,630)
Vestlandet	0.825 (1,061)	-0.432 (0,548)
Sørlandet inkludert Telemark	2.334 (1,442)	-0.256 (0,744)
Oslo	-1.020 (1,248)	0.237 (0,644)
Sivilstatus:		
Samboer/gift	-1,168 (0,907)	-0.324 (0,741)
I parforhold	0,956 (1,437)	0.597 (0,468)
Enke/enkemann	-0.115 (2,319)	-0.379 (1,197)
Utdanning:		
Grunnskole	-1,387 (1,911)	0.285 (0,986)
Videregående skole	-0,030 (2,319)	0.117 (0,555)
Fagbrev/fagskole	1.793 (1,473)	-0.885 (0,760)
Universitet og/eller høyskole 4-5 år	-0.079 (1,084)	0.165 (0,559)
Universitet og/eller høyskole. Over 6 år	-0,147 (1,293)	0.141 (0,667)
Arbeidssituasjon:		
Arbeider deltid		
Ikke lønnet/ frivillig arbeid	-0.749 (1,407)	0.562 (0,726)
Ikke i arbeid på nåværende tidspunkt	-0.360 (3,559)	2.646 (1,837)
Student	0.914 (2,417)	0.013 (1,247)
Pensjonert	-1.651 (1,421)	1.589 (0,733) ^{**}
Svangerskapspermisjon	0.609 (1,428)	0.291 (0,737)
Arbeidssituasjon annet	-4.802 (4,667)	3.972 (2,409) [*]
	-1.416 (2,110)	3.197 (1,089) ^{***}
Inntekt:		
Mellom 200 000 og 600 000 kroner	X	X
Over 600 000 kroner	X	X
Nettoformue:		
Mellom 500 000 – 3 mill.		
Over 3 mill.	-0.076 (0,931)	0.295 (0,481)
	1.286 (1,318)	-1.374 (0,680) ^{**}
Politisk tilhørighet		
Borgerlig		
Annet	3.071 (0,875) ^{***}	-2.138 (0,451) ^{***}
Uvisst	-2.153 (1,522)	1.165 (0,785)
	-0.639 (1,209)	0.161 (0,624)

Tabell 5.5 Regresjonsanalyse – Ideell fordeling

Modell Sammendrag	Ideell fordeling: 20 % rikeste	Ideell fordeling: 20 % minst rike
R	0.253	0.305
R ²	0.064	0.093
Justert R ²	0.037	0.067

*** Indikerer signifikans nivå på 0,01 %, ** indikerer signifikans på 0,05 %, * indikerer signifikans på 0,1 %. a: standard avvik i parentes

Avhengige variabler

Uavhengige variabler	Ideell fordeling: 20 % rikeste	Ideell fordeling: 20 % minst rike
Konstant	32,409 (3,096) ^{***}	8,758 (1,590) ^{***}
Kjønn:		
Kvinner	-1,645 (0,808) ^{**}	0,591 (0,415)
Alder:		
40-59 år	1,705 (1,031) [*]	-0,709 (0,529)
Over 60 år	1,817 (1,456)	-1,201 (0,747)
Geografi:		
Nord-Norge	3,228 (1,414) ^{**}	-1,167 (0,726)
Midt-Norge	-0,099 (1,193)	-0,020 (0,613)
Vestlandet	0,654 (1,036)	-0,383 (0,532)
Sørlandet inkludert Telemark	2,077 (1,409)	-0,041 (0,723)
Oslo	-0,628 (1,222)	0,043 (0,627)
Sivilstatus:		
Samboer/gift	0,366 (0,894)	-0,158 (0,727)
I parforhold	-1,322 (1,415)	0,622 (0,459)
Enke/enkemann	-0,545 (2,267)	-0,171 (1,164)
Utdanning:		
Grunnskole	-1,216 (1,877)	0,257 (0,964)
Videregående skole	-0,074 (1,052)	0,210 (0,540)
Fagbrev/fagskole	1,607 (1,446)	-0,769 (0,742)
Universitet og/eller høyskole 4-5 år	0,106 (1,060)	0,253 (0,544)
Universitet og/eller høyskole. Over 6 år	-0,054 (1,265)	0,130 (0,650)
Arbeidssituasjon:		
Arbeider deltid	-0,987 (1,380)	0,644 (0,708)
Ikke lønnet/ frivillig arbeid	2,078 (3,513)	1,165 (1,804)
Ikke i arbeid på nåværende tidspunkt	0,601 (2,380)	0,271 (1,222)
Student	-1,108 (1,391)	1,366 (0,714) [*]
Pensjonert	1,392 (1,399)	-0,176 (0,718)
Svangringspermisjon	-3,338 (4,567)	2,862 (2,345)
Arbeidssituasjon annet	-1,672 (2,092)	3,043 (1,074) ^{**}
Inntekt:		
Mellom 200 000 og 600 000 kroner	X	X
Over 600 000 kroner	X	X
Nettoformue:		
Mellom 500 000 – 3 mill.	-0,207 (0,926)	0,492 (0,475)
Over 3 mill.	0,908 (1,310)	-0,983 (0,673)
Politisk tilhørighet		
Borgerlig	0,785 (0,920)	-0,801 (0,473) [*]
Annet	-2,596 (1,489) [*]	1,419 (0,765) [*]
Uvisst	-1,633 (1,202)	0,757 (0,617)
Fremtidsutsikter	0,377 (0,142) ^{***}	-0,051 (0,073)
Tiltak for reduksjon av ulikheter	-0,606 (0,187) ^{***}	0,316 (0,096) ^{***}
Altruisme	-0,476 (0,216) ^{**}	0,247 (0,111) ^{**}
Lykkenivå	0,477 (0,198) ^{**}	-0,012 (0,102)
Egne valg	0,407 (0,167) ^{**}	-0,286 (0,086) ^{***}
Sosial mobilitet	0,053 (0,144)	-0,087 (0,074)

Tabell 5.6 Regresjonsanalyse – Ideell fordeling inkludert for holdningsvariabler

Modell Sammenheng	Ideell fordeling: 20 % rikeste	Ideell fordeling: 20 % minst rike
R	0,339	0,388
R ²	0,115	0,151
Justert R ²	0,084	0,121

5.3.2.1 De 20 % rikeste – og minst rike

Kjønn hadde en signifikant effekt på hva nordmenn mente de rikeste og de minst rike i samfunnet bør eie. Kvinner støttet i større grad en fordeling der de rikeste skulle eie mindre sammenlignet med menn og de minst rike eide en større andel. Menn derimot mente at de rikeste bør eie mer i forhold til kvinner og at de minst rike skulle eie en mindre andel. Verdiene var statistisk signifikant på 0,01 % nivå, det vil si at kjønn hadde en sterk effekt på hva nordmenn oppga som ideell fordeling til ytterpunktene i samfunnet. Hva respondentene mente de 20 % rikeste i landet bør besitte synes også å være påvirket av geografisk område, men dette var kun signifikant for respondenter i Nord-Norge. Sammenlignet med respondentene i Østlandet, konstruerte respondentene i Nord-Norge en fordeling der de rikeste eide en høyere andel. Respondenter som ikke var i fulltidsjobb men som oppga at de var studenter eller «annet» som arbeidssituasjon synes å støtte en fordeling som gir de minst rike mer. Respondenter som hadde nettoformue over 3 000 000 millioner kroner derimot var blant respondentene som viste å gi mindre andel til de minst rike sammenlignet med personer som selv hadde lav nettoformue. Politisk tilhørighet var også blant variablene som viste å påvirke nordmenns preferanser for hva de mente ytterpunktene i samfunnet bør besitte. De som støtter den borgerlige siden indikerte i større grad en fordeling der de rikeste eide mer og de minst rike eide mindre sammenlignet med de som støttet den sosialistiske siden. Dette var statistisk signifikant på 0,01 % nivå for begge de avhengige variablene.

Måten respondenter støttet innføring av politiske tiltak for å redusere ulikhetene synes også å ha påvirket deres uttrykte preferanser. Respondenter som støttet et slik tiltak konstruerte en fordeling der de rikeste fikk mindre og de minst rike fikk mer i forhold til konstantleddet i analysen. Dette var også statistisk signifikant på 0,01 % for begge tilfellene. I hvor stor grad respondenter ønsket at personer som har det dårligere enn dem økonomisk sett skal ha det bedre viste også å påvirke hvordan respondentene som støttet denne påstanden utdelte en lavere andel til de 20 % rikeste, og mer til de 20 % minst rike. Sammenhengen er statistisk signifikant på henholdsvis 0,05 % og 0,1 %. Når det gjelder lykkenivå, kunne analysen som er gjennomført vise at lykkeligere personer gir de rikeste en høyere andel og mindre til de minst rike, men dette var kun signifikant for de 20 % rikeste. Et av studiene som har blitt presentert i denne oppgaven kunne vise at når individer ble bevisst på at man er ansvarlig for egne valg, så var en mindre villig til å støtte tiltak som reduserer ulikhetene. Testing av dette kunne vise til samme fenomen. Respondenter som var helt overbevist om at de fattige er fattige fordi det skyldes dårlige valg de har tatt kunne vise at de valgte å gi mer til de 20 % rikeste, noe som er signifikant på 0,05 %. På den andre siden mente de at de minst rike bør eie mindre, dette var signifikant på 0,01

% . Sosial mobilitet hadde ikke noe effekt på hva nordmenn har ansett som ideell fordeling hverken for de rikeste eller minst rike.

6. Diskusjon

I del fem ble resultatene av det gjennomførte eksperimentet presentert. Resultatene kunne belyse flere av forskningsspørsmålene som denne oppgaven hadde som mål å undersøke. I denne delen blir disse resultatene utdypet og drøftet nærmere.

Resultatene fra de parvise sammenligningene kunne vise at 46 % av respondentene foretrakk en helt lik fordeling, mens 42 % foretrakk en jevn fordeling av ulikheter. I en sammenligning mellom den norske fordelingen og fullt likt fordeling, var det 78 % som foretrakk den helt like fordelingen. Det at respondentene foretrakk denne fordelingen foran den norske fordelingen kan være en måte som uttrykker nordmenns preferanser på at de misliker ulikheter. Det som likevel utpekte seg er at selv når respondentene fikk den relativt jevne fordelingen og den helt like fordelingen, så var det fortsatt et flertall som valgte en helt lik fordeling. Det er altså ikke kun i forhold til den norske fordelingen at flertallet valgte denne fordelingen, men også når de fikk en relativt jevn fordeling av ulikheter.

Da dette er et forskningsfelt som det ikke har blitt forsket på mye tidligere, kan det være vanskelig å konkretisere en vitenskapelig forklaring som utdyper måten nordmenns preferanser har blitt uttrykt på. Norge blir sett på som et land med små økonomiske ulikheter. Selv med de ulikhetene som er i landet i dag, så er ikke disse like utbredt og gjenspeilet som i andre land (Pickett og Wilkinson 2010). Det gjør kanskje at nordmenn ser på en fordeling med ingen ulikheter eller jevne ulikheter som realistisk. Analysene som ble gjennomført kunne vise at respondenter som mente at myndighetene måtte gripe inn for å redusere ulikhetene i landet, støttet i større grad et hypotetisk land som hadde en helt lik fordeling som mest foretrukket. Dette kan indikere at når nordmenn har foretatt et valg om foretrukket fordeling, kan det være påvirket av hvordan nordmenn opplever ulikhetene i Norge i dag.

Å velge en helt lik eller jevn fordeling som mest foretrukket fordeling kan også knyttes tilbake til teorien om risikoaversjon. Respondentene ble i eksperimentet introdusert for Rawls-betingelsen, som indikerte at de kan havne helt tilfeldig på hvilken som helst del av hver fordeling. Som et resultat av denne betingelsen, kan dette ha medført til at respondentene som er risikoavers har valgt blant fordelingene der de er sikret utbytte. De har altså valgt blant kakediagrammene der utfallet av å havne på hvilken som helst del av fordelingen fortsatt kunne

gi dem en betydelig andel. Som Rawls har vist i sin teori vil det være rasjonelt for individer som ikke vet sin egen plassering i samfunnet å foretrekke et utfall som kan komme seg selv og andre til gode (Rawls 2009). Noe som nettopp har vist å være tilfelle i denne studien. Da respondentene ikke visste hvor deres nye plassering i samfunnet vil være, kan dette ha medført til at flertallet har valgt en helt lik fordeling eller en jevn fordeling av ulikheter foran en skjev fordeling der de kunne risikere å stå med nesten ingenting.

Resultatene fra de parvise sammenligningene kunne gi klare indikasjoner på nordmenns uttrykte preferanser, men ville preferansene være annerledes eller uttrykkes på en annen måte om respondentene fikk alle de tre kakediagramfordelingene samtidig? Ved å studere mønsteret i nordmenns preferanser på figur 5.2 basert på en trippel sammenligning kunne resultatene vise til nesten identiske resultater over foretrukket kakediagram mellom de tre parvise sammenligningene og den triple sammenligningen. Dette kan bekrefte tegn på robusthet i det eksperimentelle designet. Det vil si at måten de tre parvise sammenligningene ble presentert på var i stand til å fange samme mønster av uttrykte preferanser som det vil bli om alle respondenter fikk den triple sammenligningen.

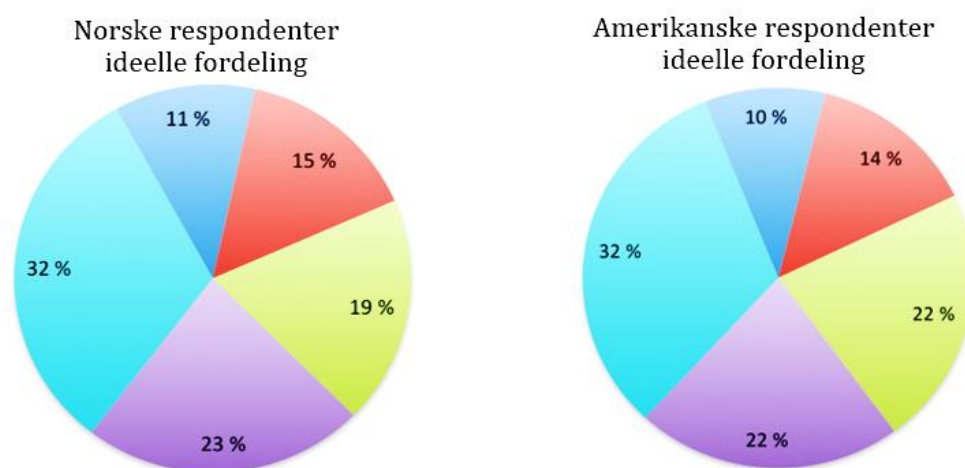
Nordmenn viste å underestimere de nåværende ulikhetene i landet, og dette var særlig gjeldende for hva de 20 % rikeste- og minst rike eide. I forhold til virkelig fordeling viste nordmenn en tendens til å underestimere andelen de rikeste eier og overestimere hvor mye de minst rike har. Selv om nordmenn underestimerte de virkelige ulikhetene, indikerte resultatene at nordmenn opplever et gap mellom de mest – og de minst rike. En forklaring på dette kan være at nordmenn ikke opplever ulikhetene på samme nivå som virkelige tall tilsier, eller at nordmenn ikke klarer å forestille seg at graden av ulikhetene er som den er. Når nordmenn skulle konstruere den ideelle fordelingen, konstruerte de i gjennomsnitt en langt jevnere fordeling enn det de estimerte som virkelig fordeling, og en ideell fordeling som særlig var langt likere fordelt enn i realiteten. Mens de mente at de 20 % rikeste bør eie 31,5 %, så eier de i virkeligheten 68 %.

Fra den ideelle fordelingen kunne det observeres at respondentene overløt nesten andelen til de 20 % nest rike være urørt mellom det de estimerte og mente var ideelt. Dette nivået ble vel å merke også nesten helt likt den virkelige andelen. Det at respondentene nesten lot denne gruppen være uendret kan være tegn på bekymring for de tre laveste gruppene som de heller ville skulle eie større andeler (Charness m.fl. 2002, Norton m.fl. 2011). Dette merkes på måten respondentene valgte å ”forflytte” på nettoformuesandeler fra den rikeste gruppen og over til de minst rike gruppene. Det at de lot denne gruppen i mellom være urørt kan også være et signal

som indikerer at nordmenn opplever at de rikeste 20 % eier for mye, mens at denne gruppen verken eier for mye eller for lite.

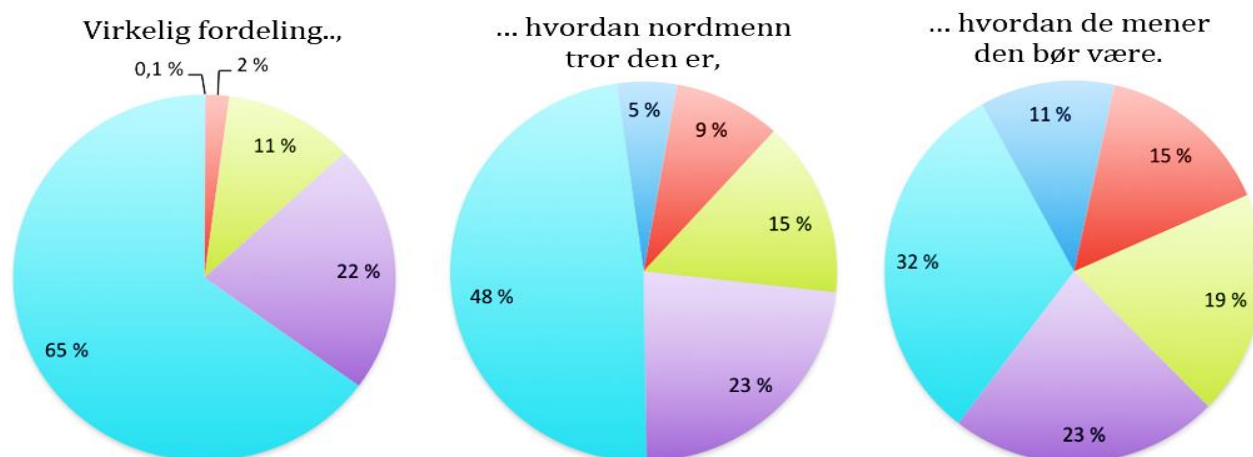
Hvordan nordmenn har ansett en fordeling som ideell viste å variere basert på ulike demografiske variabler, slik det er vist på figur 5.4. Ved å studere mønsteret i måten nordmenn estimerte ulikhetene i landet og hva de mente er ideelt, er tendensen likevel klar på at nordmenn ønsket en jevn ideell fordeling av ulikhetene, og dette på tvers av kjønn, inntekt og politisk tilhørighet.

Ved å studere den ideelle fordelingen som nordmenn konstruerte og den amerikanske ideelle fordelingen kunne det observeres fellestrekk mellom disse to. Figur 6.1 illustrerer dette nærmere. Det kom særlig tydelig frem for hva nordmenn og amerikanere mente de 20 % rikeste og de 20 % minst rike bør eie. Nordmenn mente disse to gruppene bør eie henholdsvis 31,5 % og 11 %, mens amerikanere mente disse bør eie 32 % og 10 %. Noe som kan bemerkes i denne sammenhengen er at når nordmenn ble presentert for parvise sammenligninger, var det 86 % som foretrakk den amerikanske ideelle fordelingen sammenlignet den norske fordelingen. Denne fordelingen var også foretrukket av 42 % av respondentene totalt sett. Det at nordmenn har konstruert en ideell fordeling som samstemmer i stor grad med fordelingen de i første omgang uttrykket sterke preferanser for, kan være en indikator på stabilitet i nordmenns preferanser. Nordmenns preferanser for hvilket land de foretrekker å leve i, synes med andre ord å samstemme med deres syn på hva de mener er en ideell fordeling.

Figur 6.1 Den norske ideelle fordelingen versus den amerikanske ideelle fordelingen

Respondentene konstruerte en jevn fordeling av ulikheter, og dette viste å være i stil med deres uttrykte preferanser for foretrukket kakediagramfordeling. Nærmere studier av denne ideelle fordelingen kunne likevel vise en ideell fordeling som også tar høyde for økonomiske

Figur 6.2 Virkelig, estimert og ideell fordeling - sammenligning

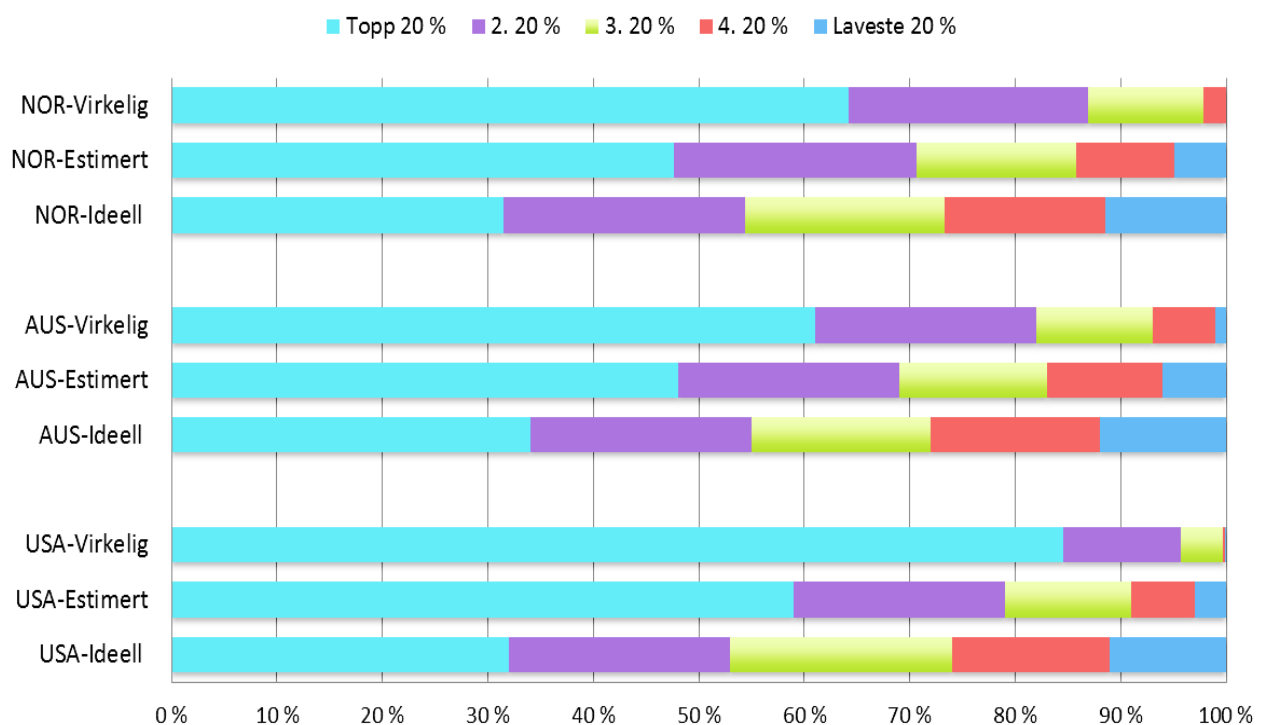
forskjeller. Figur 6.2. illustrerer samme resultat for virkelig, estimert og ideell fordeling som det har blitt presentert i del 5, men gjennom tre ulike kakediagrammer. Den ideelle fordelingen som ble konstruert var sett i forhold til den virkelige fordelingen langt jevnere fordelt. Ved å studere den ideelle fordelingen for seg selv derimot kunne vise en fordeling som tar høyde for klare skiller mellom de ulike befolkningsgruppene. Dette kan virke noe motstridende i forhold til de klare preferansene nordmenn uttrykket i først omgang for den helt like fordelingen som mest foretrukket. Dette var klart både når respondentene fikk de parvise sammenligningene og den triple sammenligningen. Basert på dette så vil en antakelse være at nordmenn vil konstruere en fordeling som i stor grad også er helt likt fordelt. Noe som kan forklare hvorfor det ikke ble tilfelle eller hvorfor nordmenn konstruerte den ideelle fordeling slik den ble, er kanskje den nære korrelasjonen mellom det respondentene estimerte som virkelig- og ideell fordeling. Det at respondentene i stor grad synes å ha tatt utgangspunkt i den estimerte fordelingen når de har konstruert den ideelle fordelingen, kan ha ført til at de konstruerte en ideell fordeling som de mente er perfekt i forhold til deres estimat. En annen forklaring på hvorfor nordmenn oppga en slik fordeling kan skyldes preferansene individer har rundt urettferdighetsaversjon. Slik teorien om urettferdighetsaversjon har vist så vil individer i første omgang tenke på hva som er fordelaktig og rettferdig for dem selv, men de vil i andre omgang også tenke på hva som er rettferdig for de andre. Når nordmenn har konstruert en slik fordeling kan dette derfor være en fordeling som de har sett på som rettferdig både overfor seg selv og de andre befolkningsgruppene. Tendensen for en ideell fordeling preget av tydelige ulikheter gikk også igjen i eksperimentet som ble gjennomført i USA og Australia. I USA ble dette begrunnet med troen på sosial mobilitet blant amerikanere. Det vil si at den som er fattig i dag kan bli rik i

fremtiden, derfor var det optimalt for amerikanere med en fordeling som tar høyde for skiller mellom de ulike gruppene. Analyser som ble gjennomført på sammenhengen mellom det nordmenn mente ytterpunktene i samfunnet bør eie og påstanden om at «i Norge har alle muligheter for å oppnå suksess» kunne ikke vise til noe signifikant sammenheng. Måten nordmenn konstruerte den ideelle fordelingen var altså ikke påvirket av at respondentene mente at alle hadde muligheter for å oppnå suksess i det norske samfunnet. En siste forklaring på hvorfor den ideelle fordelingen ble konstruert slik, kan være måten dette spørsmålet ble formidlet i eksperimentet, da det var et krav om at en lavere gruppe ikke kan eie en høyere andel enn gruppen over. Dette ble gjort for at respondentene skal være i stand til å konstruere en fordeling som er tilnærmet realiteten. Det var derfor ikke forventet at respondentene skulle konstruere en helt lik fordeling, selv om respondentene imidlertid kunne dele helt likt mellom de fem befolkningsgruppene dersom de ønsket det. Som det er drøftet i dette avsnittet er det vanskelig å peke på et fasitsvar på hvorfor individer velger å konstruere en slik ideell fordeling som de gjør. Dette utelukker likevel ikke det faktumet at nordmenn ønsket en jevn fordeling relativt til hvordan de estimerte ulikhetene, som i prinsippet var målet å undersøke.

Et av forskningsspørsmålene i denne studien har vært å undersøke hvordan nordmenns preferanser stemmer eller skiller seg fra preferansene amerikanere og australiere har uttrykt i tidligere versjoner av samme studie. I forhold til hvilke kakediagramfordeling nordmenn foretrakk gjenspeilet resultatene samme mønster som i USA og Australia, der respondentene foretrakk land med langt jevnere fordeling eller helt lik fordeling (Norton og Ariely 2011, Norton m.fl. 2014). Det som likevel kunne skille nordmenns preferanser fra tidligere versjoner av eksperimentet, var måten de uttrykt sine preferanser for hvordan de foretrakk en helt lik fordeling foran en fordeling som er jevnt fordelt. Mens 60 % av respondentene foretrakk den helt like fordelingen sammenlignet med 40 % som foretrakk den relativt jevne fordelingen i Norge, var respondentene i USA og Australia nesten indifferente til land med ingen ulikheter eller jevne ulikheter med henholdsvis 49 % vs. 51 % for USA, og 47 % vs. 47 % for Australia. Som tidligere beskrevet i denne delen foreligger det ikke noe vitenskapelig forklaring for hvorfor nordmenns preferanser har blitt uttrykt på denne måten, også sammenlignet med andre land der samme studie er gjennomført. Dette viser imidlertid viktigheten av videre forskning på dette området som kan undersøke nordmenns preferanser nærmere.

Måten nordmenn estimerte ulikhetene i landet og konstruerte en ideell fordeling viste også samme mønster av preferanser som ble avgitt i USA og Australia. Figur 6.3 viser en sammenligning av respondentenes preferanser i Norge, Australia og USA for hvordan de estimerte fordelingen av nettoformue i deres respektive land, og hva de mente er en ideell

fordeling. Nordmenn underestimerte i likhet med amerikanere og australiere ulikhetene i landet, særlig blant ytterpunktene. Hvordan nordmenn og amerikanere uttrykket lignende preferanser i måten de konstruerte den ideelle fordelingen ble drøftet tidligere i denne delen. Det at samme mønster for hvordan individer først underestimerte ulikhetene og hvordan de videre konstruerte en jevn ideell fordeling går igjen i alle tre land, kan være en måte som bekrefter at preferanser individer har for ulikheter kan bli sett på som globale og uavhengig av hvilket land man tilhører. Individer synes å mislike ulikheter av natur og ønsker gjerne en jevnere fordeling av ulikheter i samfunnet. Uansett om det er i Norge, Australia eller USA.

Figur 6.3 En sammenligning i uttrykte preferanser mellom Norge, Australia og USA

Problemstillingen i denne oppgaven var å undersøke hvilke preferanser nordmenn har for ulikheter, men det var også av interesse å undersøke hva som påvirket disse preferansene. Gjennom ulike regresjonsanalyser i del fem viste ulike demografiske- og holdningsvariabler å ha en signifikant effekt på nordmenns preferanser. Som tidligere beskrevet viste måten respondenter støttet ulike påstander på, som for eksempel at myndighetene må gripe inn for å redusere ulikhetene, å påvirke valget av den helt like fordelingen som mest foretrukket. Kjønn var også en variabel som viste å påvirke nordmenns preferanser. For valg av kakediagram var den helt like fordelingen mer foretrukket av kvinner enn menn. Kvinner ønsket altså minst mulig grad av ulikheter, dette var også tilfelle når de konstruerte den ideelle fordelingen. Kvinner konstruerte i større grad en fordeling der de rikeste eide mindre og de minst rike eide

mer sammenlignet med menn. For menn var den relativt jevne fordelingen mest foretrukket, de støttet altså en viss grad av ulikheter, noe som igjen ble indikert i måten de konstruerte den ideelle fordelingen.

Noe som bemerket seg i analysene som ble gjennomført var effekten av politisk tilhørighet på nordmenns uttrykte preferanser. Selv om politisk tilhørighet ikke er et like utbredt tema blant nordmenn som i andre land, viste dette likevel å påvirke preferansene nordmenn hadde uttrykt i stor grad. De som støtter den borgerlige siden viste større tilbøyelighet til den relativt jevne fordelingen sammenlignet med de som støtter den sosialistiske siden. De konstruerte også en fordeling der de mente de rikeste bør eie mer og de minst rike mindre, sammenlignet med de som støtter den sosialistiske siden. Høyre og FRP er partier som ofte er kjent for å tale for skattelette blant de rikeste og redusert formueskatt, det at respondenter som støtter disse partiene støttet en viss grad av ulikheter og en høyere andel til de rikeste kan virke som forventet for mange. De som støttet den sosialistiske siden derimot viste å velge den helt like fordelingen i større grad. De konstruerte også en fordeling der de mente de minst rike bør eie mer og de rikeste bør eie mindre i forhold til de som støttet den borgerlige siden. Dette er kanskje noe som gjenspeiler tankegangen til de som støtter denne siden, da partier på denne siden som Rødt og Sosialistisk Venstreparti argumenterer ofte imot at kun de rike skal bli rikere og mener høyere skatter må innføres.

Hva nordmenn selv har i inntekt eller nettoformue har ikke vært indikatorer som har vist å påvirke preferansene nordmenn har uttrykt i særlig stor grad. Dette kan være en måte som indikerer at nordmenns preferanser om helt lik fordeling eller jevne ulikheter ikke er styrt av hva respondenter selv har i inntekt eller nettoformue, men at det er konsistent på tvers av befolkningen. Analysene som er gjennomført viser likevel at de rikeste i samfunnet ønsket i større grad en jevn fordeling av ulikheter enn en helt lik fordeling. Dette indikerte de også i måten de konstruerte den ideelle fordelingen. Her konstruerte respondentene som har høyest nettoformue en jevn fordeling, men som også tok høyde for at det fortsatt skulle være en viss nivå av ulikheter. Dette ble særlig bemerket i måten de for eksempel valgte å gi mindre til de minst rike på, sammenlignet med de som har lavest nettoformue ga.

Nordmenn uttrykker preferanser for å leve i et land som har små eller ingen ulikheter i langt større grad enn et land som har en skjev fordeling av ulikheter. Nordmenns preferanser viser også at de ønsker en jevnere fordeling av ulikhetene i landet og en fordeling som også kan komme de minst rike til gode. Det at flere av variablene som har vist å ha en effekt på hvilke fordeling respondentene har valgt, også kunne vise å ha påvirket hvordan respondentene konstruerte den ideelle fordelingen kan indikere tegn på robusthet i nordmenns preferanser.

Å forske på individers preferanser for økonomiske ulikheter slik det er gjennomført i denne studien er ikke et forskningsfelt som det har blitt forsket mye på internasjonalt og særlig ikke i norsk sammenheng. Funnene i denne studien viser imidlertid at mer forskning må gjennomføres på dette området for å utdype nærmere funn. Eksempel på områder som vil være relevant å studere nærmere er hva som avgjør hvilke kakediagramfordeling individer foretrekker mest. Et annet forskningsområde vil også være å studere hva som påvirker hvordan individer anser en fordeling som ideell. Da resultatene i denne studien har vist å ha lignende trekk med tidligere studier som har gjennomført samme eksperiment i USA og Australia, forsterker dette behovet for videre forskning på individers preferanser. I denne oppgaven har tematikken om videre forskning allerede blitt lagt til grunn da en eksperimentell vri også ble inkludert i eksperimentet som ble gjennomført. Videre forskning på dette feltet vil for eksempel kunne vise om nordmenns preferanser blir styrt kun av kakediagramfordeling -, størrelse eller begge deler. Norge blir betegnet som et land med små økonomiske ulikheter sett i forhold til andre land på verdensbasis. Dette blir også bekreftet av ulike målinger som høyt nivå av tillit, lav kriminalitet og høyt lykkenivå som indikatorer på lave ulikheter (Pickett og Wilkinson 2010). Det at ulikhetene likevel er økende i landet er bekymringsfullt. Dette gjør det særlig utfordrende for de som har minst, da disse har ofte en tendens til å falle utenfor i samfunnet. Funnene i denne studien indikerer imidlertid klare signaler i nordmenns preferanser om en jevnere fordeling og støtter politiske tiltak som kan redusere de nåværende ulikhetene i landet. Dette kan kanskje være startskuddet for en offentlig debatt som kan diskutere ulikhetene i landet og tiltak som kan innføres for å redusere de nåværende ulikhetene.

7. KONKLUSJON

I denne oppgaven har problemstillingen om hvilke preferanser nordmenn har for økonomiske ulikheter blitt belyst. Ved å gjennomføre et eksperiment på nasjonalt nivå bestående av et representativt utvalg på 1010 personer av den norske befolkningen har ulike analyser og tolkninger blitt lagt til grunn for hvilke preferanser nordmenn har med hensyn til økonomiske ulikheter.

Ved å presentere nordmenn for ulike hypotetiske land med ulike fordelinger av total nettoformue, viser nordmenn preferanser for heller å leve i et land som har helt lik fordeling eller jevne ulikheter. Nordmenn misliker hypotetiske land som er preget av store ujevne ulikheter. Fordelingen som de uvitende foretrekker minst er den norske fordelingen. Samme

tendens er tydelig både når respondentene får parvise sammenligninger for ulike hypotetiske land og når de får en trippel sammenligning med henhold til hvilket land de foretrekker mest og minst. Når nordmenn skal estimere hvordan de tror fordelingen av total nettoformue er i Norge, estimerer de en fordeling som er preget av et gap mellom de rikeste og minst rike. Nordmenn underestimerer likevel de virkelige ulikhetene slik de er i dag. Preferansene nordmenn har for økonomiske ulikheter blir uttrykt gjennom hvordan de mener en ideell fordeling av ulikheter bør være. Nordmenn konstruerer et samfunn har en langt jevnere fordeling enn fordelingen de først har estimert som virkelig. Det at nordmenn konstruerer en jevn fordeling av ulikheter uttrykker deres preferanser for hvordan de ønsker at et ideelt norsk samfunn skal være. Når samme tendens for en jevnere fordeling går igjen på tvers av kjønn, inntekt og politisk tilhørighet bekrefter dette felles preferanser blant befolkningen. Selv om nordmenn konstruerer en ideell fordeling som er jevnere fordelt enn det de mener er virkelig, så tar også den ideelle fordelingen høyde for ulikheter mellom de ulike befolkningsgruppene. Ulike underliggende grunner kan foreligge for hvordan nordmenn konstruerer en ideell fordeling, tendensen er likevel tydelig på at nordmenn misliker svært ujevne ulikheter. Nordmenn uttrykker også dette i måten de responderer på ulike holdningsspørsmål, som omhandler i hvilken grad myndighetene skal gripe inn for å redusere ulikhetene i landet, for eksempel. Hvilke kakediagramfordeling nordmenn foretrekker mest og hvordan de konstruerer den ideelle fordelingen gjenspeiler en sentral del i nordmenns uttrykte preferanser. Analyser viser at kjønn blant annet har en effekt på hvilke kakediagram nordmenn velger og hva de mener er en ideell fordeling. Kvinner foretrekker en helt lik fordeling av ulikheter i større grad enn menn, de mener også at de rikeste i samfunnet skal eie mindre og at de minst rike heller skal eie mer. Menn derimot foretrekker en jevn fordeling som tar høyde for små ulikheter i samfunnet. De gir også en høyere andel til de 20 % rikeste og mindre til de minst rike sammenlignet med kvinner. Politisk tilhørighet er også en annen variabel som viser å ha en effekt. Respondenter som støtter den sosialistiske siden viser å foretrekke en helt lik fordeling i større grad sammenlignet med personer som støtter den borgerlige siden. De som støtter den borgerlige siden derimot viser mer tilbøyelighet for den jevne fordelingen. De konstruerer også en fordeling der de 20 % rikeste eier mer og de 20 % minst rike eier mindre i forhold til tilhengere av den sosialistiske siden.

Uansett hvordan ulike variabler synes å påvirke nordmenns preferanser, viser nordmenn i denne studien å mislike store ulikheter og ønsker en jevn fordeling av ulikheter som det mest ideelle for det norske samfunnet.

ETTERORD

I denne oppgaven har jeg presentert min studie om hvilke preferanser nordmenn har for økonomiske ulikheter, en oppgave som har vært utrolig spennende, utfordrende og ikke minst interessant. Økonomiske ulikheter har vært et tema jeg har fått stadig økende interesse for i løpet av min studietid. Dette var også et tema jeg var inne på da jeg skrev min bacheloroppgave om vi blir lykkeligere av økt inntekt. Som en del av oppgaven presenterte jeg effekten økonomiske ulikheter har på lykkenivå i et land.

Da jeg skrev min bacheloroppgave hadde jeg og min veileder sett på et eksperiment gjennomført av Dan Ariely og Michael Norton i 2011 i USA som undersøkte hvilke preferanser amerikanere har for økonomiske ulikheter. Eksperimentet hadde fått mye omtale for sine funn og det faktum at amerikanere viste å underestimere ulikhetene i stor grad. Når jeg skulle tenke på tema til min masteroppgave fant jeg igjen eksperimentet vi hadde sett på for to år siden. Effekten økonomiske ulikheter har på samfunnet og individer var et felt som det allerede har blitt forsket mye på nå. Preferanser individer har for økonomiske ulikheter derimot var et felt jeg gjerne vil finne mer ut om. Hvilke preferanser har nordmenn for ulikheter egentlig?

Av ren nysgjerrighet sendte jeg en epost til Dan Ariely, en av forfatterne bak eksperimentet, i oktober 2014 med en forespørsel om å kunne gjennomføre samme eksperiment i Norge. Responsen var rask og positiv, dette kunne vi selvfølgelig gjøre! Jeg ble raskt videresendt til deres kontaktperson for dette eksperimentet, Steve Prince, som ga meg tilgang til undersøkessiden Qualtrics der Dan Ariely utvikler sine undersøkelser og der jeg kunne finne selve eksperimentet.

Mens min bacheloroppgave var basert på tidligere innsamlet data, skulle jeg nå gjennomføre et nasjonalt eksperiment til min masteroppgave! Arbeidet ble satt i gang allerede i november, mye måtte forberedes. Jeg måtte kontakte datapanelfirma som kunne gjennomføre eksperimentet og noen som kunne sponse det. Jeg klarte å få et tilbud hos Norstat for 25 000 kr fordi dette var til en masteroppgave. Så var det å finne noen som kan sponse dette, da 25 000 kr også var mye penger. Jeg begynte med å søke ved mitt institutt, og der fikk jeg faktisk dekket 25 000 kr for å gjennomføre prosjektet. I en forespørsel til Ariely om hvem som kunne ha interesse av eksperimentet, tilbød Ariely å dekke hele eksperimentet økonomisk. Men for å kunne stå friere til å foreta eventuelle endringer på eksperimentet, takket vi for pengene vi fikk innvilget fra instituttet.

Det kan høres ut som en enkel sak å gjennomføre et eksperiment som har blitt gjennomført tidligere, men det var ikke tilfelle. Vi var opptatt av å beholde det originale oppsettet, men det

var ulike mangler og forbedringer vi ville gjøre. Mye arbeid ble derfor lagt ned i dette, og det måtte gå tre måneder før vi var fornøyd med det endelige designet slik vi ønsket det. En av innvendingene vi hadde mot det opprinnelige eksperimentet var om ulike kakediagramstørrelser vil spille en rolle på hvilke preferanser individer gir uttrykk for. Som beskrevet i oppgaven utviklet vi derfor en eksperimentell vri som kan undersøke dette.

Å få resultatene i April 2015 var en veldig spesiell følelse 1011 nordmenn hadde besvart noe vi hadde laget og jobbet så hardt med! Dette var over 1000 personer på kryss og tvers av landet med så mye variasjon i egenskaper og preferanser. Jeg startet raskt å analysere data, og noe jeg skulle bli god på i løpet av denne oppgaven var SPSS. Mange timer ble nemlig tilbrakt på dette programmet for å få de mest nøyaktige analysene. Resultatene kunne vise til samme mønster av preferanser som i USA og Australia, noe som var positivt i seg selv, da dette kunne bekrefte enda et tilfelle av individers preferanser som ikke avhenger av land, men som er nesten likt på tvers globalt sett. Det som likevel var unikt for norske data, var at vi i tillegg hadde klart å fange preferanser nordmenn har for ulikheter ellers gjennom ulike holdningsspørsmål, med dette kunne vi være i stand til å studere ulike sammenhenger nærmere som bekrefter eller avkrefter nordmenns preferanser.

Eksperimentet som har blitt gjennomført er det første av sitt slag i Norge etter det vi er kjent med. Under forberedelsene av eksperimentet gjennomførte den norske tankesmien Tankesmien Agenda en undersøkelse som baserte seg på den andre delen av eksperimentet som var gjennomført i USA. Men dette var ikke en akademisk studie, og en gjennomgang av data viser for eksempel svakheter i at respondentene kun skulle ta utgangspunkt i bruttoformue og ikke nettoformue slik det opprinnelige eksperimentet er svært opptatt av. Dette gir også feil konklusjoner i forhold til virkelige tall fra SSB.

Å skrive denne oppgaven og være med på noe så spennende har vært en lang, men innholds- og lærerik reise fra oktober 2014 til juni 2015. På dette tidspunktet er denne masteroppgaven ferdigstilt, og en artikkel vil bli sendt snarest til Dan Ariely med en beskrivelse av hovedfunnene. Om Ariely bruker resultatene i sin forskning, eller om det blir en artikkel vi publiserer sammen er ennå uklart. Preferanser individer har for økonomiske ulikheter og lykke er to tema som jeg har fått en lidenskapelig interesse for i løpet av min studietid og er uansett tema jeg gjerne vil jobbe videre med om jeg en dag i fremtiden fortsetter videre på doktorgradsstudier.

REFERANSER

Studier:

Alesina, A., Di Tella, R., og MacCulloch, R. (2004). "*Inequality and happiness: are Europeans and Americans different?*" Journal of Public Economics, Vol. 88, Nr.9. Side 2009-2042.
http://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/4553007/alesinassrn_inequalityhappiness.pdf?sequence=2

Alesina, A., og La Ferrara, E. (2005). "*Preferences for redistribution in the land of opportunities.*" Journal of Public Economics, Vol 89, Nr. 5. Side 897-931.
http://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/4552533/alesinassrn_redistribution.pdf?sequence=2

Almås, I., Cappelen, A. W., Sørensen, E. Ø., og Tungodden, B. (2010). "*Fairness and the development of inequality acceptance.*" Science, 328(5982). Side 1176-1178.
<http://blogg.nhh.no/thechoicelab/wp-content/uploads/2011/12/Fairness.pdf>

Atkinson, A. B. (2006) "*Concentration among the Rich*" UNU-WIDER, United Nations University (UNU). Nr. 151-2006.
<http://www.econstor.eu/bitstream/10419/63478/1/523675984.pdf>

Charness, G., & Rabin, M. (2002). "*Understanding social preferences with simple tests.*" Quarterly journal of Economics. Side 817-869.
<https://escholarship.org/uc/item/3d04q5sm#page-4>

Clark, Andrew E. og Oswald, Andrew J. (1994) "*Unhappiness and Unemployment*" The Economic Journal, Vol. 104, Nr. 424. Side 648-659.
<http://www.jstor.org/stable/pdfplus/2234639.pdf?acceptTC=true>

Cruces, G., Perez-Truglia, R., og Tetaz, M. (2013). "*Biased perceptions of income distribution and preferences for redistribution: Evidence from a survey experiment.*" Journal of Public Economics Nr. 98. Side 100-112.
<http://www.econstor.eu/bitstream/10419/51652/1/669226688.pdf>

Credit Suisse. "*Global Wealth Report 2014.*" Zurich: Crédit Suisse.
<https://publications.credit-suisse.com/tasks/render/file/?fileID=60931FDE-A2D2-F568-B041B58C5EA591A4>

Delhey, J., og Dragolov, G. (2014). "*Why inequality makes europeans less happy: the role of distrust, status anxiety, and perceived conflict.*" European sociological review, 30(2). Side 151-165.
http://www.opec.ru/data/2014/05/27/1233920663/ИФ-DelheyDragolov2013_ESR.pdf

Epland, Jon og Kirkeberg, Mads Ivar (2012) "*Wealth Distribution in Norway*" Statistisk Sentralbyrå, Rapport 35/2012.
https://www.ssb.no/a/english/publikasjoner/pdf/rapp_201235_en/rapp_201235_en.pdf

Fehr, Ernst og Schmidt, Klaus M (1999) “*A Theory of Fairness, Competition and Cooperation*” publisert i “*The Quarterly Journal of Economics*”, August 1999, Harvard University's Department of Economics. Side 817-868.

<http://qje.oxfordjournals.org/content/114/3/817.full.pdf>

Hansen N., Marianne (2012) “*Om konsentrasjonen av formue i Norge over tid*” Publisert i *Søkelys på arbeidslivet*. Årgang 29, nr.3, side 213-221.

<http://www.idunn.no/spa/2012/03>

Horton, J. J., Rand, D. G., og Zeckhauser, R. J. (2011). “*The online laboratory: Conducting experiments in a real labor market.*” *Experimental Economics*, 14(3). Side 99-425.

<http://arxiv.org/pdf/1004.2931.pdf>

Kiatpongsan, S., og Norton, M. I. (2014). “*How much (more) should CEOs make? A universal desire for more equal pay*” *Perspectives on Psychological Science*, Vol 9, nr 6-2014 side 587-593.

[http://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/13348081/kiatpongsan,norton_how-much-\(more\)-should-ceos-make.pdf?sequence=1](http://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/13348081/kiatpongsan,norton_how-much-(more)-should-ceos-make.pdf?sequence=1)

Kuziemko, I., Norton, M. I., Saez, E., og Stantcheva, S. (2013). “*How elastic are preferences for redistribution? Evidence from randomized survey experiments*” National Bureau of Economic Research.

<http://eml.berkeley.edu/~saez/kuziemko-norton-saez-stantchevaNBER14.pdf>

Layte, R. (2011). “*The association between income inequality and mental health: testing status anxiety, social capital, and neo-materialist explanations.*” *European Sociological Review*, jcr012.

<http://esr.oxfordjournals.org/content/early/2011/03/08/esr.jcr012.full.pdf+html>

Norton, M. I., og Ariely, D. (2011). “*Building a better America—One wealth quintile at a time.*” *Perspectives on Psychological Science*, nr.6-2011. Side 9-12.

https://sdsuwriting.pbworks.com/w/file/attach/71890982/ariely_wealth_distrib_DEBATE_GREAT.pdf

Norton, M. I., Neal, D. T., Govan, C. L., Ariely, D., og Holland, E. (2014). “*The Not-So-Common-Wealth of Australia: Evidence for a Cross-Cultural Desire for a More Equal Distribution of Wealth.*” *Analyses of Social Issues and Public Policy*. Vol. 14, nr. 1- 2014. Side 339-351.

http://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/norton%20neal%20govan%20ariely%20holland_9c8b4689-d8f7-43c1-82e3-e85f552caca4.pdf

Norton, M. I. (2014). “*Unequality Who Gets What and Why It Matters.*” *Policy Insights from the Behavioral and Brain Sciences*, 1(1), 151-155.

<http://bbs.sagepub.com/content/1/1/151.full.pdf+html>

Marshall, A., Jivraj, S., Nazroo, J., Tampubolon, G., og Vanhoutte, B. (2014). Does the level of wealth inequality within an area influence the prevalence of depression amongst older people?. *Health & place*, 27, 194-204.

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1353829214000331>

Menchik, P. L., og Jianakoplos, N. A. (1997). “*Black-White Wealth Inequality: Is Inheritance the Reason?*” *Economic Inquiry*, 35(2). Side 428-442.

<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=adb1dcab-d530-4ac9-950f-670da2b0f58d%40sessionmgr110&vid=1&hid=102>

OECD “*How was life? Global Well-being since 1820*” (2014)

<http://www.oecd.org/statistics/how-was-life-9789264214262-en.htm>

Ohlsson, H., Roine, J., og Waldenström, D. (2008). “*Long-run changes in the concentration of wealth: An overview of recent findings.*” Research Paper, UNU-WIDER, United Nations University (UNU), Nr. 103-2006

<http://www.econstor.eu/bitstream/10419/63366/1/518494500.pdf>

Oishi, S., Kesebir, S., og Diener, E. (2011). “*Income inequality and happiness.*” *Psychological science*, 22(9). Side 1095-1100.

http://www.factorhappiness.at/downloads/quellen/S13_Oishi.pdf

Pérez-Duarte, S., Sánchez-Muñoz, C., og Törmälehto, V. M. (2010). “*Re-weighting to reduce unit non-response bias in household wealth surveys: a cross-country comparative perspective illustrated by a case study.*” Et studie forberedet for konferansen: European Quality in Statistics. Helsinki 4-6 Mai.2010.

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.226.2456&rep=rep1&type=pdf>

Piketty, T., og Zucman, G. (2014). Wealth and inheritance in the long run.

Artikkel forberedet for boken: Handbook of Income Distribution (North-Holland, volume 2)

<http://www.insee.fr/en/insee-statistique-publique/connaitre/colloques/acn/pdf15/acn2014-session5-4-texte.pdf>

Savani, K., og Rattan, A. (2012). A choice mind-set increases the acceptance and maintenance of wealth inequality. *Psychological science*, 0956797611434540.

http://bschool.nus.edu.sg/staffprofile/bizkrs/Krishna_Savanis_Webpage/CV_files/Savani_Rattan_2012.pdf

Skhmot, Gehan (2013)” Økonomisk vekst, ulikheter ... og lykke! Blir vi lykkeligere av økt inntekt?” Bacheloroppgave i økonomi og administrasjon, Universitetet i Stavanger.

Skopek, N., Buchholz, S., og Blossfeld, H. P. (2011) “*Wealth inequality in Europe and the delusive egalitarianism of Scandinavian countries.*” University of Bamberg, Chair of Sociology. Munich Personal RePEc Archive.

http://mpra.ub.uni-muenchen.de/35307/2/MPRA_paper_35307.pdf

Statistikk:

Statistisk Sentralbyrå. Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, 2013. (17.12.2014)

<http://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/statistikker/ifhus/aar/2014-12-17#content>

United Nations Development Programme, 2014 “*Human Development Reports*”

<http://hdr.undp.org/en/data>

Avisartikler:

Norli, Kristin “*Skjev fordeling av velstand blir Youtube-hit*” 04.03.2013

<http://e24.no/makro-og-politikk/skjev-fordeling-av-velstand-blir-youtube-hit/20341829>

Bøker:

Wilkinson, R., og Pickett, K. (2010). “The spirit level: why equality is better for everyone.” Penguin UK.

Wooldridge, Jeffrey M. 2012 “Introductory Econometrics: A Modern Approach” 5. Utgave

Definisjoner:

Desil

<https://snl.no/desil>

Ekspirement

<http://en.wikipedia.org/wiki/Experiment>

<http://kunnskapssenteret.com/eksperimentmetoden/>

Finanskapital

<https://snl.no/finanskapital>

Kvintil

<http://www.investopedia.com/terms/q/quintile.asp>

Ligningsverdi

<http://www.skatteetaten.no/no/Person/Selvangivelse/tema-og-fradrag/Bolig/Likningsverdi/Ny-likningsverdi-pa-boligeiendommer/>

<https://snl.no/ligningsverdi>

Livssyklushypotesen

<http://www.investopedia.com/terms/l/life-cycle-hypothesis.asp>

Nettoformue

<https://snl.no/nettoformue>

Prosentil

<http://kunnskapssenteret.com/prosentiler-kvartiler/>

Realkapital

<https://snl.no/realkapital>

Risikoaversjon

<http://www.investopedia.com/terms/r/riskaverse.asp>

Transitivitetsaksiomet

<http://oekonomi.no/ordliste/category/t/>

Undersøkelse

<http://www.businessdictionary.com/definition/survey.html>

Vedlegg og tillegg

Tillegg 1 Bivariat analyse

Vedlegg 1 Demografisk sammenligning mellom utvalg og den norske befolkningen

Vedlegg 2 Statistisk sammendrag av innsamlet data

Vedlegg 3 Utkast av eksperimentdesign

Tillegg 1: Bivariat analyse

*** Indikerer signifikans nivå på 0,01 %, ** indikerer signifikans på 0,05 %, * indikerer signifikans på 0,1 %. a: standard avvik i parentes

Uavhengig variabel	Ideelt, 20 % rikeste	Ideelt, 20 % minst rike	Norge	Jevn fordeling	Lik fordeling
Kjønn:					
Konstant	32,971 (0,536)	10,562 (0,281)	0,132 (0,017)	0,379 (0,024)	0,489 (0,026)
Kvinner	- 3,031 (0,764)***	1,799 (0,400)***	-0,031 (0,024)	-0,133 (0,34)***	0,163 (0,036)***
Alder:					
Konstant	29,957 (0,632)	12,253 (0,331)	0,142 (0,019)	0,372 (0,028)	0,485 (0,030)
40-59 år	2,049 (0,912)**	-0,947 (0,478)**	-0,025 (0,028)	-0,0134 (0,041)***	0,159 (0,043)***
Over 60 år	2,810 (0,949)***	-1,645 (0,497)***	-0,061 (0,029)*	-0,055 (0,042)	0,116 (0,045)**
Geografisk område:					
Konstant	31,150 (0,662)	11,541 (0,358)	0,099 (0,021)	0,313 (0,030)	0,588 (0,032)
Nord-Norge	2,539 (0,1,447)*	-0,686 (0,761)	0,003 (0,047)	-0,076 (0,068)	0,073 (0,072)
Midt-Norge	-0,377 (1,223)	0,211 (0,643)	-0,020 (0,037)	0,055 (0,053)	-0,035 (0,057)
Vestlandet	0,466 (1,070)	-0,243 (0,563)	0,041 (0,033)	-0,007 (0,049)	-0,035 (0,052)
Sørlandet inkludert Telemark	2,412 (1,453)*	-0,305 (0,764)	0,131 (0,046)***	-0,067 (0,067)	-0,063 (0,071)
Oslo	-1,143 (1,229)	0,128 (0,646)	0,007 (0,038)	0,023 (0,055)	-0,030 (0,058)
Sivilstatus:					
Konstant	31,300 (0,703)	11,611 (0,369)	0,128 (0,022)	0,317 (0,031)	0,555 (0,034)
Samboer/gift	0,134 (0,868)	-0,181 (0,455)	-0,039(0,045)	-0,007 (0,039)	0,027 (0,069)
I parforhold	0,551 (1,445)	-0,174 (0,757)	-0,010 (0,027)	0,012 (0,065)	0,016 (0,041)
Enke/enkemann	1,457 (2,244)	-1,247 (1,176)	-0,085 (0,070)	-0,056 (0,102)	0,141 (0,109)
Utdanning:					
Konstant	31,382 (0,696)	11,395 (0,365)	0,117 (0,021)	0,322 (0,031)	0,561 (0,033)
Grunnskole	-0,549 (1,897)	0,355 (0,995)	0,083 (0,058)	-0,065 (0,084)	-0,018 (0,090)
Videregående skole	-0,251 (1,076)	0,348 (0,564)	-0,017 (0,034)	0,012 (0,049)	0,006 (0,052)
Fagbrev/fagskole	2,474 (1,465)*	-0,939 (0,768)	0,015 (0,044)	0,046 (0,064)	-0,061 (0,068)
Universitet og/eller høyskole 4-5 år	0,355 (1,089)	-0,061 (0,571)	0,006 (0,033)	-0,023 (0,048)	0,017 (0,052)
Universitet og/eller høyskole. Over 6 år	0,944 (1,285)	0,457 (0,674)	-0,034 (0,041)	-0,072 (0,059)	0,106 (0,063)*
Arbeidssituasjon:					
Konstant	31,761 (0,541)	11,047 (0,281)	0,135 (0,017)	0,317 (0,024)	0,548 (0,026)
Arbeider deltid	-1,685 (0,541)	1,029 (0,717)	-0,012 (0,043)	-0,086 (0,062)	0,098 (0,067)
Ikke lønnet/ frivillig arbeid	-1,011 (3,556)	3,203 (1,848)*	0,008 (0,123)	-0,174 (0,177)	0,166 (0,189)
Ikke i arbeid på nåværende tidspunkt	0,794 (2,405)	0,027 (1,250)	-0,030 (0,076)	0,052 (0,109)	-0,022 (0,116)
Student	-2,752 (1,267)*	2,006 (0,658)***	-0,004 (0,039)	0,076 (0,056)	-0,072 (0,060)
Pensjonert	1,467 (0,991)	-0,605 (0,515)	-0,077 (0,031)**	-0,007 (0,044)	0,084 (0,047)*
Svangrskapspermisjon	-8,618 (4,634)*	5,810 (2,408)**	0,065 (0,145)	-0,117 (0,209)	0,052 (0,223)
Arbeidssituasjon annet	-2,329 (2,074)	3,655 (1,078)***	-0,005 (0,069)	-0,099 (0,100)	0,104 (0,106)
Inntekt:					
Konstant	29,366 (0,631)	13,198 (0,635)	0,110 (0,020)	0,444 (0,054)	0,431 (0,058)
Mellom 200 000- 600 000 kr	1,826 (1,369)	-2,192 (0,692)***	0,015 (0,043)	-0,194 (0,061)***	0,210 (0,065)
Over 600 000 kr	2,707 (1,325)**	-1,586 (0,716)**	0,010 (0,026)	-0,115 (0,059)*	0,120 (0,063)
Nettoformue:					
Konstant	30,783 (0,515)	11,877 (0,268)	0,118 (0,016)	-0,307 (0,023)	0,575 (0,025)
Mellom 500 000 og 3 000 000	0,880 (0,854)	-0,280 (0,445)	0,012 (0,026)	-0,035 (0,038)	0,023 (0,040)
Over 3 000 000	3,248 (1,190)**	-2,652 (0,621)***	-0,047 (0,039)	0,146 (0,055)***	-0,099 (0,059)*
Politisk tilhørighet:					
Konstant	30,488 (0,602)	12,211 (0,312)	0,106 (0,019)	0,249 (0,026)	0,645 (0,028)
Borgerlig	3,436 (0,857)***	-2,441 (0,445)***	0,032 (0,027)	0,151 (0,038)***	-0,183 (0,041)
Annet	-2,513 (1,493)*	1,404 (0,775)*	-0,029 (0,048)	-0,057 (0,069)	0,086 (0,073)
Uvisst	-1,104 (1,191)	0,564 (0,618)	0,001 (0,038)	0,073 (0,054)	-0,075 (0,058)
Konstant	31,175 (0,711)	10,976 (0,372)	0,098 (0,022)	0,348 (0,032)	0,554 (0,034)
Økonomisk fremtid	0,066 (0,130)	0,103 (0,068)	0,004 (0,004)	-0,008 (0,006)	0,004 (0,006)
Konstant	39,285(1,280)	6,476 (0,665)	0,185 (0,042)	0,679 (0,059)	0,136 (0,063)
Urettferdighetsaversjon	-0,916 (0,143)***	0,583 (0,074)***	-0,008 (0,005)*	-0,043 (0,007)***	0,051 (0,007)***
Konstant	39,914 (1,220)	6,120 (0,632)	0,224 (0,039)	0,612 (0,056)	0,163 (0,059)
Politiske tiltak	-1,060 (1,146)	0,670 (0,076)***	-0,013 (0,005)***	-0,038 (0,007)***	0,051 (0,007)***
Konstant	40,405 (1,662)	5,907 (0,866)	0,331 (0,053)	0,474 (0,077)	0,194 (0,081)
Altruisme	-1,007 (0,182)***	0,625 (0,095)***	-0,024 (0,006)***	-0,018 (0,008)**	0,042 (0,009)***
Konstant	28,883 (1,569)	11,906 (0,824)	0,122 (0,050)	0,326 (0,072)	0,552 (0,077)
Lykkenivå	0,304 (0,178)*	-0,053 (0,094)	-0,001 (0,006)	-0,002 (0,008)	0,002 (0,009)
Konstant	28,478 (0,882)	13,524 (0,460)	0,083 (0,027)	0,215 (0,039)	0,703 (0,041)
Sosial mobilitet	0,498 (0,132)	-0,344 (0,069)	0,006 (0,004)	0,016 (0,006)***	-0,022 (0,006)***
Konstant	27,451 (0,766)	14,104 (0,397)	0,071 (0,024)	0,250 (0,034)	0,679 (0,037)
Egne valg	0,872 (0,144)***	-0,575 (0,075)***	0,010 (0,005)**	0,014 (0,007)**	-0,024 (0,007)***

Vedlegg 1: Demografisk sammenligning mellom utvalg og den norske befolkningen

Variabel	Utvalg	Norge
Kjønn:		
Menn	50,7 %	50,3 %
Kvinner	49,3 %	49,7 %
Alder:		
Under 19 år	1,3 %*	23,4 %
20-29 år	17,8 %	13,5 %
30-39 år	17,8 %	13,3 %
40-49 år	18,3 %	14,5 %
50-59 år	15,8 %	12,6 %
60-69 år	18,8 %	10,9 %
Over 70 år	10,4 %	10,8 %
Sivilstatus:		
Gift/samboer/registrert parforhold	66,7%	34,7 %**
Enslig/skilt/ separert	30 %	57,5 %
Enke/enkemann	3,3 %	4,6 %
Utdanning:		
Grunnskolenivå	4,8 %	27,9 %
Videregående skole/fagskole/fagbrev	30,9 %	41,7 %
Universitet- og/eller høyskolenivå 1-3 år	30,6 %	22,4 %
Universitet- og/eller høyskolenivå over 3 år	33,8 %	8 %

* Respondentene måtte ha fylt 18 år for å delta.

** Beregnet på grunnlag av hele befolkningen.

Vedlegg 2: Statistisk sammendrag – Hvilken preferanser har nordmenn for økonomiske ulikheter?

Hva er din alder?		
	Svarprosent	Svartelling
18-29 år	18,9 %	191
30-39 år	17,8 %	180
40-49 år	18,3%	185
50-99 år	45,0%	454
Total	100%	1010

Er du mann eller kvinne?		
	Svarprosent	Svartelling
Mann	50,7 %	512
Kvinne	49,3 %	498
Total	100%	1010

I hvilken fylke bor du?

	Svarprosent	Svartelling
Akershus	10,7%	108
Aust-Agder	2,6%	26
Buskerud	5,4%	55
Finnmark	1,1%	11
Hedmark	4,4%	44
Hordaland	11,2%	113
Møre og Romsdal	3,3%	33
Nord-Trøndelag	1,8%	18
Nordland	4,4%	44
Oppland	4,2%	42
Oslo	13,8%	139
Rogaland	7,4%	75
Sogn og Fjordane	2,3%	23
Sør-Trøndelag	8,9%	90
Telemark	2,7%	27
Troms	3,2%	33
Vest-Agder	3,5%	35
Vestfold	4,5%	45
Østfold	4,6%	46
Total	100%	1010

Landsdel			Svarprosent	Svartelling
	Nord-Norge		8,9%	90
	Midt-Norge		14%	141
	Vestlandet		20,9%	211
	Østlandet		33,7%	340
	Sørlandet inkludert Telemark		8,8%	89
	Oslo		13,8%	139
	Total		100%	1010

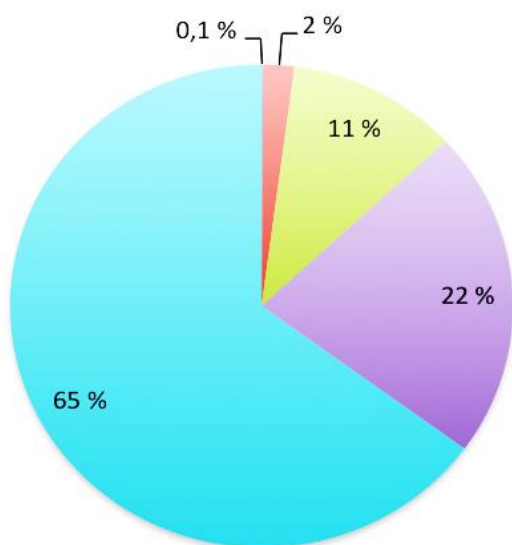
For å kunne gå videre, vennligst bekreft at du har lest igjennom definisjon ovenfor.

			Svarprosent	Svartelling
	Ja		100 %	1010
	Nei		0 %	0
	Total		100%	1010

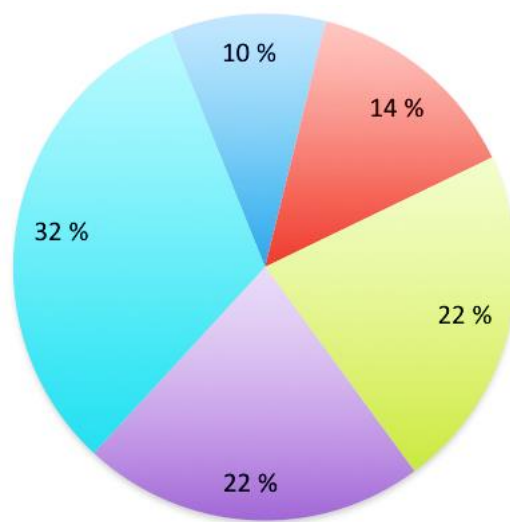
Rotasjon				
	Tre parvise sammenligninger		75 %	754
	Eksperimentell vri (Allerede fått tre parviser sammenligninger)		25 %	250
	Trippel sammenligning		25 %	256
	Total		100%	1010

Dette er fordelingen av total nettoformue i to hypotetiske land (A og B). Hvilket land foretrekker du?

	Svarprosent	Svartelling
Land A	14,2 %	107
Land B	85,8 %	647
Total	100%	754

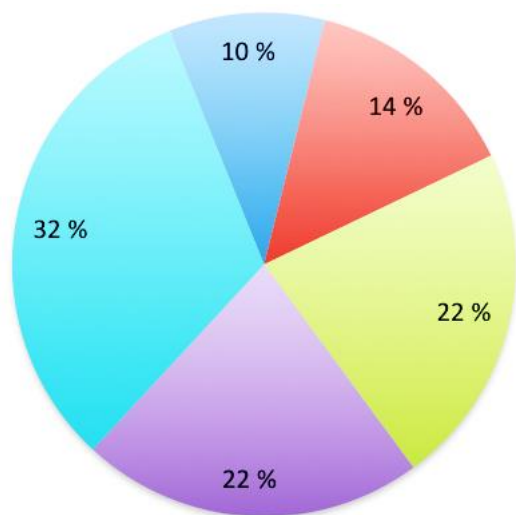
Land A

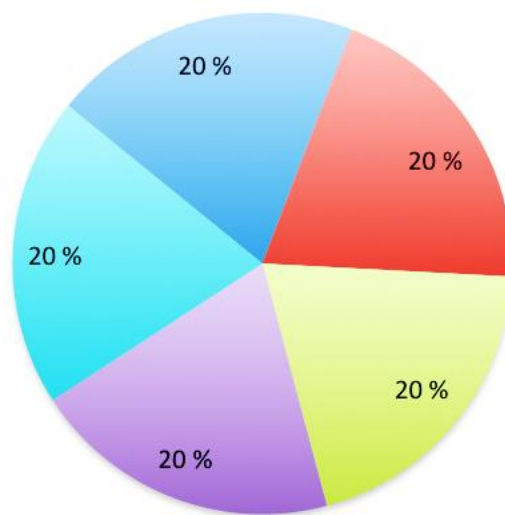
Land B

Dette er fordelingen av total nettoformue i to hypotetiske land (A og B). Hvilket land foretrekker du?

	Svarprosent	Svartelling
Land A	40,1 %	302
Land B	59,9 %	452
Total	100%	754

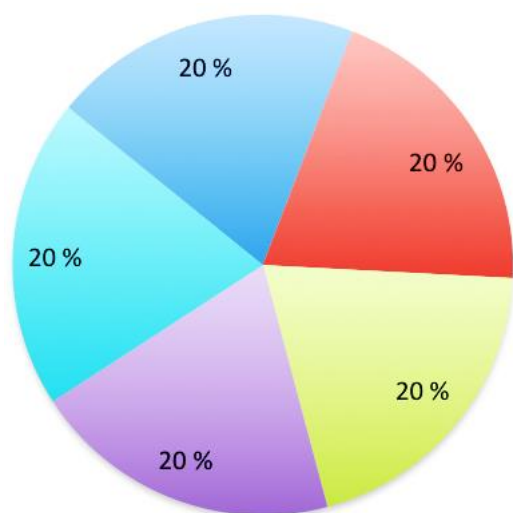
Land A

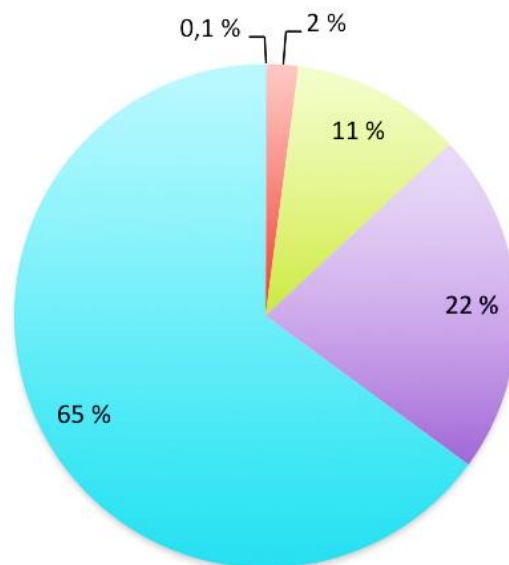
Land B

Dette er fordelingen av total nettoformue i to hypotetiske land (A og B). Hvilket land foretrekker du?

	Svarprosent	Svartelling
Land A	78,4 %	591
Land B	21,6 %	163
Total	100%	754

Land A

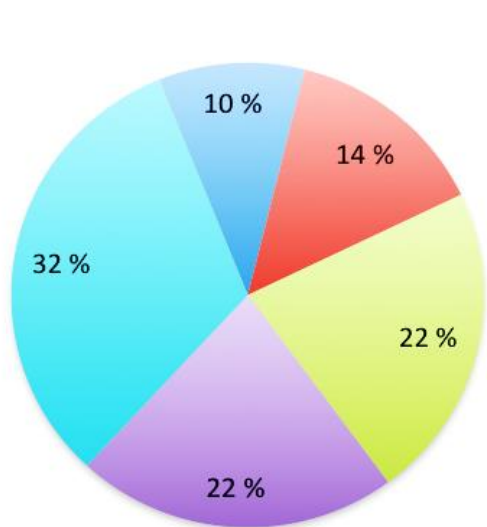
Land B

Under ser du fordelingen av total nettoformue i tre hypotetiske land (A, B og C). Hvilket land foretrekker du mest?

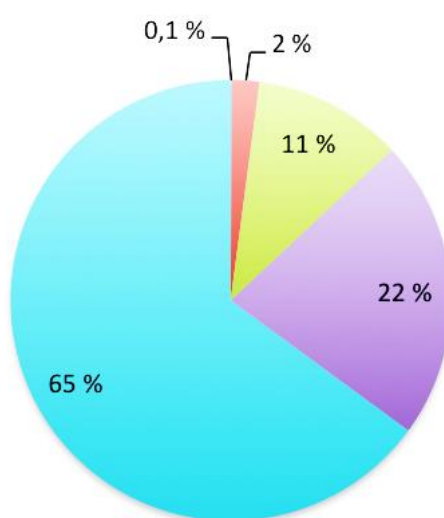
	Svarprosent	Svartelling
Land A	41,8 %	107
Land B	12,5 %	32
Land C	45,7%	117
Total	100%	256

Under ser du fordelingen av total nettoformue i tre hypotetiske land (A, B og C). Hvilket land foretrekker du mest?

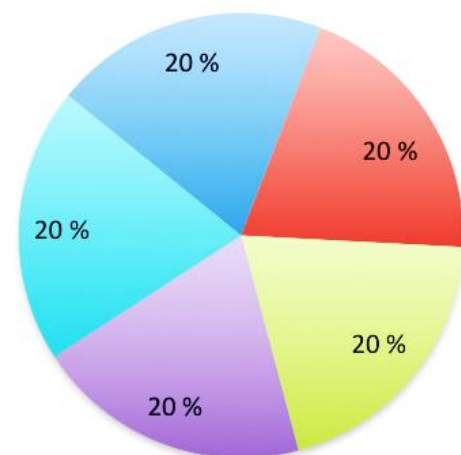
	Svarprosent	Svartelling
Land A	5,1 %	13
Land B	78,5 %	201
Land C	16,4%	42
Total	100%	256

Land A

Land B

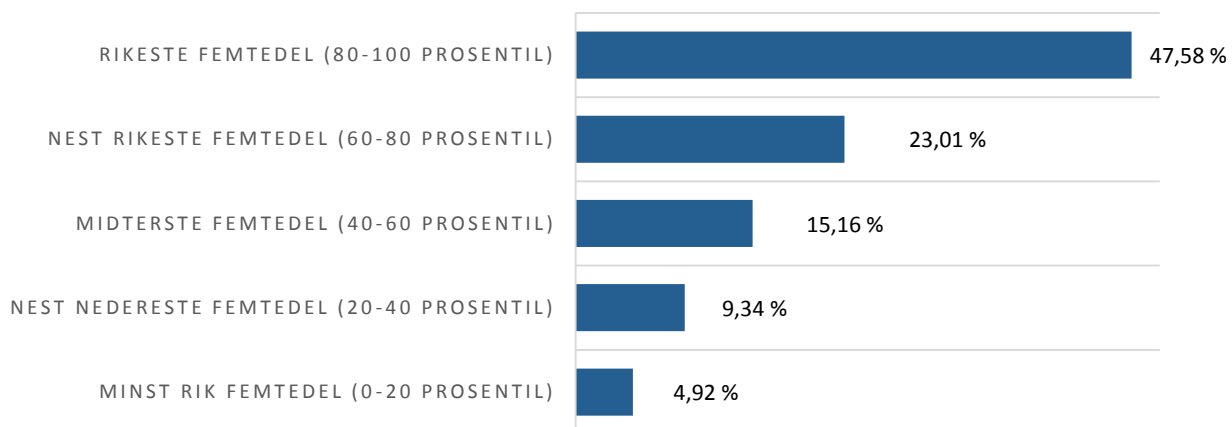

Land C

Hvordan tror du fordelingen av nettoformue er i Norge i dag?

	Svarprosent	Svartelling
Total	100%	1010

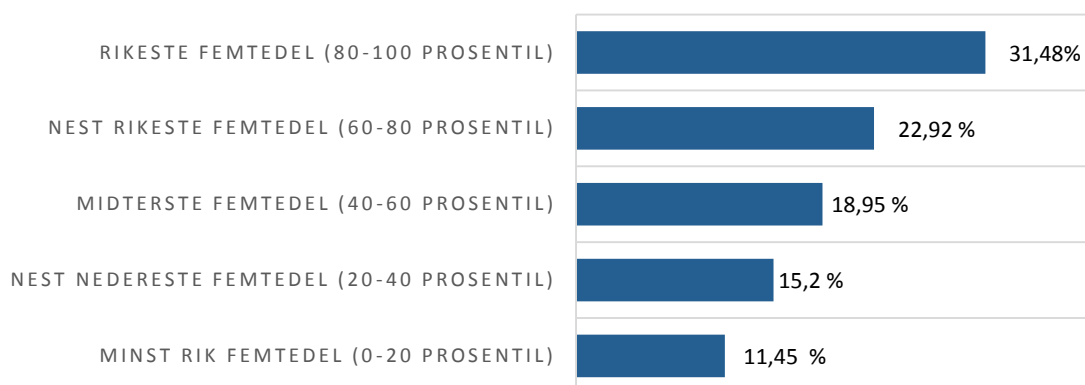
PROSENTVIS ESTIMERT FORDELING

Hvordan mener du fordelingen av nettoformue bør være i Norge i dag?

	Svarprosent	Svartelling
Total	100%	1010

PROSENTVIS IDEELL FORDELING

Hva er din sivilstatus?

	Svarprosent	Svartelling
Enslig	30%	303
I parforhold	9,3%	94
Samboer/ gift	57,4%	580
Enke/enkemann	3,3%	33
Total	100%	1010

Hva er ditt høyeste fullførte utdanningsnivå?

	Svarprosent	Svartelling
Grunnskolenivå	4,8%	48
Videregående nivå	22%	222
Fagbrev/Fagskole	8,9%	90
Universitets- og/eller høyskolenivå, 1-3 år	30,6%	309
Universitets- og/eller høyskolenivå, 3-5 år	21,1%	213
Universitets- og/eller høyskolenivå, mer enn 5 år	12,7%	128
Total	100%	1010

Hvilke alternativer beskriver best din nåværende arbeidssituasjon?

	Svarprosent	Svartelling
Arbeider fulltid	50,2%	507
Arbeider deltid	9,1%	92
Ikke-lønnet/frivillig arbeid	1,2%	12
Ikke i arbeid på nåværende tidspunkt	2,7%	27
Student	11,2%	113
Pensjonert	21,3%	215
Svangerskapspermisjon (Midlertidig permisjon)	0,7%	7
Annet	3,7%	37
Total	100%	1010

Vennligst oppgi omtrentlig årlig brutto inntekt i din husstand. Det vil si all samlet inntekt i husstanden før skatt er trukket fra.

	Svarprosent	Svartelling
Mindre enn 100 000 kroner	5,0%	51
100 001 - 200 000 kroner	5,0%	50
200 001 - 300 000 kroner	5,3%	54
300 001 - 400 000 kroner	8,7%	88
400 001 - 500 000 kroner	12,5%	126
500 001 - 600 000 kroner	10,5%	106
600 001 - 700 000 kroner	9,0%	91
700 001 - 800 000 kroner	8,6%	87
800 001 - 900 000 kroner	9,4%	95
900 001 - 1 000 000 kroner	7,8%	79
1 000 001 - 1 100 000 kroner	5,9%	60
1 100 001 - 1 200 000 kroner	3,5%	35
1 200 001 - 1 300 000 kroner	2,9%	29
1 300 001 - 1 400 000 kroner	1,5%	15
1 400 001 - 1 500 000 kroner	1,0%	10
1 500 001 - 1 600 000 kroner	1,2%	12
1 600 001 - 1 700 000 kroner	0,4%	4
Over 1 700 000 kroner	1,8%	18
Total	100%	1010

Som tidligere nevnt, nettoformue er den totale verdien av alt en eier fratrukket gjeld/lån. En persons nettoformue inkluderer altså pengeverdier en har i banken, eiendom, aksjer, kunstverk, osv., minus verdien av ting en skylder, som huslån, kredittgjeld og lignende. Hva er din ca. netto formue?

	Svarprosent	Svartelling
Over 4 000 001 kr i minus	1,5%	15
4 000 000 – 3 000 000 kroner i minus	0,8%	8
3 000 001 – 2 000 000 kroner i minus	3,8%	38
2 000 001 – 1 000 000 kroner i minus	5,4%	54
1 000 001 – 500 000 kroner i minus	5,6%	57
500 001 kroner i minus – 0 kroner	10,8%	109
0 – 100 000 kroner	12,7%	128
100 001-200 000 kroner	5,0%	50
200 001- 300 000 kroner	4,9%	49
400 001 – 500 000 kroner	5,1%	52
500 001 – 600 000 kroner	2,5%	25
600 001 – 700 000 kroner	1,6%	16
700 001 -800 000 kroner	2,4%	24
800 001 – 900 000 kroner	1,7%	17
900 001 – 1 000 000 kroner	3,8%	38
1 000 0001 – 3 000 000 kroner	19,8%	200
3 000 000 – 5 000 000 kroner	6,7%	68
5 000 001 – 7 000 000 kroner	1,5%	15

7 000 000 – 9 000 000 kroner	0,8%	8
9 000 001- 11 000 000 kroner	0,2%	2
11 000 001- 13 000 000 kroner	0,1%	1
13 000 001 – 15 000 000 kroner	0,1%	1
Over 15 000 000 kroner	0,9%	9
Total	100%	1010

Hvilket politisk parti støtter du? / Hvilket politisk parti ville du stemt på dersom det var valg i dag?

	Svarprosent	Svartelling
Arbeiderpartiet (Ap eller A)	28,5%	288
Fremskrittspartiet (Frp)	9,1%	92
Høyre (H)	17,9%	181
Kristelig Folkeparti (KrF)	5,2%	53
Miljøpartiet De Grønne	5,7%	58
Rødt	1,5%	15
Senterpartiet (Sp)	4,9%	49
Sosialistisk Venstreparti (SV)	5,0%	50
Venstre (V)	6,5%	66
Annet	2,0%	20
Vet ikke / ikke politisk interessert	7,3%	74
Ønsker ikke å svare	6,3%	64

Total

100%

1010

I vårt samfunn er det grupper som har en tendens til å være nærmere *toppen* av samfunnsstigen, og andre grupper som har en tendens til å være nærmere *bunnen*. Under er det en skala som går fra toppen til bunnen, der 10 representerer toppen, og 1 representerer bunnen. Hvor vil du plassere deg selv på den norske samfunnsstigen?

Topp		Midten							Bunn	
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
0,2%	1,0%	5,6%	17,2%	20,7%	35,0%	8,9%	7,2%	2,7%	0,9%	0,6%
(2)	(10)	(57)	(174)	(209)	(353)	(90)	(73)	(27)	(9)	(6)

På en skala fra -5 (svært uenig) til 5 (svært enig), hvor uenig eller enig er du i følgende påstander?

	-5	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4	5
Gitt min økonomisk situasjon i dag, så er jeg bekymret for fremtiden min.	18,5% (187)	13,1% (132)	14,0% (141)	8,3% (84)	6,0% (61)	14,4% (145)	6,2 % (63)	6,0% (61)	6,1% (62)	3,6% (36)	3,8% (38)
Det er urettferdig at de rike blir rikere, mens de fattige forblir fattige.	2,3% (23)	1,1% (11)	2,6% (26)	3,5% (35)	3,1% (31)	10,3% (104)	8,5% (86)	10,0% (101)	11,7% (118)	12,8% (129)	34,3% (346)
Myndighetene bør gripe inn for å redusere de økende ulikhetene i landet.	2,3% (23)	1,5% (15)	3,1% (31)	4,9% (49)	3,6% (36)	11,9% (120)	11,9% (120)	12,8% (129)	16,1% (163)	10,8% (109)	21,3% (215)
Jeg ønsker at andre som har det dårligere enn meg økonomisk skal få det bedre.	0,9% (9)	0,1% (1)	1,0% (10)	1,2% (12)	2,3% (23)	9,9% (100)	7,8% (79)	14,0% (141)	18,1% (183)	14,4% (145)	30,4% (307)
Jeg mener at personer med høy formue bør betale formueskatt.	6,0% (61)	2,3% (23)	2,2% (22)	2,3% (23)	3,4% (34)	9,5% (96)	6,3% (64)	11,3% (114)	10,8% (109)	11,1% (112)	34,9% (352)
Jeg er motstander av eiendomsskatt.	11% (111)	5,0% (51)	6,7% (68)	5,5% (56)	4,3% (43)	16,9% (171)	5,1% (52)	7,3% (74)	8,0% (81)	5,5% (56)	24,5% (247)
Jeg er fornøyd med at arveavgift nå er fjernet.	4,3% (43)	1,8% (18)	3,6% (36)	2,3% (23)	3,0% (30)	20,1% (203)	2,4% (24)	6,2% (63)	9,9% (100)	9,5% (96)	37,0% (374)
Jeg har hatt en bra dag i dag.	1,3% (13)	0,8% (8)	1,9% (19)	1,4% (14)	2,2% (22)	8,5% (86)	5,8% (59)	10,3% (104)	20,4% (206)	22,0% (222)	25,4% (257)
Jeg anser meg selv for å være en lykkelig person.	1,1% (11)	1,2% (12)	1,2% (12)	2,3% (23)	2,5% (25)	10,6% (107)	5,9% (60)	14,0% (141)	20,9% (211)	25,1% (254)	15,2% (154)
Grunnen til at de fattige er fattige skyldes at de har tatt dårlige valg.	14,7% (148)	10,2% (103)	16,6% (168)	10,5% (105)	6,7% (68)	16,7% (169)	8,7% (88)	7,7% (78)	4,8% (48)	1,9% (19)	1,5% (15)
I Norge har alle like muligheter for å oppnå suksess.	8,2% (83)	4,8% (48)	10,1% (102)	11,6% (117)	8,3% (84)	11,7% (118)	8,8% (89)	11,1% (112)	13,3% (134)	7,2% (73)	5,0% (50)
Generelt er jeg lite tilfreds med livet mitt.	27,1% (274)	17,4% (176)	14,7% (148)	5,3% (54)	3,7% (37)	7,1% (72)	3,0% (30)	4,3% (43)	5,7% (58)	6,4% (65)	5,2% (53)

Antall respondenter

1010

12. Norge har flere ganger de siste årene blitt kåret til verdens beste land å bo i av FNs utviklingsfond (UNDP)*. På en skala fra -5 (svært uenig) til 5 (svært enig), hvor enig er du i følgende påstand: "Norge er verdens beste land å bo i"?

Svært uenig										Svært enig
-5	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4	5
1,7%	0,7%	2,0%	2,4%	1,1%	5,7%	3,3%	7,9%	20,6%	33,7%	21,0%
(17)	(7)	(20)	(24)	(11)	(58)	(33)	(80)	(208)	(340)	(212)
Antall respondenter										1010

Jump to:

Vennligst bekreft at de utfylte opplysningene under er riktige. Dersom opplysningene ikke er fylt ut eller er gale, kan disse besvares eller endres.

age

Hva er din alder?

age_group

Hva er din alder?

- 18-29 år
- 30-39 år
- 40-49 år
- 50-99 år

(HIDDEN DATA)

zipcode

Hva er ditt postnummer?

gender

Er du mann eller kvinne?

- Mann
- Kvinne

fylke

Fylke:

Vedlegg 3: Utkast av eksperimentdesign

Jump to:

»

Generell informasjon om undersøkelsen

Dette er en undersøkelse som omhandler privat formuesfordeling i Norge.

Undersøkelsen er en del av samfunnsøkonomisk forskning på økonomisk velstand og ulikheter, utført på Handelshøgskolen ved Universitetet i Stavanger.

Det vil ta deg omtrent 10-15 minutter å gjennomføre undersøkelsen. Sitt gjerne uforstyrret av andre i løpet av denne tiden.

Din deltakelse i denne undersøkelsen er frivillig, og du kan avslutte undersøkelsen når som helst. Din besvarelse vil forbli konfidensiell og anonym.

[Powered by Confront](#)

Question: s2

s2

Definisjon på nettoformue

Før du begynner vil vi gjerne be deg lese følgende definisjon på hva nettoformue innebærer.

Nettoformue er den totale verdien av alt en eier fratrukket gjeld/lån.

En persons nettoformue inkluderer altså pengeverdier som en har i banken, eiendom, aksjer, kunstverk osv., minus verdien av ting en skylder, som huslån, kredittgjeld og lignende.

Den totale private nettoformuen er et uttrykk som blir brukt i denne undersøkelsen for summen av hele befolkningens nettoformue i et land.

For å kunne gå videre, vennligst bekreft at du har lest igjennom definisjonen ovenfor.

Jeg bekrefter at jeg har lest igjennom definisjonen ovenfor:

Ja Nei Powered by [Confirmit](#)

Rotasjon	Antall respondenter
Spørsmål 1A	754
Spørsmål 1B (Allerede fått spørsmål 1A)	250
Spørsmål 1C	256
Total	1010

Jump to:

s3a

I de neste tre spørsmålene, ta utgangspunktet i **fordelingen** av kakediagrammene som kommer opp på skjermen.

Hvert kakediagram er delt i fem deler. Dette er fordelingen av total nettoformue i et hypotetisk land. Forestill deg at vi deler befolkningen i landet i **fem like store grupper**. Det vil si det er like mange mennesker i hver del av kaken. Den rikeste femtedelen eier **den største andelen**, den nest rikeste femtedelen eier den nest største andelen, og helt ned til den minst rike femtedelen som eier **den minste andelen** av total nettoformue. Størrelsen på hvert "kakestykke" sier altså noe om hvor mye hver femtedel (20 %) av befolkningen eier av nettoformuen i landet.

Powered by Conformat

Question: s3ax1

s3ax1

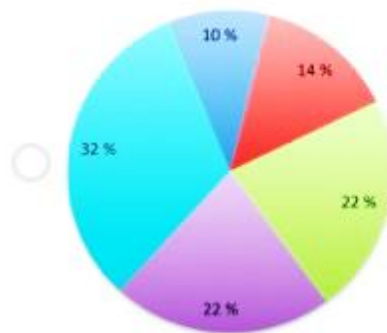
Spørsmål 1/3

Dette er fordelingen av total nettoformue i to hypotetiske land (A og B). Hvilket land foretrekker du?

Forestill deg at i det landet du velger, så vil du bli TILFELDIG plassert i fordelingen. Det vil si at du kan ende på hvilken som helst del av kaken, fra å være blant de rikeste til de mest fattige.

Land A

Land B

0/2

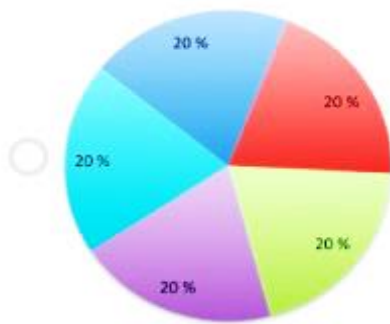
Question: s3ax3

s3ax3

Spørsmål 2/3

Dette er fordelingen av total nettoformue i to hypotetiske land (A og B). Hvilket land foretrekker du?

Forestill deg at i det landet du velger, så vil du bli TILFELDIG plassert i fordelingen. Det vil si at du kan ende på hvilken som helst del av kaken, fra å være blant de rikeste til de mest fattige.

Land A**Land B**

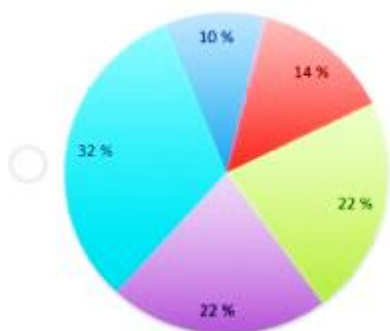
Question: s3ax2

s3ax2

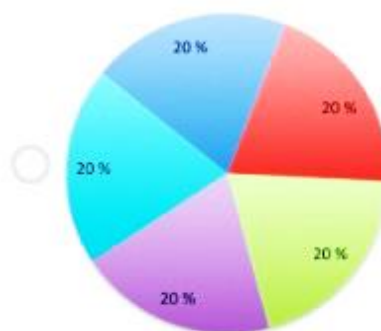
Spørsmål 3/3

Dette er fordelingen av total nettoformue i to hypotetiske land (A og B). Hvilket land foretrekker du?

Forestill deg at i det landet du velger, så vil du bli TILFELDIG plassert i fordelingen. Det vil si at du kan ende på hvilken som helst del av kaken, fra å være blant de rikeste til de mest fattige.

Land A

Land B

Jump to:

139

Se nå for deg at kakediagrammet som representerer fordelingen av total nettoformue har en bestemt størrelse. Forestill deg at størrelse «**100**» representerer Norges **totale private nettoformue** i dag som er på ca. 4 700 milliarder kroner. Dette er altså den totale nettoformuen eid av den norske befolkningen bestående av 2 267 000 husholdninger.

Andre hypotetiske eksempler på kakestørrelser kan være «**50**». Den norske befolkningen eier da kun halvparten (50 %) av Norges nåværende private nettoformue og har dermed mindre nettoformue å dele på. Et annet hypotetisk eksempel er «**150**». Den norske befolkningen eier da 50 % mer enn Norges nåværende privat nettoformue, og har dermed mer nettoformue å dele på.

Man kan også forestille seg at andre slike hypotetiske eksempler på kakestørrelser er mulige, som: **10, 25, 75, 125, 200**.

I de neste 6 spørsmålene vil du se parvise kakediagrammer som varierer både i kakestørrelse og måten formuen er fordelt i befolkningen. Over hvert diagram vil det stå hvor stor den totale nettoformuen som fordeles i befolkningen er.

Som tidligere nevnt er hvert kakediagram delt i fem deler. Den rikeste femtedelen av befolkningen eier **den største andelen**, den nest rikeste femtedelen eier den nest største andelen og helt ned til den minst rike femtedelen som eier **den minste andelen** av den totale nettoformuen.

Powered by Conformat

Jump to:

»3»

Spørsmål 1/6

Hvilken av de påfølgende kombinasjonene av kakestørrelse og fordeling foretrekker du?

Husk at i det alternativet du velger, så vil du bli TILFELDIG plassert i fordelingen. Det vil si at du kan ende opp på hvilken som helst del av kaken, fra å være blant de rikeste til de mest fattige.

Størrelse = 100

Størrelse =200

Powered by Confront

Jump to:

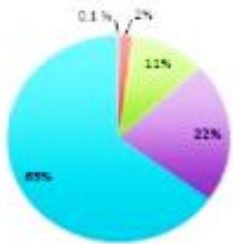
adB

Spørsmål 2/6

Hvilken av de påfølgende kombinasjonene av kakestørrelse og fordeling foretrekker du?

Husk at i det alternativet du velger, så vil du bli TILFELDIG plassert i fordelingen. Det vil si at du kan ende opp på hvilken som helst del av kaken, fra å være blant de rikeste til de mest fattige.

Størrelse = 50

Størrelse = 100

Powered by [Confirmit](#)

Jump to:

i45

I følgende spørsmål vil du bli presentert for tre kakediagrammer. Ta utgangspunktet i **fordelingen** av kakediagrammene.

Hvert kakediagram er delt i fem deler. Dette er fordelingen av total nettoformue i et hypotetisk land. Forestill deg at vi deler befolkningen i landet i **fem like store grupper**. Det vil si det er like mange mennesker i hver del av kaken. Den rikeste femtedelen eier **den største andelen**, den neste rikeste femtedelen eier den nest største andelen, og helt ned til den minst rike femtedelen som eier **den minste andelen** av total nettoformue. Størrelsen på hvert "kakestykke" sier altså noe om hvor mye hver femtedel (20 %) av befolkningen eier av nettoformuen i landet.

Powered by [Confermit](#)

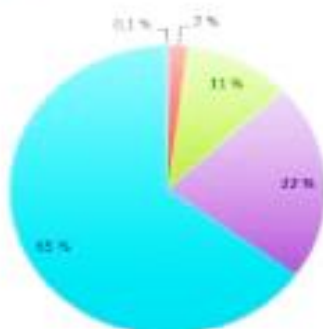
Jump to:

40
Under ser du fordeling av total nettoformue i tre hypotetiske land (A, B og C).

Forestill deg at i det landet du velger, så vil du bli tilfeldig plassert i fordelingen. Det vil si at du kan ende opp på hvilken som helst del av kaken, fra å være blant de rikeste til de mest fattige.

Land A

Land B

Land C

41x1
Hvilket land foretrekker du MEST?

Land A

Land B

Land C

41x2
Hvilket land foretrekker du MINST?

Land A

Land B

Land C

Question: s4x1

s4x1

Ta utgangspunktet i at vi deler den norske befolkningen i fem like store grupper, basert på hvor stor nettoformue de har.

Hvordan **tror** du fordelingen av nettoformue er i Norge i dag?

Gitt at hele den totale private nettoformuen er eid av befolkningen, hvor stor prosentandel av total nettoformue i Norge tror du er eid av de mest rike, de nest mest rike, helt ned til de minst rike?

Merk! Summen av fordelingen på nettoformue mellom de fem gruppene skal bli 100 % til sammen. Ettersom du skal indikere hvor stor andel av nettoformue du **tror** er eid fra de rikeste til de minst rike, så kan ikke en lavere befolkningsgruppe eie en større andel av nettoformue enn befolkningsgruppen over.

Rikeste femtedel (80-100 prosentil)	<input type="text"/>	<input type="range"/>	
Nest rikeste femtedel (60-80 prosentil)	<input type="text"/>	0	100
Midterste femtedel (40-60 prosentil)	<input type="text"/>	0	100
Nest nederste femtedel (20-40 prosentil)	<input type="text"/>	0	100
Minst rik femtedel (0-20 prosentil)	<input type="text"/>	0	100
=	0	0	100

s4

Powered by [Confirmi](#)

Question: s4x2

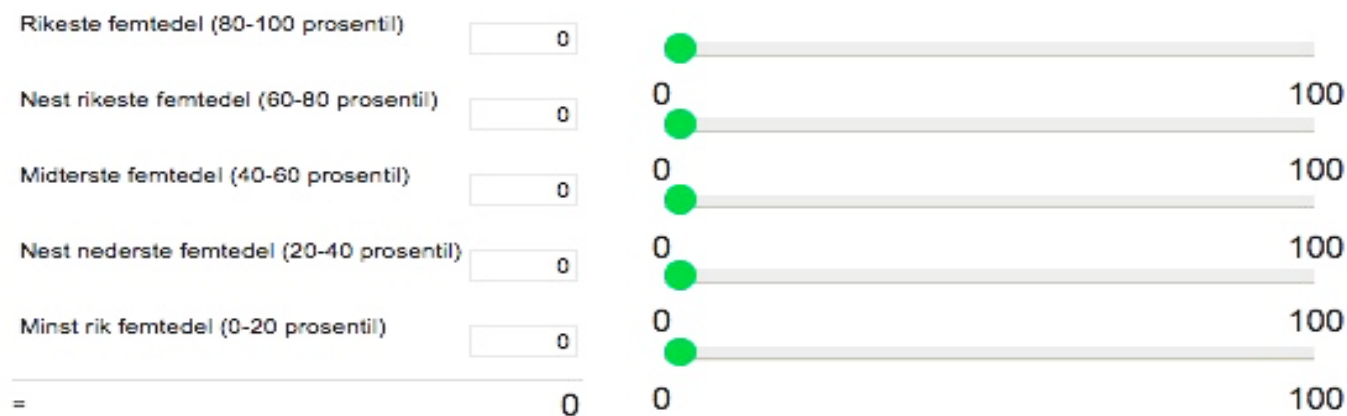
s4x2

Ta utgangspunktet i at vi deler den norske befolkningen i fem like store grupper, basert på hvor stor nettoformue de har.

Hvordan mener du fordelingen av nettoformue **bør** være i Norge?

Gitt at hele den totale private nettoformuen er eid av befolkningen, hvor stor prosentandel av total nettoformue i Norge mener du **bør** være eid av de 20 % mest rike, de nest mest rike 20 %, helt ned til de resterende 20 % med lavest formue?

Merk! Summen av fordelingen på nettoformue mellom de fem gruppene skal bli 100 % til sammen. Ettersom du skal indikere hvor stor andel av nettoformue du **tror** er eid fra de rikeste til de minst rike, så kan ikke en lavere befolkningsgruppe holde en større andel av nettoformue enn befolkningsgruppen over.

156

Jump to:

SInfo

Generelle spørsmål

I denne siste delen av undersøkelsen ønsker vi å få vite mer om deg og din husstand.

Dette er for å klassifisere og sikre at utvalget i spørreundersøkelsen er representativt for den norske befolkningen. Vi minner om at du som deltaker i denne undersøkelsen er helt anonym og at alle dine svar er konfidensielle.

Powered by [Conformit](#)

Question: d8

d8

Hva er din sivilstatus?

Enslig	☐
I parforhold	☐
Samboer/ gift	☐
Enke/enkemann	☐

Question: d7

d7

Hva er ditt høyeste fullførte utdanningsnivå?

Grunnskole	☐
Videregående skole	☐
Fagbrev/fagskole	☐
Universitet- og/eller høyskole (1-3 år)	☐
Universitet- og/ eller høyskole (4-5 år)	☐
Universitet- og/eller høyskole (mer enn 5 år)	☐

Question: d9

d9
Hvilke alternativer beskriver best din nåværende arbeidssituasjon?

Arbeider fulltid	☐
Arbeider deltid	☐
Ikke-lønnet/frivillig arbeid	☐
Ikke i arbeid på nåværende tidspunkt	☐
Student	☒
Pensjonert	☐
Svangerskapspermisjon (Midlertidig permisjon)	☐
Annet	☐

Powered by [Confirmit](#)

Question: d4

Vennligst oppgi omtrentlig årlig bruttoinntekt i din husstand. Det vil si all samlet inntekt i husstanden før skatt er trukket fra.

Mindre enn 100 000 kroner	☐
100 001 - 200 000 kroner	☐
200 001 - 300 000 kroner	☐
300 001 - 400 000 kroner	☐
400 001 - 500 000 kroner	☐
500 001 - 600 000 kroner	☐
600 001 - 700 000 kroner	☐
700 001 - 800 000 kroner	☐
800 001 - 900 000 kroner	☐
900 001 - 1 000 000 kroner	☐
1 000 001 - 1 100 000 kroner	☐
1 100 001 - 1 200 000 kroner	☐
1 200 001 - 1 300 000 kroner	☐
1 300 001 - 1 400 000 kroner	☐
1 400 001 - 1 500 000 kroner	☐
1 500 001 - 1 600 000 kroner	☐
1 600 001 - 1 700 000 kroner	☐
Over 1 700 000	☐

02

Som tidligere nevnt, nettoformue er den totale verdien av alt en eier fratrukket gjeld/lån. En persons nettoformue inkluderer altså pengeverdier en har i banken, eiendom, aksjer, kunstverk, osv., minus verdien av ting en skylder, som huslån, kredittgjeld og lignende.

Hva er din ca. netto formue?

Over 4 000 001 kr i minus	☐
4 000 000 - 3 000 000 kr i minus	☐
3 000 001 - 2 000 000 i minus	☐
2 000 001 - 1 000 000 kr i minus	☐
1 000 001 - 500 000 kr i minus	☐
500 001 i minus - 0 kr	☐
0 kr - 100 000 kr	☐
100 001 - 200 000 kr	☐
200 001 kr - 300 000 kr	☐
400 001 - 500 000 kr	☐
500 001 - 600 000 kr	☐
600 001 - 700 000 kr	☐
700 001 - 800 000 kr	☐
800 001 - 900 000 kr	☐
900 001 - 1 000 000	☐
1 000 001 - 3 000 000	☐
3 000 001 - 5 000 000	☐
5 000 001 - 7 000 000	☐
7 000 001 - 9 000 000	☐
9 000 001 - 11 000 000	☐
11 000 001 - 13 000 000	☐
13 000 001 - 15 000 000	☐
Over 15 000 000	☐

Question: d3

d3

Hvilket politisk parti støtter du? / Hvilket politisk parti ville du stemt på dersom det var valg i dag?Arbeiderpartiet (Ap eller A) Fremskrittspartiet (Frp) Høyre (H) Kristelig Folkeparti (KrF) Miljøpartiet De Grønne Rødt Senterpartiet (Sp) Sosialistisk Venstreparti (SV) Venstre (V) Annet Vet ikke/Ikke politisk interessert Ønsker ikke å svare Powered by [Confirmit](#)

Question: d10

d10

I vårt samfunn er det grupper som har en tendens til å være nærmere *toppen* av samfunnsstigen, og andre grupper som har en tendens til å være nærmere *bunnen*. Under er det en skala som går fra toppen til bunnen, der 10 representerer toppen, og 1 representerer bunnen. Hvor vil du plassere deg selv på den norske samfunnsstigen?

Topp		Midten						Bunn		
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Powered by Confront

Question: d11

d11

På en skala fra -5 (svært uenig) til 5 (svært enig), hvor uenig eller enig er du i følgende påstander?

	Svært uenig	-5	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4	Svært enig	5
Generelt er jeg lite tilfreds med livet mitt.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I Norge har alle like muligheter for å oppnå suksess.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er fornøyd med at arveavgift nå er fjernet.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Grunnen til at de fattige er fattige skyldes at de har tatt dårlige valg.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Myndighetene bør gripe inn for å redusere de økende ulikhetene i landet.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er motstander av eiendomsskatt.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har hatt en bra dag i dag.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg mener at personer med høy formue bør betale formueskatt.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg anser meg selv for å være en lykkelig person.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gitt min økonomisk situasjon i dag, så er jeg bekymret for fremtiden min.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg ønsker at andre som har det dårligere enn meg økonomisk skal få det bedre.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det er urettferdig at de rike blir rikere, mens de fattige forblir fattige.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Question: d12

d12

Norge har flere ganger de siste årene blitt kåret til verdens beste land å bo i av FNs utviklingsfond (UNDP)*. På en skala fra -5 (svært uenig) til 5 (svært enig), hvor enig er du i følgende påstand: "Norge er verdens beste land å bo i"?

Svært uenig										Svært enig
-5	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

/67

*Kilde: United Nations Development Programme - Human Development Report 2014

Powered by [Confirmit](#)

Question: d13

d13
Takk for at du har deltatt i denne undersøkelsen!

Hvis du har kommentar til denne undersøkelsen eller tema som omhandler privat formuesfordeling i Norge generelt, er du velkommen til å benytte kommentarboksen under.

Powered by [ConfirmIt](#)